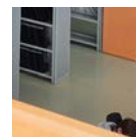
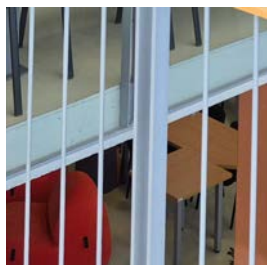
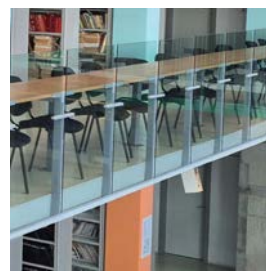
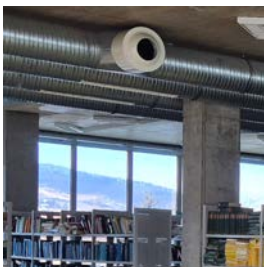
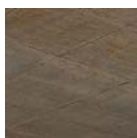

BULLETIN

SLOVENSKEJ ASOCIÁCIE KNIŽNÍC

Slovenská
asociácia
knižníc

ROČNÍK 32
ČÍSLO 4/2024

OBSAH / TABLE OF CONTENTS

Bulletin Slovenskej asociácie knižníc

Ročník 32, číslo 4/2024

ÚVODNÍK / EDITORIAL

Ondrej Látka: Kto sú používatelia knižníc? /3

ČLÁNKY / MAIN ARTICLES

Katarína Šušoliaková Zuzana Mjartanová: Od založenia prvej verejnej knižnice v meste Žilina
uplynulo 100 rokov /4

100 years have passed since the establishment of the first public library in Žilina

Táňa Babincová: Pri príležitosti 100. výročia založenia Mestskej knižnice v Ružomberku /9

*On the occasion of the 100th anniversary of the founding of the Municipal Library in
Ružomberok*

Zuzana Švecová: 100 ročná Vihorlatská knižnica v Humennom /17

100 years old Vihorlat Library in Humenné

Dana Karulová: Galerijná knižnica Slovenskej národnej galérie: nové priestory pre novú éru /25

Gallery Library of the Slovak National Gallery: new spaces for a new era

Libuša Bodnárová, Darina Obušeková: Knižnica zameraná na používateľa /29

A user-centered library

Viera Ristvejová: Aká bola Akadémia moderného knihovníka 2024 /33

How was the Academy of Modern Librarian 2024

Jana Skalícová: Realizovanie akreditovaných programov v Slovenskej národnej knižnici /38

Implementation of accredited programmes in the Slovak National Library

INFORMÁCIE / INFORMATION

Dana Kapustová: Knižnice Turca /41

Libraries of Turiec

Marek Mittas: Ako sme deťom vrátili rozprávku /44

How we gave the fairy tale back to children

Táňa Babincová: Lebo na čítaní nám záleží /46

Because reading matters

Eva Matušovičová: Umelá inteligencia v práci knihovníka – vzdelávame sa /49

Artificial intelligence in the work of a librarian – we educate ourselves

Beáta Bellerová, Monika Lopusanová: Seminár akademických knižníc 2024 alebo Čo ponúka

sekcia akademických knižníc SAK? /51

*Academic Libraries Seminar 2024 or What does the Academic Libraries Section of the
Slovak Library Association offer?*

Andrea Pethő, Dóra Tegdes Egyházi: Spolok maďarských knihovníkov uzavrel úspešný rok plný

vzdelávacích podujatí /55

Hungarian Librarians' Association concludes a successful year full of educational events

ZAHRANIČNÁ SPOLUPRÁCA / INTERNATIONAL COOPERATION

Ondrej Látka: Budovanie mostov: Knižnice pre udržateľnú budúcnosť /58

Building Bridges: Libraries for a sustainable future

Katarína Matušková: Knižnice vo svete dezinformácií – medzinárodná konferencia /62

Katarína Matušková: Libraries in a world of misinformation – international conference

Lucia Němcová: XXVI. kolokvium českých, moravských a slovenských bibliografov	/66
<i>XXVI. colloquium of Czech, Moravian and Slovak bibliographers</i>	
Tatiana Alexovičová: Medzinárodná prehliadka knižničných podujatí 2024: Všetky farby života	/71
<i>International Showcase of Library events 2024: All Colours of Life</i>	

PERSONÁLIE / PERSONALS

Katarína Kožáková: Perfektný klasik Anton Habovštiak	/75
<i>The perfect classicist Anton Habovštiak</i>	
Ľudmila Čelková: Oneskorená pamiatka	/77
<i>A belated memory</i>	
Iva Poláková: Na pamiatku Pavle Stančíkovej	/79
<i>In memory of Pavla Stančíková</i>	
Iva Poláková: Božena Sobolová – jubilatka!	/85
Božena Sobolová - jubilant!	

Kto sú používatelia knižníc?

Kto sú vlastne používatelia knižnično-informačných služieb? Sú to viac než len anonymné tváre prichádzajúce za pult knižnice či prihlásenia do online katalógu. V skutočnosti sú to hľadači pravdy, bádatelia v hĺbinách poznania a tichí spoločníci kníh, ktorí sa vydávajú na neustále dobrodružstvo objavovania.

Používateľ knižnice nemusí byť len študent s hlavou sklonenou nad učebnicou, ani akademik horlivo listujúci v odborných článkoch. Môže ním byť dieťa, ktoré so zvedavosťou otvára svoju prvú obrázkovú knihu, dospelý, ktorý v slove hľadá útechu a pochopenie, alebo aj starší človek vracajúci sa k príbehom, ktoré ho kedysi formovali. Knižnice sú prístavy, kde sa každý môže pristaviť, nabráť nové sily a vyplávať opäť na otvorené more informácií.

Knižnica je miestom, kde sa spájajú ľudia rôzneho veku, vzdelania a záujmov – všetci poháňaní túžbou porozumieť svetu alebo aspoň nájsť odpovede na otázky, ktoré ich trápia. A predsa, používatelmi knižníc sú aj tí, ktorí sa možno nikdy osobne nedotknú regálov plných kníh, sú to digitálni nomádi prehľadávajúci elektronické zdroje, vedci nachádzajúci najnovšie výskumy v databázach či ľudia, ktorí skrze kliknutie získajú prístup k neoceniteľným poznatkom.

Zo štatistík z roku 2022 sa slovenské verejné knižnice stali opornými bodmi pre tých, ktorí hľadajú nielen knihy, ale aj digitálne zručnosti a prístup k moderným technológiám. S počtom 1 242 knižníc na Slovensku, z ktorých 741 ponúka internetový prístup, sa knižnice transformovali na miesta, kde sa stretáva kultúra s digitálnou érou. V tomto roku si ich služby zaregistrovalo viac ako 352 000 používateľov, ktorí uskutočnili až 10,9 milióna výpožičiek kníh a 17 331 výpožičiek e-kníh.

Knižnice navštívilo až 4,1 milióna ľudí, čo svedčí o ich dôležitej úlohe v spoločnosti nielen ako zdrojov poznania, ale aj ako priestorov na rozvíjanie digitálnych zručností. Na Slovensku má až 88 % obyvateľov pravidelný prístup na internet, no verejné knižnice tu stále zohrávajú kľúčovú úlohu pre tých, ktorí hľadajú pomoc pri zlepšovaní digitálnych schopností, či už ide o mladých ľudí alebo dospelých.

Tieto údaje naznačujú, že používatelia knižníc dnes nie sú len čitatelia kníh, ale aj digitálni prieskumníci, ktorí v nich nachádzajú priestor na sebaavdelávanie, prístup k informáciám a možnosť rozšíriť svoje digitálne zručnosti. Knižnice tak v modernej spoločnosti predstavujú spojenie tradičných hodnôt s potrebami dnešnej doby, kde sa vzdelávanie, kultúra a technológie stretávajú pod jednou strechou.

Ing. Ondrej Látka, PhD
predseda Slovenskej asociácie knižníc

OD ZALOŽENIA PRVEJ VEREJNEJ KNIŽNICE V MESTE ŽILINA UPLYNULO 100 ROKOV / 100 YEARS HAVE PASSED SINCE THE ESTABLISHMENT OF THE FIRST PUBLIC LIBRARY IN ŽILINA

Mgr. Katarína Šušoliaková, riaditeľka
Krajskej knižnice v Žiline, susoliakova@krajskakniznicazilina.sk,
Mgr. Zuzana Mjartanová, Krajská knižnica v Žiline, mjartanova@krajskakniznicazilina.sk

Abstract: On 15 October 2024, the Regional Library in Žilina commemorated the 100th anniversary of the establishment of the first public library in Žilina, its predecessor. The article gives a brief overview of the history and present of the library.

Keywords: The Regional Library in Žilina, anniversary, public library, history, present

Kľúčové slová: Krajská knižnica v Žiline, jubileum, verejná knižnica, história, súčasnosť

Mnohí Žilinčania poznajú svoju knižnicu len v podobe modernej budovy so zelenou fasádou, ktorá uzatvára známy žilinský Bulvár a Ulicu Antona Bernoláka. Najmä tí mladší, ktorí ju začali navštevovať v nedávnych rokoch, prijímajú jej aktuálnu podobu ako fakt, nezaoberajú sa minulosťou a tým, čo bolo,

Žilinská knižnica v hoteli Slovan

zmeny vnímajú len cez čiastkové rekonštrukcie jednotlivých poschodí a knižničných pracovísk.

Ale do knižnice s obľubou prichádzajú aj starší návštevníci. Občas sa pristavia pri knihovníkoch a s nostalgiou alebo hrdosťou povedia, že oni chodili ešte do starej knižnice tam či tam. Cesta po podobách žilinskej knižnice v ich spomienkach môže zájsť na viaceré miesta, knižnica bola totiž rozdrobená na menšie pracoviská. Tabuľka s názvom knižnice, ktorý sa mimochodom často menil, visela na mnohých budovách, pobočky knižnice boli aj tam, kde sú dnes už samostatné obecné knižnice. Úplne začiatky si však spomedzi čitateľov nepamätá nikto, totiž aktuálne najstaršia čitateľka v decembri oslávi 94 rokov a knižnica so svojou predchodkyňou pôsobí v meste sto rokov. Sto rokov sa teda píše dejiny verejného knihovníctva v meste na Považí.

Pokiaľ si však chcel niekto zaspomínať na históriu knižnice detailnejšie, tohtoročný slávnostný október v knižnici mu dal k tomu príležitosť. Na výstavných paneloch sa ocitli historické dokumenty a fotografické zábery od tých najstarších čiernobielých až po novšie kvalitné fotografie. Knižnica tiež vydala pamätnicu k 100. výročiu vzniku prvej verejnej knižnice v Žiline, kde uplynulým rokom venovala viaceré kapitoly. Jej autorky tak urobili s cieľom, aby sa nezabudlo, že za dneškom stojí včerajšok, že bez úsilia a práce tých, ktorí tu boli, by knižnica nebola tam, kde je.

Aká teda história knižnice bola? Prvá

mestská verejná knižnica v Žiline vznikla v zmysle zákona o verejných obecných knižniciach schváleného v Národnom zhromaždení v roku 1919. Ukladal obciam založiť a udržiavať činnosť verejných ľudových knižníc z obecných prostriedkov. Rada mesta Žiliny na základe návrhu knižničnej komisie od 15. októbra 1924 zriadila pri zasadacej sieni Mestského domu „požičovňu kníh“. Prvým knihovníkom sa stal profesor štátnej reálky Raymund Žižka. Základ knižničného fondu, na základe ktorého začal poskytovať výpožičné služby, tvoril dar Ministerstva školstva a národnej osvety. Prostredníctvom tzv. Výpravne kníh pre obecné knižnice pri Matici slovenskej sa tak k prvým návštevníkom knižnice dostalo 202 kníh. A zaujímavé sú aj iné čísla, ktoré vyzývajú k porovnávaniu. V tom čase mala Žilina 12 000 obyvateľov a rozpočet na celoročnú činnosť knižnice bol 18 000 korún, čo predstavovalo 1,5 koruny na obyvateľa.

Čitateľ platil zápisné jednu korunu a knižnica bola otvorená 1 hodinu denne od 18. do 19. hodiny. Za prvý rok dosiahla knižnica 5 040 výpožičiek a jej fond sa rozrástol na 730 kníh. Od marca 1927 pribudla čítareň s návštevnosťou 30 - 70 čitateľov. A o štyri roky neskôr knižnica získala prvého profesionálneho knihovníka, robotníckeho básnika a publicistu Andreja Hvizdáka Podlučinského. Počas jeho pôsobenia nastalo obdobie, ktoré negatívne ovplyvnilo život v krajine, ťaživé vojnové roky. Knižnica sa z nich spamätávala dlho, hľadala svoje ukotvenie a po viacerých sťahovaniach aj dôstojné miesto na činnosť. Podstatne významnejší impulz nastal v 50-tych rokoch. V roku 1952 sa Rada Krajského národného výboru v Žiline uzniesla zriadiť Krajskú ľudovú knižnicu a uložila zároveň zabezpečiť pre knižnicu vhodné priestory. Práve táto podmienka zabrzдила obnovenie knižnice a k jej otvoreniu došlo až v roku 1955 v priestoroch hotela Slovan.

Začala sa ďalšia etapa histórie knižnice. Za prvý rok činnosti v nových priestoroch navštevovalo kraj-

Pohľad na takto zaplnenú knižnicu poteší nejedného súčasného knihovníka - knižnica v hoteli Slovan

skú knižnicu s takmer 22 tisíc zväzkami kníh už vyše 3 000 čitateľov. Knižnica disponovala obsahovou fonotékou a pravidelne hrala čitateľom na želanie. Dospelí čitatelia a mládež mali samostatné čítárne, čítareň bola pre verejnosť otvorená až do 20. hodiny. Bola tu rozhlasová ústredňa s prepojením do všetkých miestností. Pomocou nej knihovníci pravidelne oboznamovali čitateľov s knižnými novinkami. Okrem toho sa Krajská ľudová knižnica po metodickkej stránke starala o okresné knižnice 16 vtedajších okresov. Za vzornú prácu v roku 1957 Povereníctvo školstva a kultúry v rámci celoštátnej súťaže Budujeme vzornú ľudovú knižnicu udelilo Krajskej ľudovej knižnici v Žiline čestné uznanie. Titul Vzorná ľudová knižnica získala už ako okresná knižnica o ďalších päť rokov.

Postupne vznikali pobočky knižnice. Známa bola pobočka na Studničkách, na ktorú si spomínajú starší čitatelia s uznaním. Bola im k dispozícii hudobná skriňa, fonotéka a televízia. Najmä večerné televízne vysielania boli hojne navštevované, pretože v tom období bolo televízorom vybavených iba málo domácností. Jej čítareň bola otvorená denne do 22. hodiny.

Zmeny legislatívy priniesli zmenu zriaďovateľa knižnice, v roku 1960 sa knižnica stala okresnou knižnicou, avšak načas vykonávala aj krajské funkcie. Na základe nového knižničného zákona, Zákona č. 53/1959 o jednotnej sústave knižníc, sa okresná knižnica stala ústredím metodickkej, bibliografickej

a informačnej činnosti, ako aj medziknižničnej výpožičnej služby pre knižnice v celom okrese. Rozširovala postupne svoje pracoviská. Hotel Astória dodnes spájajú pamätníci s knižnicou, sídlilo v nej Ústredie knižnice. To neskôr sídlilo aj Považskej galérii umenia. Postupom času pracoviská a pobočky knižnice vznikali a zanikali. V roku 1975 sa žilinská okresná knižnica postupne prepracovala k druhému najvyššiemu počtu pobočiek na Slovensku (24), ale bez centrálnej knižnice. Počet pobočiek knižnice sa zvyšoval aj postupnou integráciou samostatných obcí k Žiline, ktorých miestne ľudové knižnice sa včlenili do okresnej knižnice. Jedna z pobočiek mala výnimočné postavenie. Pobočka Vičince na najväčšom žilinskom sídlisku začala v roku 1975 sprístupňovať ako tretia na Slovensku hudobné oddelenie knižnice. Ďalšie veľké sídlisko Hliny sa mohlo pochváliť kvalitnými službami pre detského čitateľa.

Knihovníci však čoraz pociťovali potrebu jednej veľkej centrálnej knižnice. K realizácii tohto knihovníckeho sna prispela Mgr. Mária Balkóciová, ktorej sa ako riaditeľke knižnice podarilo pre účely knižnice získať novovybudovanú predajňu nábytku. V roku 1995 tak žilinskí knihovníci prešťa-

V deň výročia vítali knihovníci čitateľov už pred knižnicou

hovali väčšinu svojich pracovísk z územia mesta na jedno miesto, na Ul. A. Bernoláka. Nová priestranná centrálna knižnica, sčasti vybavená aj novým zariadením, v prvý deň svojho sprístupnenia prilákala až 1 300 návštevníkov. Na prízemí mala situovaný centrálny výpožičný pult. Z účelových prostriedkov zriaďovateľa sa v podstate za plnej prevádzky uskutočnila debarierizácia objektu, ktorou sa knižnica stala prvým kultúrnym objektom v Žiline prístupným aj imobilným občanom. Získaný priestor knihovníkov tešil, avšak skoro pochopili, že pre pracoviská celej knižnice je nepostačujúci. Nasledovala realizácia nadstavby, ktorú si vyžiadal aj havarijný stav strechy. Počas stavebných prác v rokoch 1998 - 2001, uskutočnených v dvoch etapách, vzniklo ďalšie nadzemné podlažie a knižnica získala nový životný priestor. V tom čase už pôsobila ako krajská knižnica pre Žilinský kraj. V roku 1997 po období krátkeho pôsobenia pod Severopovažským kultúrnym centrom a straty právnej subjektivity ju opäť získala a zmenila aj svoj názov na Krajská štátna knižnica v Žiline.

Názov Krajská knižnica v Žiline knižnica nesie od roku 2008 a jej zriaďovateľom je od roku 2002 Žilinský samosprávny kraj. Vďaka jeho ústretovosti premeny knižnice nezastali a s meniacou sa dobou sa mení a modernizuje aj jej vzhlád. Na základe zriaďovateľom spracovanej štúdie sa postupne riešia nielen technické a energetické aspekty, ale postupne sa knižnica pretvára na moderný, multifunkčný a používateľsky príjemný priestor, do ktorého návštevníci už zďaleka neprichádzajú len za knihami. V roku 2018 sa čiastočne rekonštruovalo druhé poschodie slúžiace deťom, vzdelávacím a voľnočasovým aktivitám. Zatiaľ najnáročnejšou fázou rekonštrukcie v roku 2020 prešlo vstupné podlažie s centrálnym výpožičným pultom, úsekom krásnej literatúry a Literárnym parkom. V marci 2024 bola ukončená

rekonštrukcia 1. poschodia a návštevníkov knižnice príjemne prekvapuje komfortné a používateľsky prívetivé prostredie úseku odbornej literatúry, čítárne a študovne. Za ostatných 6 rokov boli v krajskej knižnici zrealizované rekonštrukcie za viac ako 800 000 eur. Významným dielom k premenám knižnice prispel okrem zriaďovateľa aj Fond na podporu umenia.

Knižnica teda prechádzala rôznymi náročnými obdobiami a komplikovanými situáciami, kým získala súčasnú podobu. No vždy sa počas svojej histórie radila medzi popredné knižnice knižničného systé-

Riaditeľka knižnice prevzala cenu Litteras Memoriales z rúk predsedníčky ŽSK Eriky Jurinovej

Riaditeľka knižnice Katarína Šušoliaková oceniла aktuálne najstaršiu čitateľku, 94 ročnú Janku Szimkovú a najaktívnejšiu čitateľku knižnice päťročnú Adelku Čertíkovú

Zástupcovia Slovenskej asociácie knižníc si odniesli pamätnicu k 100. výročiu vzniku prvej verejnej knižnice v Žiline

mu SR, o čom svedčí aj získané ocenenie Ministerstva kultúry SR Knižnica roka 2020.

V roku 2024 teda knižnica oslavovala svoju stovku. Presný deň vzniku knižnice, 15. október, bol venovaný oslavám s čitateľmi. Knihovníci s nimi debatovali o svojej práci, knihách a čítaní a ponúkali ich knihovníckym punčom. Práve pre nich počas celého jesenného obdobia pripravili mnohé zaujímavé besedy, pozvali zaujímavé osobnosti, ako spisovateľky Hanu Lasicovú a Petru Nagyovú-Džerengovú, etnologičku Katarínu Nádaskú, autorov detských kníh Gabrielu Futovú, Braňa Jobusa a iných. Pre knihovníkov, pedagógov a rodičov knižnica zorganizovala odborný seminár Knižnica v živote dieťaťa/mladého človeka, ktorý bol zameraný na rozvoj čitateľskej, informačnej a mediálnej gramotnosti. Ďalšie zaujímavé stretnutia i druhá časť odborného seminára zameraného na bezpečnosť v školskom a knižničnom prostredí na verejnosť ešte čaká.

Na slávnostnom programe 16. októbra sa knihovníci stretli s mnohými významnými predstaviteľmi samosprávy, priateľmi a podporovateľmi knižnice.

Oslávili svoje významné výročie v prítomnosti predsedníčky Žilinského samosprávneho kraja Eriky Jurinovej, ktorá knižnici udelila cenu Zlatý Litteras Memoriales. Po tešili ich aj pozdravy z partnerských knižníc z Bielska-Bialej a z Frýdku-Místku, rozhovory s kolegami z mnohých slovenských knižníc, s pracovníkmi kultúrnych inštitúcií, zástupcami partnerských a spolupracujúcich inštitúcií. Veľmi si cenili prítomnosť množstva bývalých zamestnancov, ktorým súčasní knihovníci odovzdali novotou voňajúcu publikáciu (aj o ich) knižnici. Za Slovenskú asociáciu knižníc priniesol pozdrav jej predseda Ondrej Látka. Pozvanie prijali aj dve čitateľky, ktoré majú aktuálne v knižnici svoje prvenstvo. Riaditeľka knižnice sa poďakovala t.č. najstaršej, takmer 94 ročnej čitateľke Janke Szimkovej, ktorá zároveň patrí k tým najaktívnejším. Druhé prvenstvo si prekvapivo za najväčší počet vypožičaných kníh odniesla čitateľka v detskom veku, päťročná Adélka Čertíková. A nechýbalo ani slávnostné odovzdanie darčeka od knižnice jej používateľom. Od 16. októbra im knižnica sprístupnila samoobslužnú výpožičnú stanicu, pomocou ktorej si môžu požičiavať a vracieť knihy samostatne bez kontaktu s knihovníkom.

V súčasnosti Krajská knižnica v Žiline eviduje viac ako 12 600 registrovaných používateľov a takmer 130 tisíc návštevníkov, pripravuje pre školské kolektívy a pre verejnosť viac ako 1 000 podujatí ročne, má bohatú klubovú činnosť. Realizuje množstvo vzdelávacích aktivít nielen pre deti, ale aj pre dospelých. Vytvára zároveň komunitný kreatívny priestor SmartLab, v ktorom sprístupňuje šijacie a vyšívacie stroje, 3D tlačiarne, vypaľovačky a v krátkom čase tu v spolupráci s CVTI v Bratislave pribudnú ďalšie zariadenia. Je jednou z najnavštevovanejších kultúrnych inštitúcií Žilinského kraja a slovenských verejných knižníc vôbec. A takou chce aj ostať.

PRI PRÍLEŽITOSTI 100. VÝROČIA ZALOŽENIA MESTSKEJ KNIŽNICE V RUŽOMBERKU / ON THE OCCASION OF THE 100TH ANNIVERSARY OF THE FOUNDING OF THE MUNICIPAL LIBRARY IN RUŽOMBEROK

Ing. Tatiana Babincová, riaditeľka Mestskej knižnice Ružomberok, riaditel@kniznicark.sk

Abstract: The public library in Ružomberok was established by a resolution of the town council on 29 December 1924. The article documents the historical background of the existence of federal and public libraries in the town, from the end of the 19th century to the first half of the 20th century. It captures the most important moments of the early years of the library's operation, the organizational and personnel changes over the decades up to the present period.

Keywords: Municipal Library in Ružomberok, anniversary, history of the library, social activities, present

Kľúčové slová: Mestská knižnica v Ružomberku, jubileum, história knižnice, spolková činnosť, súčasnosť

Oslava stých narodenín v živote človeka je mimoriadne vzácny okamih, ktorého sa dožíva len veľmi malá časť ľudí. V živote inštitúcie akou je knižnica, je však sto rokov len časťou jej histórie. Práve vďaka knižniciam ostávajú zaznamenané a zachované myšlienky a poznatky pre ďalšie generácie, len vďaka nim môžeme hovoriť o dejinách. Zdieľajte preto s nami niektoré dôležité momenty, ktoré sprevádzajú historický vývoj našej, ružomerskej mestskej knižnice.

Ak sa máme vrátiť do obdobia, kedy knižnica v Ružomberku vznikala, musíme na pomyselné časovej osi siahnuť omnoho ďalej, ako je obdobie sto rokov. V šírení vzdelanosti na našom území mala dlhé roky dôležitú úlohu predovšetkým cirkev

a rehole, ktoré vlastnili knižnice a vzácne knižné zbierky. Piaristi v prvej polovici 18. storočia založili v Ružomberku gymnázium, ktoré navštevovali študenti z celého Liptova, Oravy, Turca a severnej časti Trenčianskej stolice. Pri gymnáziu boli zriadené dve knižnice, učiteľská a žiacka. Veľkou knižnicou bola knižnica pri jezuitskom kláštore, ktorá pretrvala až do obdobia po druhej svetovej vojne. Evidovala viac ako 25 tis. zväzkov, z ktorých sa väčšina po likvidácii kláštora stratila.¹⁾

Koncom 19. storočia, v období maďarizácie, až takmer do polovice 20. storočia bol Ružomberok významným strediskom slovenského národného hnutia. K zakladaniu občianskych a kultúrnych slovenských spolkov motivovala Matica Slovenská, ktorá v roku 1865 dostala od vtedajšej vlády povolenie na vytvorenie pozície tzv. *regionálnych jednatel'ov*.²⁾ Slovenská literatúra sa šírila prostredníctvom tlačených kníh, kalendárov, novín a časopisov. Matiční zástupcovia až do zrušenia Matice Slovenskej v roku 1875 zabezpečovali rôznu zberateľskú činnosť, vrátane distribúcie a kolovania kníh v regióne. Medzi osobnosťami jednatel'ov vynikali najmä bratia Peter a Daniel Makovickí a postavy tunajších katolíckych farárov Alojz Domanský a Štefan N. Hýroš.

Tlačiar Karol Salva začal od roku 1888 vydávať vlastnú edíciu *Lacné knižky*, prostredníctvom ktorých vystupoval nielen ako vydavateľ, ale aj ako propagátor čítania. Okrem kníh vydával zoznamy svojej knižnice, ktoré posielal medzi ľuďmi. Záujemcovia najmä z radov študentov, remeselníkov a robotníkov si tak mohli v Liptovskom Mikuláši a Ružomberku vypožičiavať knihy za podmienok uvedených vo výpožičnom poriadku. Bola stanovená výška zálohy (2 koruny, t. j. hodnota knihy), výpožičná doba (je-

1) PAVLÍKOVÁ, Emília a Ján PAVLÍK, 1956. O okresnej ľudovej knižnici v Ružomberku. Martin: Matica slovenská.

2) Kol. autorov, 2009. Ružomberok: monografia mesta. Banská Bystrica: Štúdio Harmony. ISBN 978-80-89151-22-6

den až tri týždne), ako aj povinnosť uhradiť v plnej výške poškodenú alebo stratenú knihu.³⁾ Pre finančné problémy bol Karol Salva nútený svoju tlačiareň predať a následne emigroval do USA. Dôstojným pokračovateľom tradície Salvovej tlačiarne sa stal jej nový majiteľ Ján Párička, známy vydavateľskou edíciou *Páričkova knižnica*.

Literatúre a čítaniu sa podľa zdrojov venoval aj Katolícky čitateľský spolok, ktorý fungoval okolo roku 1873, no informácie o jeho pôsobení sú skromné. Od roku 1876 vyvíjal v meste bohatú kultúrnu činnosť Ružomerský uhorský spoločenský kruh, ktorý pre svojich členov disponoval vlastnými časopismi i knižnicou, jeho členskú základňu tvorili najmä maďarsky hovoriaci mešťania. V kultúrnej oblasti 19. storočia bolo cítiť i výrazné pôsobenie žien, členiek novovzniknutej odbočky spolku *Živena* (Ružena Houdeková, rod. Makovická, Ľudmila Beniačová). Domy Makovických a Houdekovcov na ulici Podhora sa na prelome storočí stali výraznými kultúrnymi a intelektuálnymi centrami v meste.

Prvou ozajstnou verejnou ružomerskou inštitú-

3) PAVLÍKOVÁ, Emília a Ján PAVLÍK, 1956. O okresnej ľudovej knižnici v Ružomberku. Martin: Matica slovenská.

ciou, ktorá oficiálnou cestou vypožičiavala knihy a časopisy, bola knižnica spolku *Katolícky kruh*. Spolok v meste pôsobil od roku 1894 a zaoberal sa organizovanou prednáškovou a neskôr i divadelnou činnosťou. Jeho členovia sa stretávali v priestoroch Priemyselnej banky na Mostovej ulici a neskôr v novovybudovanom Kultúrnom dome. Spolková čítareň obsahovala zväčša náboženskú, z menšej časti i svetskú literatúru. Podľa pokladničných denníkov disponovala čítareň Katolíckeho kruhu množstvom slovenských, českých aj maďarských periodík - Katolícke noviny, Slovenské noviny, Národné noviny, Budapešti Hírlap, Z říše vědy a práce, Včelár a ovocinár a pod.

V roku 1900 bol založený spolok *Občianska beseda*, na čele s Vavrom Šrobárom a Fedorom Houdekom. Hlavnou náplňou spolku bolo ochotnícke divadlo a spevokol, mal však i vlastnú knižnicu. Evidenciu a vypožičiavanie kníh mal na starosti mestský krajčír Bartolomej Meško, v dome

Budova Liptovského múzea, rok 1937

ktorého prebiehali prvé stretnutia spolku. Pre spolkovú knižnicu Občianskej besedy sa našli priestory v budove evanjelickej školy. Knižnica obsahovala asi 700 zväzkov, predovšetkým texty divadelných hier a spevníky, v nemalej miere však boli zastúpené i diela slovenských a českých klasikov, slovenské a české periodiká.

Aj Telovýchovná jednota Sokol, ktorá približne od roku 1923 sídlila v miestnej Sokolovni, mala svoju knižnicu. Jej knihovníkom bol Móric Sleziak, textilný majster z Rybárpoľa, ktorý neskôr pôsobil aj ako knihovník mestskej verejnej knižnice. *Sokolovská knižnica* bola na prelome dvadsiatych a tridsiatych rokov 20. storočia svojou ponukou výrazne konkurovala novozaloženej verejnej knižnici; pred začiatkom II. svetovej vojny v nej bolo možné vypožičať viac ako 3 tis. zväzkov.

Jedinou knižnicou z obdobia prvej republiky, ktorej činnosť pretrváva až dodnes, je knižnica Liptovského múzea. Keď v roku 1912 bol založená *Liptovská muzeálna*

Prvá knihovnička Gizela Fridrichová

spoločnosť v Ružomberku, ťažiskom fondu jej knižnice bola predovšetkým odborná a regionálna literatúra. Napriek tomu, že beletria tvorila len malú časť fondu, stala sa táto knižnica nesporne mimoriadne dôležitou verejnou knižnicou v meste, ktorá v období prvej republiky evidovala viac ako 9 tis. knižných titulov. Umiestnená bola najskôr v budove starej katolíckej fary, neskôr, v roku 1937, sa presťahovala do novopostavenej budovy Liptovského múzea, kde sídli dodnes.

V súvislosti s prevádzkou dvoch najväčších ružomberských fabriek – textilky aj papierní - je potrebné spomenúť knižnice pre zamestnancov. Najmä textilka disponovala pomerne rozsiahlym fondom z oblasti odbornej technickej literatúry, prevažovali tituly v nemčine. Beletristický fond bol v češtine, keďže časť odborného personálu v tomto období pochádzala z Čiech. Po vzniku Československej republiky sa knižnice ďalej rozširovali a po roku 1948 fungovali v podobe technických knižníc a závodných knižníc ROH.

Najdôležitejšou pri vzniku verejnej mestskej knižnice v roku 1924 bola existujúca knižnica miestnej odbočky Červeného kríža. Spolok ČsČK bol zameraný na poskytovanie zdravotnej a sociálnej starostlivosti, šírenie vzdelávania a osvety a jeho podporný význam vzrástol najmä v období prvej svetovej vojny. Knižnica Červeného kríža bola zriadená pri poradni matiek s deťmi a tešila sa veľkej obľube najmä medzi mládežou. „Číta sa veľmi pilno, takže naše knihy sú vlastne stále rozpožičiavané,“ píše sa vo výročnej správe ČsČK z roku 1922.⁴⁾ V roku 1923 knižnica obsahovala 402 zväzkov, knihy sa požičiavali dvakrát do týždňa a pri ich výpožičkách pomáhali najmä členky ženského spolku Živena.

Verejná mestská knižnica od roku 1924

V roku 1919, po vzniku Československej republiky, bola obnovená činnosť *Maticy Slovenskej*. Predsedom miestneho odboru sa v Ružomberku stal mešťanosta Ľudovít Labaj, funkciu tajomníka vykonával profesor Matej Lisý.⁵⁾ Najmä tieto dve osobnosti sa výrazne zasadili za vznik mestskej knižnice. **Vôbec**

4) PAVLÍKOVÁ, Emília a Ján PAVLÍK, 1956. O okresnej ľudovej knižnici v Ružomberku. Martin: Matica slovenská.

5) Kol. autorov, 2009. Ružomberok: monografia mesta. Banská Bystrica: Štúdio Harmony. ISBN 978-80-89151-22-6

prvým zákonom, ktorý na našom území riešil problematiku knižníc, bol zákon č. 430/1919, na základe ktorého vznikla v každej obci povinnosť zriadiť knižnicu a vybaviť ju literatúrou rôzneho zamerania. Každá knižnica mala pozostávať z požičovne kníh, čítárne časopisov a príručnej knižnice, pri Ma-

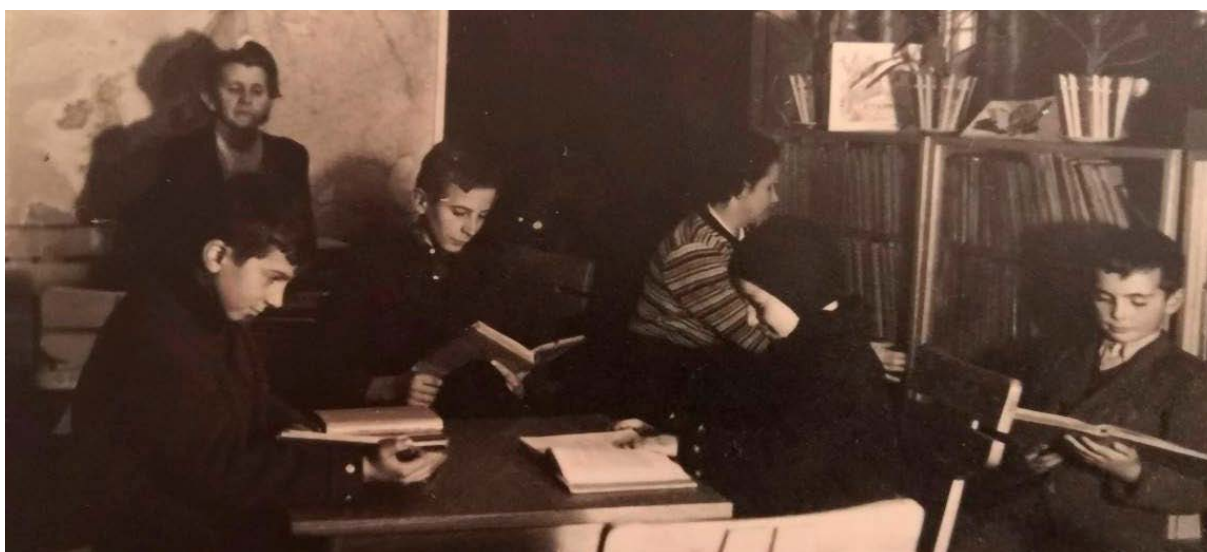
tici slovenskej v Martine bola vytvorená *Výpravňa kníh pre obecné knižnice*, ktorej úloha spočívala v pravidelnom zásobovaní knižníc novými knihami.

V zmysle uvedeného zákona a uznesením mestského zastupiteľstva zo dňa 29. decembra 1924 pod č. výb. 10.406 bola zriadená Verejná knižnica v Ružomberku. Mesto na začiatok získalo od referátu Ministerstva školstva a národnej osvety v Bratislave dvesto kníh a iných „knižovních“ pomôcok. Keďže mesto nedisponovalo konkrétnymi priestormi na zriadenie knižnice, boli tieto knihy odovzdané knižnici Červeného kríža, ktorú v tom čase viedla Gizela Fridrichová. Táto nezabudnuteľná osvetová pracovníčka, ktorá pôsobila okrem ČsČK aj v Živene, Matici Slovenskej a Občianskej besede, sa tak stala prvou knihovníčkou ružomerskej knižnice. Podľa zdrojov jej mestské zastupiteľstvo pri zriadení verejnej knižnice odsúhlasilo honorár 200 korún vyplácaných polročne a pri odchode do dôchodku v roku 1939 jej bola pridelená ročná penzia 3.000 korún za dlhoročnú knihovnícku prácu.⁶⁾ Aj v penzijnom veku stále pracovala, pôsobila na čiastočný úväzok ako uvádzačka

Propagačný leták bleskovka, rok 1956

6) PAVLÍKOVÁ, Emília a Ján PAVLÍK, 1956. O okresnej ľudovej knižnici v Ružomberku. Martin: Matica slovenská.

Čítanie v detskom oddelení, rok 1957

v prvom ružomerskom kine Apollo.

Propagácia a informovanosť verejnosti však bola v tomto období slabá. Podobne aj výpožičná doba (raz týždenne v sobotu od 16. do 18. hod.) a umiestnenie v budove okresnej nemocnice nebola pre návštevníkov vyhovujúca. Verejnosť o knižnicu nejavila záujem a ani mesto sa s nájdením dôstojného umiestnenia pre knižnicu nepochybovalo. „Akonáhle sa finančné pomery zlepšia, mesto postaví riadnu budovu na umiestnenie knižnice. Na tento čas to nie je aktuálne, lebo ešte niet ani nadostač kníh, a aj čitateľov je málo,“ písalo v správe knižničnej rady v roku 1928.⁷⁾ Až v roku 1937, keď boli sprístupnené priestory novej budovy Liptovského múzea, bol mestský knižničný fond premiestnený do dvoch miestností múzea.

Prvým skutočne kvalifikovaným knihovníkom mestskej knižnice bol Pavol Stano, výrazný propagátor literatúry. Zaviedol v knižnici prírastkový zoznam, lístkový autorský katalóg a evidoval štatistiky. Najstarší zachovaný prírastkový zoznam mestskej knižnice pochádza z roku 1938. Údaje o počte čitateľov sú známe od roku 1943, kedy bolo v knižnici zaevidovaných 110 čitateľov (podľa matričných údajov mesto Ružomberok evidovalo v tom čase cca 15 tis. obyvateľov). V tomto roku dosiahol knižný fond 2,9 tis. evidovaných zväzkov. Pavol Stano vo funkcii knihovníka pôsobil až do roku 1945, keď ho vystriedal Móric Sleziak, bývalý knihovník TJ Sokol. Pomocnou knihovníčkou bola Viola Labajová.

Propagácia verejnej mestskej knižnice a jej dostupnosť počas pracovných dní sa odzrkadlili na postupnom zvyšovaní záujmu verejnosti o jej služby. K naozajstnému rozmachu činnosti došlo v roku 1949, kedy pri príležitosti osláv oslobodenia mesta bola v Kultúrnom dome slávnostne otvorená *Verejná mestská čítareň*. Otvárací prejav mal vtedajší knižničný inšpektor Ján Pavlík.⁸⁾ Knižnica s vtedajším objemom

7) Tamtiež

8) Časopis Knižnica, č. 5, rok 1949: Premiest-

fondu 5,6 tis. zväzkov dostala k dispozícii tri miestnosti na prvom poschodí kultúrneho domu, ktorý v tom období niesol názov Dom Osvety. Priestory predtým patrili ružomerskému Katolíckemu kruhu. V knižnici sa nachádzala požičovňa pre mládež, požičovňa pre dospelých a čítareň, spojená s administratívnymi priestormi. Po ich sprístupnení „zo dňa na deň prichádzalo do knižnice a čítarne viac a viac nových čitateľov a návštevníkov, aby si tu posedeli pri dobrej knihe a časopise a využili tak svoj voľný čas v ušľachtilej zábave“.⁹⁾ Čítareň bola otvorená denne. K dispozícii boli okrem novín a časopisov i gramofónové platne, fungoval čitateľský a šachový krúžok. Knihy sa vypožičiavali dva dni v týždni, pričom v tieto dni dosahovala návštevnosť 40 - 50 používateľov. „Chudák knihovník či knihovníčka, majú sa čo obracať“, komentoval činnosť knižnice článok v časopise Kniha č. 4, roč. 1950.¹⁰⁾ V roku 1951 mala knižnica podľa zdrojov už štyroch stálych zamestnancov a disponovala fondom s viac ako 7 tis. knižných jednotiek.

V roku 1952 došlo v knižnici k zmene názvu ale i zriaďovateľa. Z mestskej sa stala Okresná ľudová knižnica. O rok neskôr prepožičalo knižnici Povereníctvo kultúry vzhľadom k výborným výsledkom čestný titul „Vzorná okresná ľudová knižnica“¹¹⁾ a tá si ho obhájila i v nasledujúcich budovateľských rokoch. Zmenou zriaďovateľa vznikla knižnici povinnosť metodicky vzdelávať a usmerňovať ostatné obecné knižnice v rámci okresu Ružomberok. Pod taktovkou riaditeľky Emílie Pavlíkovej sa kládol dôraz na vzdelávanie knihovníkov, knižnica organizovala metodické školenia a praxe pre knihovníkov z obecných a závodných knižníc celého okresu. V obciach bez vlastnej knižnice sa čitatelia mohli dostať ku knihám prostredníctvom drevených skriniek s tzv. súbormi kníh (60 – 80 kníh), ktoré boli vyberané z fondu knižnice a každoročne vymieňané. Menšie súbory (10 – 40 kníh) sa požičiavali na kratšie obdobie napr. školám, internátom, rekreačným strediskám, domovu dôchodcov.

nenie mestskej verejnej knižnice v Ružomberku a zriadenie verejnej čítarne.

9) Časopis Kniha, č. 4, rok 1950: Verejná čítareň a knižnica v Ružomberku.

10) Tamtiež

11) PAVLÍKOVÁ, Emília a Ján PAVLÍK, 1956. O okresnej ľudovej knižnici v Ružomberku. Martin: Matica slovenská.

Jedným z kritérií pre úspešnú činnosť bolo zvládnutie aj tzv. masovopolitickej práce. Organizovali sa podujatia, besedy, prednášky, tzv. čitateľské konferencie,¹²⁾ výstavy, gramofónové koncerty, relácie po drôte v miestnom a závodných rozhlasoch. Propagácia sa zabezpečovala tzv. bleskovkami (letákmi), nástenkami, plagátmi a pozvánkami. Pri práci s deťmi sa využívali fotografie, diapozitívy, hry a albumy. Výrazným prínosom bola pomoc „aktivistov“, dnes ich voláme dobrovoľníci.

Rok 1960 priniesol zmenu územného členenia. Ružomberok prišiel o dlhoročný status okresného mesta, takže sa z Okresnej ľudovej knižnice stala opäť knižnica mestská. Bohaté skúsenosti, ktoré knižnica nadobudla pod vedením Emílie Pavlíkovej a neskôr Márie Latiakovej, boli zárukou vysokej úrovne poskytovania služieb i v ďalších rokoch. Od r. 1974, kedy sa vedenia knižnice ujala Blažena Urbanová, sa opäť zdôrazňovalo kultúrno-výchovné poslanie knižnice. Realizovalo sa množstvo výstaviek pri príležitosti jubileí autorov, organizovali sa besedy a prednášky. V sedemdesiatych rokoch sa autorských stretnutí v knižnici zúčastnili také osobnosti ako A. Plávka, E. B. Lukáč, J. Rezník, V. Šikula, V. Mihálik, M. Rúfus. Ľ. Jurík či D. Hevier.¹³⁾

V duchu vtedajšej ideológie sa knižnica samozrejme nemohla vyhnúť organizovaniu podujatí pri príležitosti rôznych sviatkov a výročí. Zamestnankyne súťažili o odznaky *Brigády socialistickej práce*, knižnica niekoľkonásobne obdržala výnimočný celoná-

rodný titul *Vzorná knižnica*.¹⁴⁾

Veľký dôraz sa kládol na prácu s deťmi. V roku 1975 došlo ku kompletnej modernizácii oddelenia pre deti a mládež, pre najmenších návštevníkov bol zriadený kútik s leporelami a hračkami, na ľahšiu orientáciu bol zostavený detský obrázkový názvový katalóg. Pravidelne sa pripravovali ilustrované zoznamy noviniek s anotáciami a odporúčajúce bibliografie. Besiedky, tematické výstavy a výstavy knižných noviniek, ako aj slávnostné zápisy prvákov sa v knižnici stali samozrejmosťou. Knižnica oficiálne nevykazovala metodickú činnosť, ale výrazne pomáhala pri organizácii čitateľských krúžkov na školách, spolupracovala s Domom pionierov a mládeže.

Koncom sedemdesiatych rokov predstavoval ročný prírastok knižných titulov okolo 3 až 4 tis. a čistý knižný fond presiahol 65 tis. zväzkov. V apríli 1982 bolo v budove Robotníckeho domu otvorené oddelenie politickej a náučnej literatúry, ktoré okrem zväzkov náučnej literatúry disponovalo takmer všetkými slovenskými denníkmi a časopismi. V osemdesiatych rokoch sa opäť otvorila otázka nedostatočných priestorových možností knižnice. Pri plánovanej rekonštrukcii Kultúrneho domu sa počítalo so zabratím knižničných priestorov pre účely jeho hotelovej časti. Pôvodne sa uvažovalo o presťahovaní v rámci Kultúrneho domu, nakoniec však padlo rozhodnutie o presune knižnice do inej budovy v centre mesta. A práve v nej sa začala písať história súčasnej Mestskej knižnice Ružomberok, na ktorej sa podieľala Viera Karčová, ktorá pôsobila ako riaditeľka knižnice v rokoch 1982 až 2008. Počas týchto rokov jej boli veľkou oporou pracovníčky knižnice.

Do zrekonštruovaných priestorov bývalej predajne Tuzex na Podhore 33, v budove bývalej Úvernej (neskôr Slovenskej) banky, bola hlavná knižnica presťahovaná v októbri 1990.

Tu knižnica sídli dodnes. Interiér knižnice
14) Tamtiež

12) Správy o činnosti, kroniky za r. 1956 - 1990

13) Správy o činnosti, kroniky za r. 1956 - 1990

Mestský kultúrny dom, knižnica sa nachádzala na poschodí

bol zariadený na základe architektonického návrhu architektov Pavla Jurča a Petra Kulašika, ktorí zohľadnili historický ráz budovy ako nehnuteľnej kultúrnej pamiatky, ale zároveň vyzdvihli i potreby modernej knižnice. Z miestností bývalých zamestnaneckých bytov bol vytvorený veľký spoločný priestor oddelenia beletrie a oddele-

Budova Úvernej banky v Ružomberku.

Budova Úvernej banky, rok 1912

Budova knižnice na Podhore, r. 1992

nia pre deti a mládež, priestory vonkajšej pavlačie boli uzatvorené a prispôbené pre administratívne účely knižnice. Začiatkom deväťdesiatych rokov patrili priestory ružomerskej mestskej knižnice k najmodernejším na Slovensku.

Oddelenie náučnej literatúry v tomto čase sídlilo stále v Robotníckom dome. Odtiaľ sa v roku 1991 presunulo do budovy Kovoprojektu na Námestí A. Hlinku a ešte neskôr do stiesnených priestorov na Urxovej ul. v centre mesta. Dostať všetky oddelenia knižnice pod jednu strechu sa podarilo napokon v roku 1997, kedy sa súčasťou oddelenia náučnej literatúry na prízemí budovy stala okrem požičovne aj samostatná študovňa, čítareň a hudobné oddelenie. V tom čase knižnica svoje služby poskytovala aj v pobočkách v mestských častiach Biely Potok, Černová, Sídliisko SNP na Bystrickej ulici a Hrboltová. V roku 2010 k nim pribudla pobočka na ZŠ Sládkovičova, pričom účelom týchto pobočiek bola najmä práca so školskou mládežou.

Udalosti novembra 1989 priniesli obrovské spoločenské a politické zmeny, ktoré zasiahli prakticky všetky oblasti života, štátnu správu nevynímajúc. Došlo k zrušeniu krajských, okresných, mestskej a miestnych národných výborov, ktorí boli do tohto obdobia priamymi zriaďovateľmi a financovateľmi knižníc. Ružomerská knižnica majetkovo zostala pod mestom Ružomberok, ale mzdový fond a fond kultúrnych a sociálnych potrieb prešli pod Okresnú knižnicu G. F. Belopotockého v Liptovskom Mikuláši. Delimitácia knižnice prebehla k 1. januáru 1991. Preberajúcimi organizáciami sa stali Mestské zastupiteľstvo a Mestský úrad v Ružomberku, ktorý následne od 1. augusta 1991 zriadil tzv. Štatút Mestskej knižnice v Ružomberku. Dňa 15. decembra 1993 na základe uznesenia Mestského zastupiteľstva v Ružomberku č. 313/93 bola zriadená Mestská knižnica Ružomberok ako príspevková organizácia obce v podobe, v akej pôsobí aj dnes.

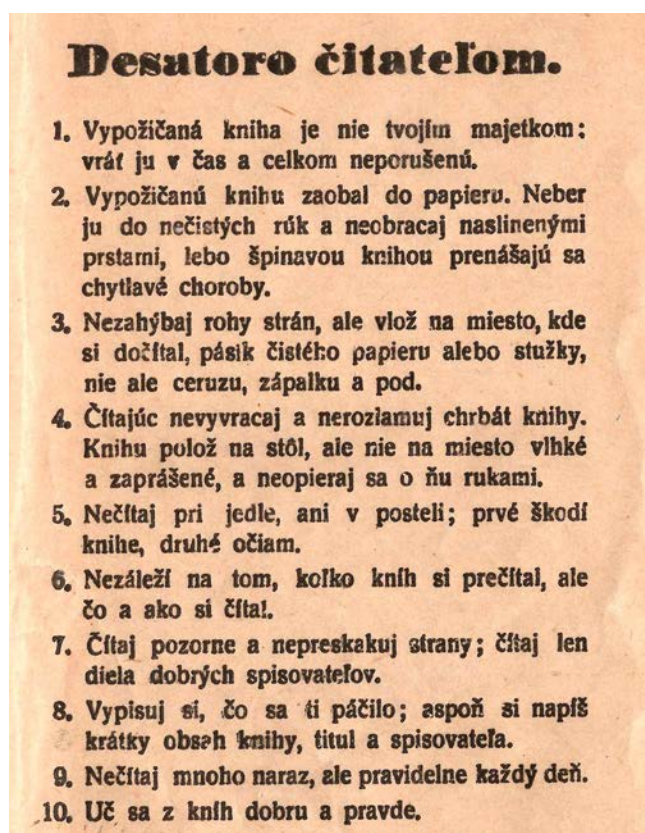
Dôležitou súčasťou fungovania knižnice v deväťdesiatych rokoch sa stal i rozvoj informačných technológií. V roku 1997 sa začalo s automatizáciou knižničných činností, do knižnice bol zakúpený knižnično-informačný systém Libris a začalo sa s inštaláciou počítačovej siete. Nastala trojročná mravčia práca - retrospektívne spracovanie knižničného fondu do automatizovanej podoby. Objem fondu knižnice v tom čase prevyšoval 75 tis. kusov doku-

mentov, takže skatalogizovať ich do digitálnej podoby vyžadovalo enormné úsilie zo strany zamestnankýň. O to viac, že popri tejto práci pokračovalo poskytovanie služieb klasickým spôsobom. Úsilie bolo zavŕšené v marci 2001, kedy knižnica začala poskytovať služby prostredníctvom počítačovej siete. V roku 2007 sa okrem toho stala knižnica súčasťou národného projektu MK SR Informatizácia knižníc, v rámci ktorého bolo v priestoroch nainštalovaných osem terminálov s priamym prístupom do internetovej siete. V roku 2009 bol s cieľom zlepšenia ochrany knižničného fondu zakúpený a nainštalovaný kamerový systém. Knižnica začala informácie o svojej činnosti propagovať cez vlastnú webovú stránku.

Aj v novej ére knižnica pokračovala v organizácii rôznych podujatí pre všetky vekové kategórie čitateľov - besedy, prednášky, výstavy, informatické besedy pre školy, slávnostné zápisy prvákov. Rok 1995 odštartoval tradíciu súťaže v prednese poézie a prózy žiakov špeciálnych základných škôl pod názvom *Ranené vtáčatá*. Knižnica sa stala pravidelnou súčasťou celoslovenského podujatia *Týž-*

deň slovenských knižníc. Od roku 2009 sa knižnica začala pravidelne zapájať aj do pribúdajúcich celoslovenských aktivít na podporu čítania *Čítajme si, Noc s Andersenom, Kráľ detských čitateľov*. Autorské a náučné besedy sa od roku 2010 realizujú zväčša v rámci grantových projektov Ministerstva kultúry SR, Fondu na podporu umenia a menších nadácií. Od roku 2013 sa píše história literárnej súťaže *Ružomerská Trojruža*, určená začínajúcim autorom poézie, prózy a ilustrácie rôznych vekových kategórií a realizovaná v spolupráci s Literárnym klubom ružomerských spisovateľov. Okrem škôl knižnica aktívne spolupracovala a doteraz spolupracuje aj s viacerými miestnymi organizáciami - domovom sociálnych služieb, klubom dôchodcov, materským centrom, múzeom, galériou či rôznymi občianskymi združeniami.

Od roku 2012 majú čitatelia možnosť vracat' knihy v čase mimo otváracích hodín knižnice prostredníctvom biblioboxu. Z hľadiska služieb možno za prelomový považovať rok 2014, keď sa v rámci prípravy na plánovanú zmenu knižnično-informačného systému uskutočnila veľká revízia knižničného fondu. Súčasťou knižnično-informačného systému Clavius, ktorý bol v tomto roku zavedený, bol aj online katalóg, ponúkajúci informácie o dostupnosti kníh, možnosti ich rezervácie, informácie o stave čitateľského konta či možnosti stiahnutia e-kníh. Pre zlepšenie informovanosti verejnosti došlo v priebehu rokov k viacnásobnej prestavbe webovej stránky, ktorá dnes poskytuje nielen aktuálne informácie o pripravovaných podujatiach, ale jej používatelia môžu vyjadriť svoj názor v ankete, rezervovať si miesto na podujatí, vzdialene požiadať o medziknižničnú výpožičku alebo rešerš. Neoddeliteľnou súčasťou informovanosti o práci knižnice sú sociálne siete, ktoré prinášajú množstvo informácií, fotografií a videí najmä o aktualitách v poskytovaných službách a o už zrealizovaných podujatiach. Ale - to už je iná kapitola.

Desatoro čitateľom na titulnom liste knihy

100 ROČNÁ VIHORLATSKÁ KNIŽNICA V HUMENNOM / 100 YEARS OLD VIHORLAT LIBRARY IN HUMENNÉ

Mgr. Zuzana Švecová, bibliografka a zástupkyňa riaditeľky,
Vihorlatská knižnica v Humennom, bibliografia@vkhe.sk

Abstract: The Vihorlat Library in Humenné celebrates its centenary in 2024. It has not only a rich history but also an important place in the cultural life of the region. It has undergone several organizational changes connected with relocation, including the period after World War II, when it was destroyed and citizens organized a collection for its restoration. It has seen significant development since the 1950s. It now offers modern services, including literary competitions and educational projects. It actively participates in events within the City of Culture 2024.

Keywords: Vihorlat Library in Humenné, development, education, City of Culture 2024, anniversary

Kľúčové slová: Vihorlatská knižnica v Humennom, rozvoj, vzdelávanie, Mesto kultúry 2024, jubileum

Knižnice vznikali vždy ako miesta, ktoré sú symbolom vzdelanosti, zdrojom informácií a rozvoja človeka. Spočiatku boli prístupné len malej skupine ľudí, informácie v nich boli uskladňované na rôznych nosičoch (papyrus, pergamen, zvitky, papier, CD, DVD...), postupne narastal ich počet a tým aj dostupnosť pre väčšie skupiny záujemcov. Nikdy neboli vytrhnuté z kontextu, preto sa v ponuke ich služieb a v zložení ich fondov odrážala aktuálna spoločensko-politická situácia. Vznik našej knižnice, teda jej predchodkyne, však spôsobil zákon. 22. júla 1919 bol uznesením Národného zhromaždenia prijatý zákon o verejných knižniciach obecných

č. 430/1919 Z. z., ktorý zaviedol zákonnú povinnosť zriadiť knižnicu v každej obci na území celého štátu. Prvá verejná knižnica v Humennom tak vďaka tomuto nariadeniu vznikla v roku **1924** ako mestská knižnica. Pri svojom založení mala asi 450 zväzkov beletrie a 50 zväzkov odbornej literatúry. Väčšina kníh pochádzala z daru Matice slovenskej v Martine. Prvým knihovníkom bol riaditeľ Meštianskej školy Karel Pírek, ktorý počas svojho pôsobenia knižnicu rozšíril a spopularizoval medzi občanmi. Faktom je, že knižnicu dlho spravovali, pracovali v nej alebo ju viedli učitelia, ktorí to však mali ako čiastočný úväzok popri svojej pedagogickej práci.

Štatistiky nám hovoria, že v roku 1936 mal okres Humenné **46 obcí** a v nich **44 knižníc**, čiže naozaj bola knižnica v takmer každej obci. Pred 2. svetovou vojnou mala mestská knižnica už vyše 4 000 zväzkov kníh, no počas vojny bola takmer úplne zničená. V rokoch 1945 – 1946 preto občania mesta uskutočnili zbierku pre knižnicu a nazbierali 502 kníh. Tento počin občanov bol o to cennejší, že to bol vlastne dar pre ich potomkov, knihy darovali knižnici naši starí a prastarí rodičia.

Knižnica sa často sťahovala, najmä preto, že jej fond neustále rástol a pôvodné priestory už nevyhovovali jej potrebám. Vieme, že prvá verejná knižnica

Okresná ľudová knižnica na Štefánikovej ulici

vznikla na území mesta v roku **1924**, kde však sídlila, o tom vedomosť nemáme.

V roku **1935** sa presťahovala do mestského domu, kde však bola len v jednej malej a tmavej vlhkej miestnosti. Po vojne, keď na ňu občania opäť prispeli, dočasne sídlila v strážnici miestnej polície. Do roku 1948 bola knižnica otvorená v pondelok a v piatok. Rok **1948** bol zlomový, knižnica bola presťahovaná do rodinného domu pani Szeckerákovovej na Štefánikovej ulici 635, kde mala dve miestnosti. Zároveň bola transformovaná a z mestskej knižnice sa stala **Okresnou ľudovou knižnicou**. Jej slávnostné otvorenie sa uskutočnilo 2. mája 1948 o 10:30 hod. Budova sa, žiaľ, nezachovala. Rok **1956** priniesol našej inštitúcii opäť novú adresu. Knižnica dostala priestory na námestí po Štátnej banke so štyrmi miestnosťami na prízemí a s úžitkovou plochou 128 m². Neskôr ešte dostala tri miestnosti na poschodí. Ďalší priestor v ktorom knižnica sídlila a ktorý si ešte mnohí Humen-

čania pamätajú, je humenský kaštieľ. Keď sa už od roku 1966 hovorilo o sťahovaní knižnice do iných priestorov (budova po banke mala byť zbúraná), vtedajší jej riaditeľ požadoval presťahovanie do budovy Výrobnej poľnohospodárskej správy, pretože miestnosti v kaštieli, ktoré sa vtedy v súvislosti s knižnicou spomínali, nevyhovovali ani po zdravotnej, ani po estetickej stránke. Neuspel však, knižnica sa 10. októbra **1969** začala sťahovať do kaštieľa. K dispozícii mala 12 miestností a síce to bola oveľa väčšia plocha ako kedykoľvek predtým, priestory však boli orientované na sever, boli tmavé, aj v lete mimoriadne chladné a veľmi vlhké. Takmer súčasne s presťahovaním sa bola predložená žiadosť o výstavbu novej účelovej budovy pre okresnú knižnicu (19. mája 1970) a v roku 1976 sa začalo so stavbou (stavbu realizoval národný podnik Chemkostav Humenné). Do krásnej novej svetlej budovy na Sídlisku III na južnom námestí bola knižnica presťahovaná v lete **1980** za pomoci Technických služieb a vojakov základnej služby z tunajšieho vojenského útvaru. Po uložení knižničného fondu a vykonaní úplnej revízie bola verejnosti sprístupnená 15. decembra 1980. Ale prišlo sklamanie. Budova síce mala úžitkovú plochu takmer 1 800 m², nebola však úplne dokončená, nebolo v prevádzke vykurovanie, pretekala strecha, z plášťa budovy sa uvoľňovali a vypadávali azbestovocementové dosky a čitateľov od návštevy knižnice odrádzal aj stav provizórnej prístupovej cesty, ktorá bola sústavne zablatená alebo zaprášená, pretože budova knižnice bola odovzdaná ako prvá z komplexu budov úplne na konci staveniska. Havarijný stav pretrvával ešte nasledujúce dva roky. Situácia sa postupne zlepšovala aj vďaka stavebným úpravám okolia a čitatelia si do novej budovy postupne nachádzali cestu.

Prvá profesionálna knihovníčka na plný pracovný úväzok nastúpila do knižnice 30. marca 1951, a bola to pani Zinaida Putišová. Prevzala fond mestskej knižnice a do-

V roku 1969 bola okresná knižnica presťahovaná do budovy kaštieľa kde sídlila do roku 1980

Štúdiá

Oddelenie beženie

Pracovníci okresnej knižnice a strediskových knižnice-1972

Čítareň

Čítareň

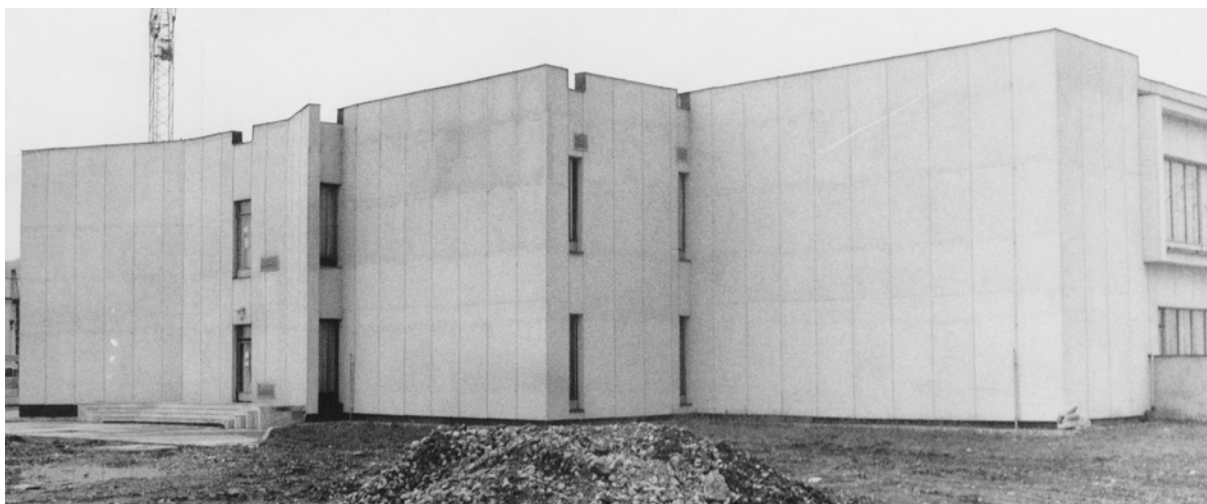
Oddelenie národnej literatúry

Knižnica v budove kaštieľa, fotograf Jozef Lauruský

stala súbor kníh ako dar Povereníctva informácií a osvety. V zachovanej zápisnici o preberaní knižnice z 3. septembra 1951 sa uvádza, že knižnica mala 1 972 zväzkov kníh, z toho 129 vypožičaných. Obrat k lepšiemu nastal v roku 1953. Rozhodujúcim bol fakt, že v knižnici pracovali už traja profesionálni knihovníci. V danom roku mala knižnica 8 679 zväzkov kníh, 932 čitateľov a 24 081 výpožičiek. Jedným zo spomínaných troch pracovníkov knižnice bol aj jej dlhoročný riaditeľ Andrej Šimon, ktorý v tejto funkcii pracoval od 1. novembra 1953 až do odchodu do dôchodku, teda vyše 20 rokov. Pôvodným povoláním bol učiteľom, ale v roku 1958 nadobudol aj knihovnícku kvalifikáciu. Jeho prínos pri rozvoji knižničných služieb v meste i okrese je mimoriadne významný, a to zvlášť pri koncepcii a realizácii budovania a zloženia

knižničného fondu, ktorý sa snažil obohatiť a predovšetkým skvalitniť. Zásluhou riaditeľa Andreja Šimona sa postupne začala rozvíjať aj činnosť knižníc v obciach okresu vďaka tomu, že okresná knižnica im začala poskytovať odbornú metodickú pomoc.

Najstaršia kniha v našom fonde je z roku 1888. Je to prvá časť rozsiahlej encyklopédie s názvom *Ottův slovník naučný* alebo *Ottova encyklopedie*. Celá encyklopédia má 28 zväzkov, v rokoch 1888 – 1909 ju vydal pražský nakladateľ Jan Otto a my máme všetky časti ako aj dodatky k nej. Encyklopédia obsahuje viac ako 140 000 hesiel na 29 000 stranách. Jej redakciu tvorilo 56 ľudí a tvorby sa zúčastnilo ďalších 1 086 odborníkov. Zaujímavosťou je, že jedno obdobie bol hlavným editorom Tomáš Garrigue Masaryk, neskorší prezident Československa. Tieto knihy však, rovnako ako mnohé iné vzácne, nepožičiavame absenčne, čitatelia si ich nemôžu vziať domov, môžu ich študovať iba priamo u nás v knižnici.

V roku 1979 bola prvýkrát vyhlásená literárna súťaž pre začínajúcich autorov z regiónu Humenné, Snina a Medzilaborce – **Literárne talenty**. Zo začiatku bola organizovaná v spolupráci s Okresným osvetovým strediskom, neskôr bola plne pod gesciou knižnice. Súťažné práce najčastejšie hodnotili spisovatelia Ján Patarák a Michal Chuda, neskôr Markéta a Marián Andričíkovci. Zo súťaže je každoročne vydávaný zborník najlepších prác. V rokoch 1993 – 2005 prebieha súťaž pre začínajúcich autorov aj v jazykoch národnostných menšín, ukrajinskom a rusínskom. Súťažné práce hodnotil spisovateľ Vitalij Konopelec, po jeho smrti krátko manželka Anna Kocúrová a neskôr Il'ja Galajda. Výnimočný bol rok 2010, kedy sa uskutočnil 30. ročník Literárnych talentov. Zapojilo sa do neho 450 začínajúcich autorov a autoriek z celého regiónu, ktorí poslali 535 literárnych prác z oblasti poézie i prózy. Tieto počty ostali do dnešných dní neprekonané. Asi tri ročníky v histórii súťaže z rôznych dôvodov vyhlásené neboli (naposledy kvôli pandémie koronavírusu v roku 2021).

O prvých poplatkoch za knižničné služby vieme z 30-tych rokov 20. storočia: dospelí platili za výpožičku 30 halierov, deti a mládež 20 halierov. Nevieme však, či to bola suma za určitý počet kníh, či za konkrétne obdobie. Zdroje sú jasnejšie v roku 1960: za výpožičku jednej knihy zaplatil dospelý čitateľ 10 halierov, detský čitateľ 5 halierov. Dnes majú čitatelia vytvorený čitateľský preukaz, ktorý platí jeden rok, knihy si následne vypožičiavajú bezplatne. Cena preukazu je diferencovaná pod-

ľa veku: deti do 15 rokov – 2 €, seniori – 2,50 €, dospelí 5 €, rodinné zápisné 7 €.

Knižnica sídliaca v budove na Námestí slobody 50 má za sebou aj niekoľko veľkých rekonštrukcií. Tá posledná sa uskutočnila na prelome rokov 2023 – 2024, konkrétne v mesiacoch október 2023 až január 2024. Išlo o rekonštrukciu v rámci schválenej dotácie MK SR REACT EU pod názvom Zdravšia knižnica budúcnosti, ktorá bola zameraná na odstránenie nevyhovujúceho stavu elektroinštalácie a na zvýšenie hygienického štandardu celej inštitúcie výmenou podlahovej krytiny a obstarania materiálo-technického zázemia slúžiaceho na ochranu zdravia v boji proti COVID-19. Boli vymenené viac ako štyridsaťročné elektrické rozvody, zrealizovaná oprava silnoprúdovej elektroinštalácie v celom objekte a pôvodné koberce boli nahradené novou podlahou z vysoko záťažovej PVC krytiny. Knižnica získala na projekt nenávratný finančný príspevok vo výške 170 024,76 €, povinné spolufinancovanie zabezpečil Prešovský samosprávny kraj vo výške 5 % z hodnoty projektu. Kvôli staveným prácam bola knižnica na prelome rokov 2023 a 2024 takmer 4 mesiace verejnosť uzavretá.

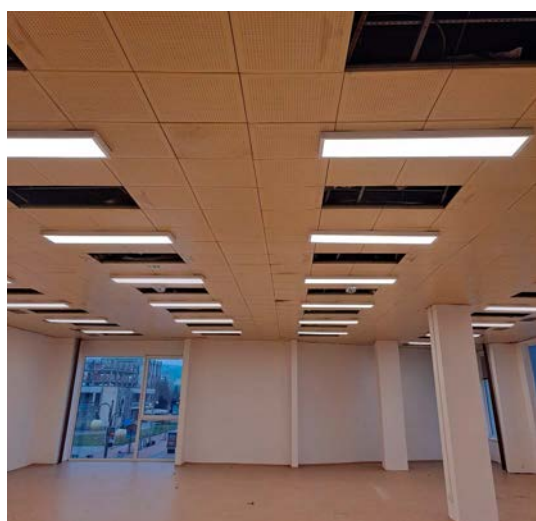
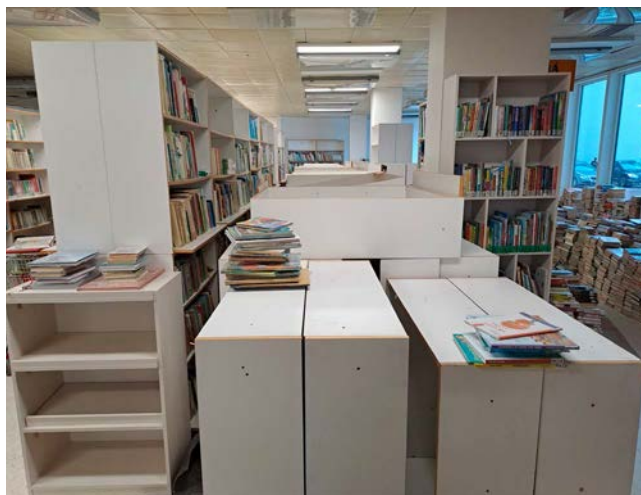
Mesto Humenné, v ktorom Vihorlatská knižnica sídli, je aktuálne **Mestom kultúry 2024**. Pri tvorbe celého projektu stála

Literárne talenty 2024

od začiatku aj naša knižnica. V rámci literárneho žánru sme v spolupráci s OZ HumnoArt a Kníhkupectvom Na korze pripravili niekoľko podujatí. V jarných mesiacoch to boli prednášky zamerané na rozvoj kritického myslenia, ktoré viedli lektori z Amnesty International Slovensko, Národného osvetového centra, Inštitútu pre dobre spravovanú spoločnosť a Slovenskej debatnej asociácie. Projekt s názvom *Viem, rozumiem* tvorilo desať prednášok, z čoho osem bolo určených pre študentov SŠ a žiakov ZŠ a dve pre seniorov. Počas troch letných mesiacov sme pripravili 13 letných čitateľských utorkov v rámci projektu Humenné, m(i)esto čítania, ktorý mal podnázov Letná čítareň v parku pri kaštieli. Jeho cieľom bolo premeniť súkromný

pôžitok z čítania na verejný zážitok, preto sa odohrával v krásnom prostredí Parku mieru v severnej časti námestia. Jeho súčasťou boli besedy s viacerými spisovateľmi a spisovateľkami, dramatizované čítanie v podaní členov Humenského ochotníckeho divadla a zakaždým aj odporúčania na dobré knihy. Tretí veľký projekt, na ktorom sme sa podieľali v rámci Mesta kultúry, bol multižánrový festival *Literatúra v exile*. Odkazovali sme ním najmä na tvorbu nášho rodáka, autora novely a neskoršieho scenára k oscarom ovenčenému filmu *Obchod na korze*, Ladislava Grosmana. Dvojdňový festival sa odohrával v knižnici a naplnili ho besedy, prednášky, koncerty, prezentácia kníh vydavateľstiev, ktoré vydávajú aj exilovú literatúru. Pri festivale sme spolupracovali s Múzeom židovskej kultúry a hlavnými hosťami podujatia boli rodinní príslušníci Ladislava Grosmana. Neter Anna Shved (za slobodna Grosmanová)

Rekonštrukcia knižnice na prelome rokov 2023 – 2024

Literatúra v exile, Anna Shved

sa spolu so svojim bratom Jurajom v rámci otvorenia výstavy fotografií a dokumentov z pozostalosti L. Grosmana podelili o spomienky na svojho strýka, čím celý festival získal neopakovateľný autentický charakter.

Skutočnosť, že naša knižnica má tento rok 100 rokov, si pripomínáme priebežne a celoročne. Už koncom januára sme vyhlásili výtvarnú súťaž pre všetkých záujemcov: ich úlohou bolo nakresliť, ako vidia našu knižnicu. Súťaž sme 8. marca, v Týždni slovenských knižníc, vyhodnotili. Prišlo nám 54 prác od rovnakého počtu autorov. Trinásť z nich sme na vernisáži odmenili knižnou cenou a úplne všetky práce boli vo vestibule knižnice vystavené počas celého mesiaca marec. Od februára do

mája sme na sociálnych sieťach zverejnili výzvu, v ktorej sme vyzvali našich priaznivcov, čitateľov, návštevníkov a sympatizantov, aby nám poslali svoje návrhy na maskota knižnice. Do výzvy sa zapojili najmä školopovinní žiaci a prišli nám naozaj čarovné návrhy. Okrem rôznych zvieratiek, ktoré všetky niečo symbolizovali, mal návrh maskota napr. aj podobu sopky Vihorlat, ktorá tróni neďaleko nášho mesta či knihy s ľudskými proporciami. Radi by sme víťaznému návrhu dali aj fyzickú podobu, zatiaľ sme však nenašli správneho zhotoviteľa. Počas letných mesiacov sme oslovili našich priaznivcov, aby nám posielali svoje tipy na najlepšiu knihu, akú kedy z knižnice prečítali. Do tejto ankety sa zapojili tri desiatky odpovedajúcich. Z ich návrhov sme vytvorili knižnú výstavu a až jedenásť z nich sme odmenili knižnými cenami. Počas posledných dvoch októbrových týždňov, kedy sme naše výročie slávnostnou akadémiou pre pozvaných hostí aj patrične oslávili, sme intenzívnejšie mysleli aj na našich čitateľov a čitateľky. Pripravili sme pre nich viaceré besedy, kvízy pre základné aj stredné školy, zľavnené zápisné a aj možnosť obnoviť si členský poplatok za výhodnejšiu cenu ako je štandardne. Počas celého tohto roka zároveň prebieha na sociálnej sieti projekt

Publikácia o knižnici, autor fotografie Marián Škuba

Kolektív Vihorlatskej knižnice 2024

100 ročná knižnica. V rámci neho sme vybrali a do vizuálno-textovej podoby pretavili 100 rozličných zaujímavostí z histórie knižnice, ktoré sme zverejňovali približne každý tretí deň. Naši sledovatelia tak mali možnosť dozvedieť sa rôzne informácie (napr. aj o vyššie uvedenej najstaršej knihe, zmene adresy, zmene názvu knižnice, o vzniku jednotlivých oddelení, počte knihovníkov v jednotlivých obdobiach, realizovaných projektoch a podobne).

Súčasťou osláv stého výročia knižnice bolo tiež vydanie odbornej publikácie, ktorá mapuje jej históriu. Za knihou s názvom Vihorlatská knižnica v Humennom (história a súčasnosť) 1924 – 2024 stoja dvaja knihovníci. Najväčšiu časť, prvých 85 rokov, spracoval dlhoročný knihovník, metodik a isté obdobie aj riaditeľ knižnice, Michal Reby. Ostatných 15 rokov spracovala bibliografka a zástupkyňa riaditeľky, Zuzana Švecová. Kniha je bohatá na informácie a fakty, ale jej podstatnou súčasťou je i pestrý fotografický materiál, ktorý v mno-

hých prípadoch dotvára atmosféru napísaného.

Odliv čitateľov, ktorý spôsobilo úplne zatvorenie knižnice či oklieštenie jej služieb a otváracích hodín v rokoch pandémie (2020 a 2021), sa nám darí zvrátiť len postupne. Pred krízou sme mali 4 500 čitateľov, po nej 2 700. Aktuálne, k 30. októbru 2024, ich bolo 3 177. Našou úlohou je v súčasnosti obohatiť knižničnú ponuku aktivít a zatriktívniť poskytované služby tak, aby sa do knižnice vrátili nielen čitatelia a čitateľky, ale aj tí, ktorí hľadajú možnosti osobnostného rozvoja, stretnutia s podobne zmyšľajúcimi ľuďmi, besedy tradičného aj netradičného charakteru. Stále platí, že najviac návštevníkov príde na podujatie, ktorého hosťom či hosťkou je regionálna osobnosť, človek, ktorého možno poznajú, ktorý je nejakým spôsobom zviazaný s ich minulosťou. Napriek tomu vnímame ako dôležité pozývať do Humenného aj mimo regionálne osobnosti, a to najmä ľudí z knižného sveta, vďaka ktorým knihy vznikajú a vychádzajú. Najmä pre deti majú tieto stretnutia špeciálny význam, ktorý ich nezriedka motivuje k siahnutiu po prezentovaných dielach. Ročne urobíme približne 400 podujatí a drvivá väčšina z nich je zameraná na deti. Okrem besied

a cyklických podujatí ako sú tvorivé dielne či pravidelné čítanie rozprávok predškolákom pracujeme aj deťmi, ktoré čítajú rady a veľa. Vytvorili sme klub detských čitateľov Čítajko, v ktorom sa takíto naši mladí čitatelia a čitateľky stretávajú a delia o zážitky z prečítaných príbehov. Na druhej strane pracujeme aj s rómskymi deťmi, s ktorými sa stretávame v Komunitnom centre Humenné v lokalite Podskal-ka. V roku 2021 sa nám podarilo za pomoci mnohých ľudí a organizácií z celého Slovenska vytvoriť malú komunitnú knižnicu priamo v centre, aby sa knihy pre tieto deti stali dostupnejšie. Z 360 podujatí v tomto roku (k 30.10.2024) bolo 274 pre deti a mládež. Nezastupiteľnú úlohu má v tomto smere Fond na podporu umenia, bez podpory ktorého by sme toľko kvalitných a zmysluplných podujatí zrealizovať nedokázali.

Nemôžeme však zaspáť na vavrínoch. Aj my poskytujeme čitateľom a čitateľkám nielen fyzické knihy, ale už i e-knihy či audioknihy. V našej ponuke sa tento rok objavil podcast s názvom *Vihorlatské rozhovory, videné a počuté*, čím chceme osloviť aj mladšiu generáciu. Zapájame sa do celoslovenských výziev a projektov, od Prečítaného leta cez Čitateľský maratón a Noc literatúry po Je nás počuť, Dni európskeho kultúrneho dedičstva či Adventné čítania. Vnímame svet okolo nás a reagujeme naň.

Našou úlohou je byť otvorenou, vlúdnu inštitúciou bez predsudkov, ktorá stojí na pevných hodnotách a je prístupná všetkým ľuďom bez akýchkoľvek rozdielov. Za sto rokov existencie knižnice v nej pracovalo viac ako 130 zamestnancov, vypožičaných bolo 10 637 000 knižničných jednotiek, knižnicu navštívilo 2 729 000 návštevníkov a na besedy a iné typy podujatí prijalo pozvanie viac ako 400 hostí. Máme teda na čom stavať.

Pred nami sú však aj technologické výzvy. Jednou z nich je bezbariérovosť knižnice. Zatiaľ čo vstupné priestory a toalety pre verejnosť sú bezbariérové už dlhodobo, poschodie zatiaľ pre ľudí s problémami pohybového aparátu prístupné nie je. Reagovať budeme musieť aj na postupné klimatické zmeny. Knižnica nie je klimatizovaná a počas horúčav je v lete na poschodí knižnice nad 30 stupňov, čo zamestnancom sťažuje prácu a používateľom znepríjemňuje pobyt. Naopak, v zimných mesiacoch je na prízemí knižnice chladnejšie, a preto menej komfortne ako by bolo vhodné.

To akým spôsobom budeme ako knižnica fungovať v budúcnosti, ovplyvnia nielen zákony v spoločnosti, ale aj jej celkové nastavenie a technologický pokrok. Nesmieme však zabúdať na jeden nesmierne dôležitý atribút – na človeka. Vlúdne slovo, ľudskosť a úsmev spojený s ochotou byť tu pre toho druhého nenahradí žiadna technika.

Zaujímavosti:

- najpočetnejšie podujatie** v histórii: rok 1954, čitateľská konferencia o knihe *Osie hniezdo*, na ktorú prišla spisovateľka Katarína Lazarová – 400 účastníkov.
- najviac čitateľov**: 2006 – 7 941 (dnes, k 30.10.2024: 3 177)
- najviac knižničných jednotiek**: 1996 – 141 035 (dnes 112 000)
- najviac výpožičiek**: 2000 – 282 249 (dnes 74 429)

Zoznam použitých zdrojov:

Reby, Michal – Švecová, Zuzana: *Vihorlatská knižnica v Humennom (história a súčasnosť) 1924 – 2024*. Humenné: Vihorlatská knižnica v Humennom, 2024, 116 s. ISBN: 978-80-89308-65-1

GALERIJNÁ KNIŽNICA SLOVENSKEJ NÁRODNEJ GALÉRIE: NOVÉ PRIESTORY PRE NOVÚ ÉRU / GALLERY LIBRARY OF THE SLOVAK NATIONAL GALLERY: NEW SPACES FOR A NEW ERA

Mgr. Dana Karulová, vedúca Knižnice Slovenskej národnej galérie,
dana.karulova@sng.sk

Abstract: Gallery libraries represent an important place in the network of Slovak libraries. They play a key role in preserving and making accessible cultural heritage and expertise. Their importance is undeniable, not only for the galleries themselves, but also for the wider professional community. Yet gallery libraries are not always places where library collections, readers and librarians are in the conditions that are rightfully theirs. The aim of the paper is to introduce the Library of the Slovak National Gallery, which after ten years of functioning in temporary premises has a new seat in the centre of the gallery. This move represents a significant shift that not only improves the conditions for studying to meet the needs of readers and provide a pleasant and inspiring environment for studying, but also allows the library staff to expand the offer of new books and services.

Key words: Library of the Slovak National Gallery, special library, new premises, inspiring environment

Kľúčové slová: Knižnica Slovenskej národnej galérie, špeciálna knižnica, nové priestory, inšpiratívne prostredie

Knižnica Slovenskej národnej galérie, (ďalej len Knižnica SNG) je špecializovanou knižnicou so zameraním na umenovednú literatúru. Jej založenie súviselo so založením Slovenskej národnej galérie v roku

1949. Spočiatku knižnica fungovala ako inštitucionálna knižnica a až po roku 1963 sa jej služby sprístupnili aj odbornej verejnosti.

Úlohou Knižnice SNG je zhromažďovať, uchovávať a sprístupňovať odbornú literatúru zameranú na výtvarné umenie a príbuzné vedné odbory. Knižnica sa môže pochváliť rozsiahlou zbierkou monografií, periodík, slovníkov, lexikónov či zborníkov. Dôležitou súčasťou fondu sú aj domáce a zahraničné výstavné katalógy, ktoré predstavujú najrozsiahlejšiu zbierku umenovednej literatúry tohto druhu na Slovensku. V 70. rokoch začala knižnica systematicky budovať fond mikrofišov, ktorý má 8 504 jednotiek.

Fond knižnice je budovaný nielen kúpou ale aj prostredníctvom darov. Vo fonde knižnice sa nachádzajú publikácie z pozostalostí významných predstaviteľov slovenského výtvarného umenia ako napríklad Karola Vaculíka, Kláry Kubíkovej, Ferdinanda Milučkého a ďalších. Veľký význam pre exkluzivitu fondu má domáca a zahraničná výmena publikácií medzi galerijnými a múzejnými knižnicami. V súčasnosti knižnica disponuje knižničným fondom ktorého rozsah presiahol 100 000 knižných jednotiek a predstavuje tak najväčšiu verejnú umenovednú knižnicu na Slovensku.

Knižnica počas svojho pôsobenia prešla niekoľkými etapami vývoja, ktoré súviseli s rekonštrukciou galérie. Ako pre samotnú galériu, tak aj pre knižnicu bola rekonštrukcia priestorov dôležitým míľnikom v jej vývoji. Od svojho vzniku bola knižnica, nachádzajúca sa v priestoroch galérie na Riečnej ulici v Bratislave, umiestnená na troch rôznych miestach. Tento vývoj odráža potrebu prispôbiť sa rastúcim požiadavkám používateľov a zmenám v organizácii knižnice. Každé z týchto umiestnení malo svoje špecifické prednosti a umožnilo knižnici poskytovať lepšie služby a prístup k literatúre. Súčasné priestory knižnice sú výsledkom prestavby galérie, ktorá prebiehala v rokoch 2016-2022.

Interiér Knižnice SNG

Vonkajší vstup do Knižnice SNG. Stála expozícia diel Jozefa Sušienku.

Interiér Knižnice SNG.

V rozpätí rokov 2016-2022 kedy prebiehala rekonštrukcia bola knižnica umiestnená v dočasných priestoroch v Hurbanových kasárňach. Tieto priestory slúžili knižnici ako skladové priestory a aj ako priestory na poskytovanie služieb. Z pôvodných 35 miest, ktoré mala knižnica k dispozícii v priestoroch na Riečnej, si naši čitatelia museli vystačiť s 8 študijnými miestami. Študijné miesto si bolo potrebné rezervovať cez online rezervačný systém. Aj za týchto podmienok však knižnica dokázala poskytovať svoje služby čo sa odzrkadlilo na vysokej návštevnosti knižnice obzvlášť v skúškovom období.

Od 1. marca 2024 je knižnica SNG opäť otvorená pre verejnosť v priestoroch galérie na Riečnej ulici. Rekonštrukcia, ktorá trvala niekoľko rokov, bola síce ukončená v roku 2022, no z dôvodu náročného presťahovania a zariaďovania nových priestorov sme knižnicu sprístupnili až v tomto roku.

V zrekonštruovaných priestoroch galérie má knižnica k dispozícii administratívnu časť, ktorá zahŕňa kanceláriu a skladové priestory nachádzajúce sa v administratívnej budove. Verejné priestory knižnice

Regál na periodiká v Knižnici SNG
Foto: Márfföldy Lenka, SNG

sú samostatne situované v areáli galérie. Pôvodne tento priestor patril depozitáru maľby. Počas rekonštrukcie však bola táto časť priestoru inovovaná a prispôbena požiadavkám knižnice. Časť suterénu bola otvorená po celej šírke Premostenia, čo umožnilo vytvoriť moderný priestor presvetlený severným svetlom. Optické prepojenie priestoru s nádvorím prispelo k jeho atraktivite a pohodliu pre návštevníkov.

Vonkajší priestor, ktorý sa nachádza pred knižnicou slúži ako miesto pre stálu expozíciu diel Jozefa Sušienku. Do budúcnosti by tento priestor mohol plniť funkciu letnej čítárne.

Interiér knižnice rozprestierajúci sa na ploche 399 m² poskytuje priestor, v ktorom je možné nerušene študovať. Naším čitateľom sme v rámci tohto priestoru mohli poskytnúť široký výber literatúry vďaka rozsiahlej knižnici, ktorá je umiestnená po celej ľavej strane miestnosti. Tento otvorený fond umožňuje našim čitateľom prístup k väčšiemu množstvu umenovednej literatúry, ako tomu bolo doposiaľ. Fond otvorenej knižnice je systematicky usporiadaný tak, aby uľahčil orientáciu a prístup ku knihám. Okrem širokého výberu umenovednej literatúry a periodík je priestor vybavený aj študijnými miestami, miestami pre voľné čítanie a priestorom pre tímovú prácu. Celý priestor je zabezpečený RFID technológiami v podobe bezpečnostných brán a RFID čipov v knihách. Novinkou v priestore knižnice je aj samoobslužný pult, ktorý je možné využiť na platbu upomienok a samostatnejšiu prácu čitateľa s vlastným kontom. Do budúcnosti by sme radi využili tento samoobslužný pult aj ako informačný panel pre aktuálne oznamy, alebo novinky vo fonde knižnice.

Pre čitateľov knižnice sú k dispozícii štyri počítače s prístupom na internet, ktoré umožňujú dlhodobejšiu rešeršnú prácu a tri samostatné počítače určené na rýchle vyhľadávanie publikácií a online registráciu čitateľov. Reprografické služby sú v knižnici zabezpečené dvomi multifunkčnými kopírkami.

V priestoroch knižnice sa nekládol dôraz iba na pohodlie čitateľov a návštevníkov galérie, ale aj na vytvorenie vhodného zázemia pre zamestnancov. Tí majú k dispozícii samostatný presklený priestor,

ktorý im umožňuje oddýchnuť si, vychutnať si kávu a načerpať nové sily.

Knižnica tak ponúka funkčné a príjemné prostredie pre všetkých návštevníkov – od študentov až po odborníkov a záujemcov o umenovednú literatúru.

Zoznam použitých zdrojov:

Geržová, Jana. Úspešná knižnica? In. *Výtvarný život* 1986. Roč. 31, č. 10 s 57-58

Kotláriková, Eva S. - Kusá, Alexandra. Biela a červená. Bratislava: Slovenská národná galéria, 2022. 89 strán. ISBN 9788080592509.

Ondrejčeková, Zora. Sprievodca fondami knižnice a archívu výtvarného umenia SNG v Bratislave. Bratislava: SNG.

Šuchová, Jana. Knižnica Slovenskej národnej galérie v Bratislave. In. *Muzeum* (2016) Roč. LXII, č. 3, s. 9-11.

KNIŽNICA ZAMERANÁ NA POUŽÍVATEĽA / A USER-CENTERED LIBRARY

MVDr. Libuša Bodnárová, riaditeľka UKES, libusa.bodnarova@uvlf.sk
PaedDr. Darina Obušeková, PhD., darina.obusekova@uvlf.sk
Univerzitná knižnica a edičné stredisko,
Univerzity veterinárskeho lekárstva a farmácie v Košiciach

Abstract: Currently, the demand of users for the services of individual libraries is slightly transforming. In addition to standard library and information services, which are traditionally divided into basic and special services, users are demanding community services. They want to feel comfortable in the library - the library spaces should create positive emotions in them, which contributes to the overall well-being of the user. In this paper we will focus on the academic library user and introduce the services of the University Library and Editing Centre of the University of Veterinary Medicine and Pharmacy in Košice as the only one of its kind in Slovakia, where well-being is complemented by pet friendly spaces.

Keywords: University library, editorial centre, University of Veterinary Medicine and Pharmacy in Košice, well-being, user, pet friendly, space

Kľúčové slová: Univerzitná knižnica, edičné stredisko, Univerzita veterinárskeho lekárstva a farmácie v Košiciach, well-being, používateľ, pet friendly, priestor

Viac kultúr, ale kniha je kniha

Pre akademickú knižnicu, ktorej používatelia sú z rôznych krajín sveta – od USA cez štáty Škandinávie až po Áziu – je uspokojenie ich požiadaviek veľkou výzvou. Čo však všetkých používateľov spája je, že očakávajú dostupnú tlačenú povinnú

a odporúčanú literatúru, odborný personál, príjemné prostredie, dostatok priestorov na štúdium (tiché študovne i študovne na spoločné vyučovanie, či miestnosti na relax).

Novinky doby vs knihy

Prostredie i spoločnosť sa digitalizuje, do popredia sa dostáva aj umelá inteligencia. Tú môže akademická knihovnícka obec vnímať ako nepriateľa alebo ako spolupracovníka, ktorého stále možno držať na uzde. Napokon, o tom, ako pracovať s umelou inteligenciou v knižniciach, hovorí aj vyhlásenie IFLA z roku 2020¹⁾. Katarína Matušková v článku Umelá inteligencia – výzva a príležitosť pre knižnice, píše: „Najnovšie štúdie sa zaoberajú tým, ako moderné technológie ovplyvňujú písomné zručnosti a schopnosti študentov. Niektoré z nich sa zameriavajú na konkrétne technológie alebo nástroje digitálneho písania, iné skúmajú širší kontext vplyvu technológií na výučbu písania a hodnotenie písomných prác. Výskumy sa tiež venujú otázke, ako by mohli byť tieto technológie využité na zlepšenie akademickej integrity a prevenciu plagátorstva.“²⁾ V článku hovorí aj o ďalších nástrojoch umelej inteligencie i sérii bezplatných online kurzov z dielne MinnaLearn a Helsinskej univerzity.

Zaujímavosťou je, že aj v dobe pretláčajúcej digitalizáciu, nie je možné tvrdiť, že tlačené knihy prestávajú byť pre používateľov zaujímavé. Práve naopak. Dopyt po tlačených knihách stále prevažuje. Prieskum informačnej gramotnosti pomocou dotazníka PIGIS z roku 2021 u používateľov od 15 – 30 rokov (takmer 80% respondentov boli vysokoškolskí študenti 1.-3. stupňa štúdia) hovorí o tom, že oslovení respondenti najviac využívajú nasledovné služ-

1) IFLA Statement on Libraries and Artificial Intelligence. (2020) Dostupné na: <https://repository.ifla.org/items/s/8c05d706-498b-42c2-a93a-3d47f69f7646>.

2) MATUŠKOVÁ, Katarína. Umelá inteligencia – výzva a príležitosť pre knižnice. Bulletin Slovenskej asociácie knižníc, 2024, roč. 3., s. 4 - 7.

by nimi navštevovaných knižníc: výpožičky beletrie, výpožičky odbornej literatúry, výpožičky študijnej literatúry, MVS, rešeršné služby a až na 6. mieste sa umiestnili databázy na webových stránkach knižnice (knižnice, online katalógy a elektronické informačné zdroje). Bližšie informácie o prieskume možno nájsť v zborníku *Knižnice a informačné vzdelávanie z roku 2022*³⁾.

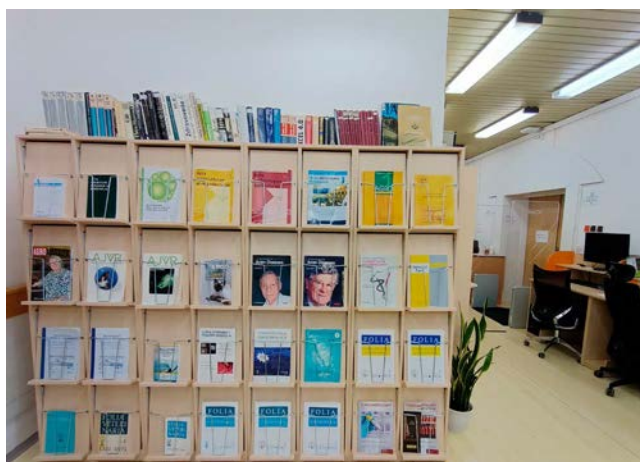
Myslieť si, že knižniciam (po stáročia pretrvávajúcich inštitúcií chrániacich poznanie) hrozí zánik len preto, že sa spoločnosť digitalizuje, je mylné. Napokon, trendom ekonomicky vyspelých krajín je stavať knižnice pre státisíce tlačených titulov nezabúdajúc pri tom na stále viac rozšírené využívanie knižníc ako komunitných centier. Služby i priestory preto prispôbujú aj tomuto trendu, ale v strede záujmu boli, sú a budú tlačené knihy. Za ostatné roky je azda najvýraznejším svetovým skvostom Katarská národná knižnica.

3) https://www.sakba.sk/wp-content/uploads/publikacie/Zbornik_Kniznice_a_IV_web.pdf.

Jej služby nespočívajú v čisto zdigitalizovanom formáte. Vo svojom fonde má cez milión tlačенých kníh. Okrem toho (ako akúsi nadstavbu) ponúka aj zdigitalizovaný národný archív arabskej literatúry a vo svojich priestoroch má múzeum so vzácnymi rukopismi. Teda moderné priestory a technológie sa snúbia s minulosťou a korunujú ju najnovšími poznatkami využitím najmodernejších technológií. Rovnako tak Nová Alexandrijská knižnica – Matka všetkých knižníc – povstala z popola a gro jej služieb sú stále absenčné výpožičky printových médií, pričom rovnako používateľom ponúka aj zdigitalizovaný obsah. Podobný trend je v krajinách USA, západnej i strednej Európe i Ázii. Táto primárna a stále pretrvávajúca funkcia knižníc aj v nových moderných budovách ostáva. Majákom na správnu orientáciu vo svete (dez)informácií má byť práve zorientovaný (akademický) knihovník. Knihovník so všeobecným prehľadom, ale najmä s prehľadom o fonde knižnice, kde pracuje a teda môže očakávania používateľov relevantne naplniť

alebo spoločne – ako tím – služby knižnice adekvátne rozšíriť podľa dopytu používateľov.

Akademická knižnica v rytme doby

Používateľmi Univerzitetnej knižnice a edičného strediska Univerzity veterinárskeho lekárstva a farmácie v Košiciach sú predovšetkým zamestnanci a študenti univerzity, ktorí sa svojím štúdiom pripravujú na svoje povolanie získavaním informácií pre kritické rozhodovanie vo svojej súčasnej a budúcej profesii. Dostupné informačné zdroje, ktoré delíme na primárne a sekundárne, zabezpečujú potrebné poznatky pre rozvoj všetkých študijných programov na univerzite.

Knižnica poskytuje primárne informačné zdroje z oblasti veterinárnej medicíny a príbuzných študijných odborov v ucelenej forme ako jediná na Slovensku. V študovniach sú pre používateľov dostupné periodiká zo svetových univerzít vo viac ako desiatich jazykoch. Časopisy určené na štúdium sú zoradené v abecednom poradí s desaťročnou retrospektívou. Staršie ročníky sú dostupné v archíve. V študovniach sa nachádza aj jedinečná kolekcia odborných kníh zoradená podľa predmetových hesiel vo svetových jazykoch z renomovaných vydavateľstiev ako Elsevier, Springer, Wiley, CABI, CRC PRESS a i.

Túto zbierku primárnych zdrojov dopĺňajú sekundárne informačné zdroje, ktoré sú zabezpečené z projektu NISPEZ, zakúpené do fondov knižnice (CAB, Európsky liekopis) a voľne dostupné databázy (Agris, Medline, BioMed a i.).

Aktuálny rozvoj informačno-komunikačných technológií vyžaduje vyšší stupeň informačnej gramotnosti a kritického myslenia. Informačné vzdelávanie používateľov je zaradené do študijných programov, v rámci predmetov Práca s odbornou literatúrou a Základy vedeckej práce. V pravidelných intervaloch sú organizované prednášky a semináre s tematikou informačného vzdelávania.

Knižnica pre svojich používateľov vytvorila nadštandardné priestory pre štúdium, relax a poradenstvo. Otváracie hodiny sú počas celého týždňa vrátane víkendu. Vítaní sú domáci miláčikovia, priestory sú pet friendly. Odborný personál je vždy pripravený pomôcť, poradiť.

Záverom

Hlavnou úlohou knižnice je príprava používateľa na celoživotné vzdelávanie, používanie moderných e-learningových a prácu s elektronickými informačnými zdrojmi. Transformácia knižnično-informačných služieb je víziou nielen našej knižnice, ale aj všetkých domácich a zahraničných vzdelávacích inštitúcií.

Zoznam použitých zdrojov:

IFLA Statement on Libraries and Artificial Intelligence. 2020. Dostupné na: <https://repository.ifla.org/items/8c05d706-498b-42c2-a93a-3d47f69f7646>. [Citované: 26. 11. 2024].

Knižnice a informačné vzdelávanie: Zborník príspevkov z konferencie. Dostupné na: https://www.sakba.sk/wp-content/uploads/publikacie/Zbornik_Kniznice_a_IV_web.pdf. [Citované: 26. 11. 2024].

MIŠOVIČOVÁ, Terézia. Používateľ – alfa a omega knižnice? In ITlib Informačné technológie a knižnice, 2002, roč. 6, č. 1. Dostupné na: <https://itlib.cvtisr.sk/clanky/clanek2183/>. [Citované: 26. 11. 2024].

MATUŠKOVÁ, Katarína. Umelá inteligencia – výzva a príležitosť pre knižnice. In Bulletin Slovenskej asociácie knižníc, 2024, roč. 3., s. 4 – 7. ISSN 1335-7905.

Zákon č. 183/2000 Z. z. o knižniciach, o doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 27/1987 Zb. o štátnej pamiatkovej starostlivosti a o zmene a doplnení zákona č. 68/1997 Z. z. o Matici slovenskej.

AKÁ BOLA AKADÉMIA MODERNÉHO KNIHOVNÍKA 2024 / HOW WAS THE ACADEMY OF MODERN LIBRARIAN 2024

Ing.Viera Ristvejová, Knížnica pre mládež mesta Košice,
viera.ristvejova@kosicekmk.sk

Abstract: The Library for Youth of the City of Košice prepared an educational webinar, which in its fourth year, as in the previous ones, offered attractive tips for modern librarians. The aim was to inspire.

Keywords: reader, school, library, children, reading, Košice, literature, education

Kľúčové slová: čitateľ, škola, knižnica, deti, čítanie, Košice, literatúra, vzdelávanie

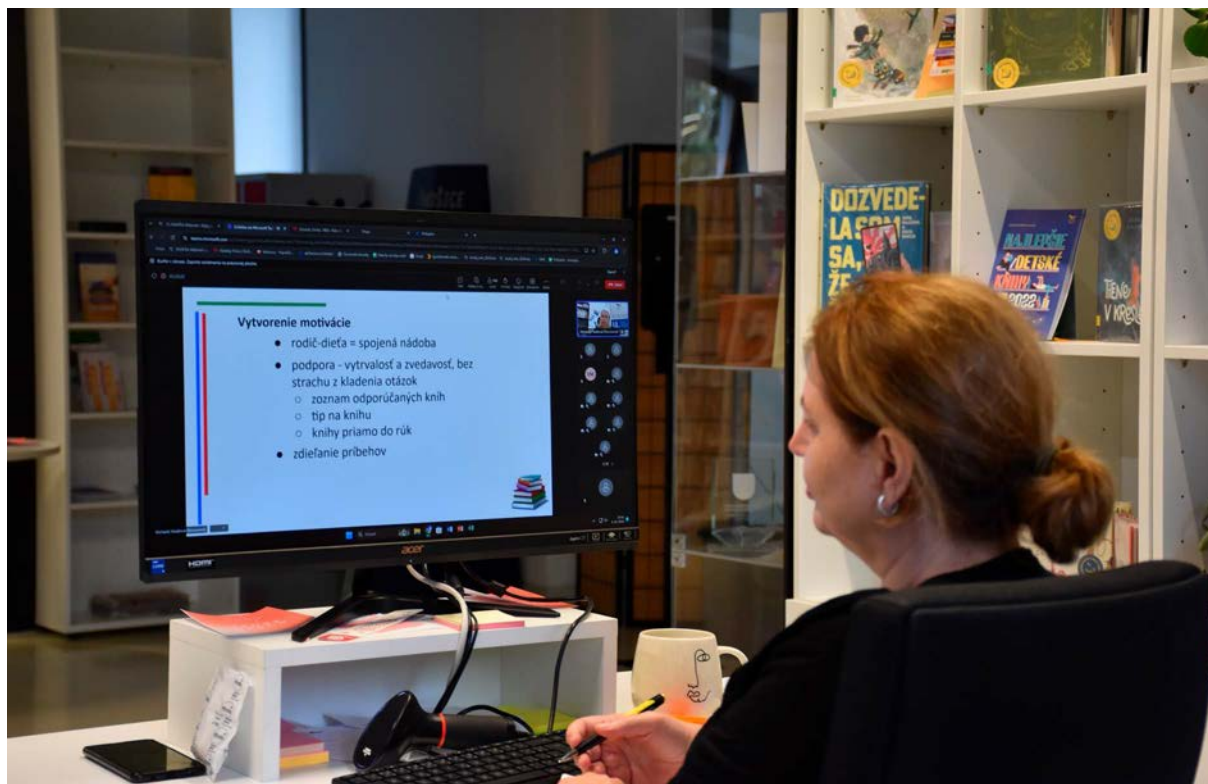
Prečo zmrzlinu nejeme kvôli kornútku bola jedna z tém vzdelávacie projektu

Čo sa deje v moderných knižniciach a ako kráčať s dobou, aby sme neprichádzali

o čitateľov? Tomu boli venované príspevky deviatich lektorov z rôznych vzdelávacích inštitúcií a z kruhov popularizátorov čítania, ktoré boli prezentované v rámci štvrtého ročníka Akadémie moderného knihovníka, ktorý prebiehal online v dňoch 3. a 4. októbra 2024.

Webinár bol určený pre všetkých, ktorým stále záleží na tom, aby deti čítali

Vzdelávací webinár prebiehal v rámci projektu Knížnica nahlas, ktorý z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia. Účasť bola bezplatná a prihlásiť sa mohol každý, kto má o čítanie a jeho propagáciu záujem. Program, ktorým nás sprevádzala Mgr. Viki Marcinová, PhD. z OZ Krajina čitateľov, mal zaujať, poučiť aj inšpirovať. Hovorilo sa o reformách v knižniciach, o overených metódach ako rozvíjať čítavosť u mladého čitateľa a tiež o význame spoločného čítania s deťmi. O svoje skúsenosti sa podelili nielen zástupcovia knihovníckeho sveta, ale naprí-

klad aj mama dieťaťa so zdravotným znevýhodnením, kouč, spisovateľ či propagátori čítania. Spoločne sme nahliadli do možnej budúcnosti knižníc, posvietili si na možné dopady umelej inteligencie a spoznávali zručnosti, ktoré môžu pomáhať rozvíjať dramaturgiu knižníc aj v krízových časoch.

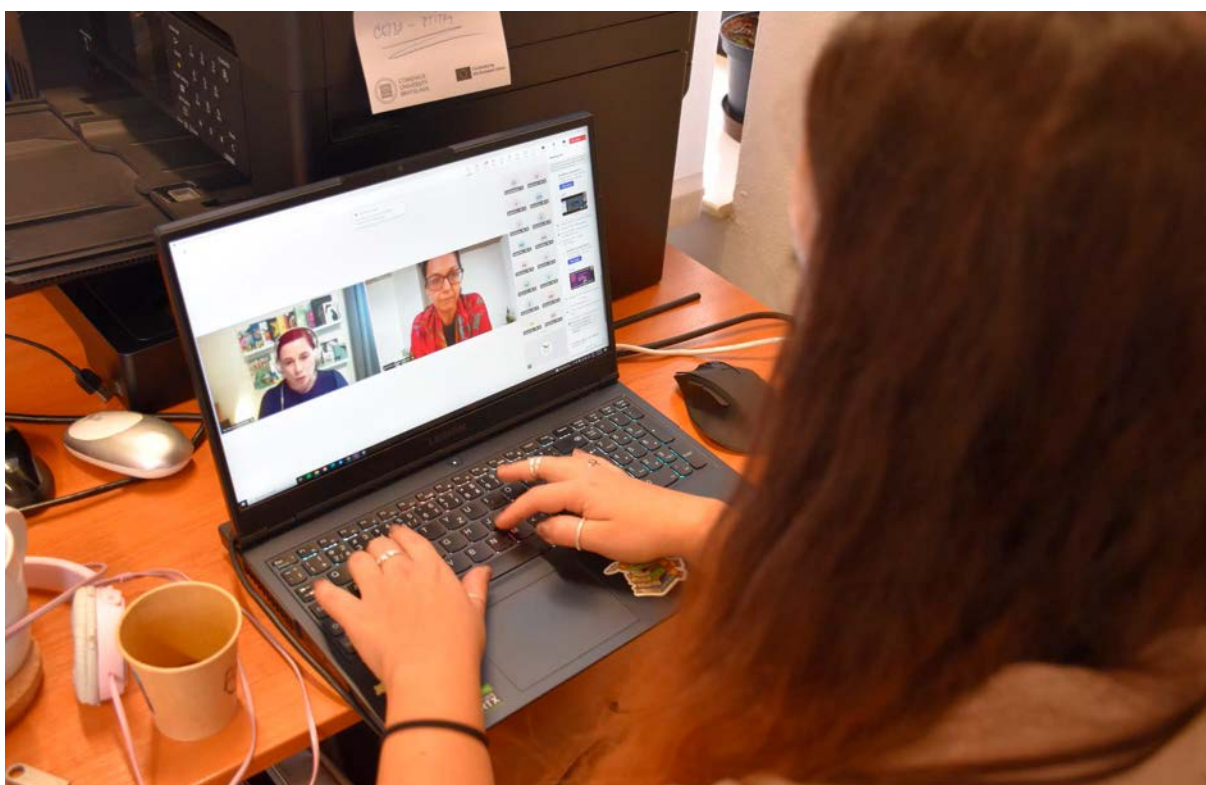
Akým témam sme sa tento rok venovali

Mgr. Zuzana Kováčová Švecová, PhD. z Katedry elementárnej a predškolskej pedagogiky Pedagogickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici načrtla možnú podobu reformy knižníc. Autorka sa venuje literatúre pre deti predškolského a školského veku a keďže sa priamo podieľala na príprave obsahu kurikulárnej reformy základných škôl, predstavila tému **Reforma v knižnici alebo knižnica v reforme**. Dozvedeli sme sa, že vďaka nej boli do učebných osnov po prvýkrát uvedené výrazy ako čitateľské sebavedomie, zážitková reflexia či čitateľské teritórium, ktoré nabádajú učiteľov prepájať školské čitateľské prostredie s prostredím knižníc, aby pomáhali objavovať čitateľské záujmy a rozvíjali čitateľskú gramotnosť žiakov. Dôraz je pritom kladený na rozhovory o pocitoch a zážitkoch a tiež na čítanie a počúvanie textov s porozumením. Spoločným cieľom je vychovať žiaka tak, aby po deviatich

rokoch bol sebavedomým a samostatným čitateľom, spôsobilým rozumieť, vyjadrovať sa, komunikovať a argumentovať.

Záznam príspevku: https://www.youtube.com/watch?v=_xpT1cD7JsE&t=3s

Doc. PhDr. Zuzana Jančík Petrová, PhD. z Trnavskej univerzity v Trnave Pedagogickej fakulty Katedry školskej pedagogiky Ústavu výskumu sociálnej komunikácie SAV sa venovala téme čítania v digitálnom veku. Keďže bola súčasťou tímu, ktorý vytvoril vzdelávací program pre predprimárne a primárne vzdelávanie, svoj príspevok venovala téme **Význam spoločného čítania pre rozvoj gramotnosti detí (obzvlášť v digitálnej dobe)** a poukázala v ňom na dôležitosť spoločného objavovania pozitívnych čitateľských zážitkov. Ak je našim zámerom vyvolať u dieťaťa záujem o spoločné čítanie, je dôležité ponúkať dieťaťu knihy, ktoré ho zaujímajú, venujú sa pre neho známym témam a nechýba v nich inšpiratívna ilustrácia. Spoločné čítanie má byť totiž zábava a rozptýlenie a ak to má fungovať, musia byť chvíle čítania príjem-

né pre obe strany. Aj z tohto dôvodu určite netreba podceňovať výber knihy. Tie nezaujímavé vyvolávajú nechúť k čítaniu a v konečnom dôsledku vedú k zaostávaniu v čitateľskej gramotnosti. Ak teda neumožníme dieťaťu prístup ku knihám, v ktorých listovať chce, hoci sa nám nemusia páčiť, nebude ochotné počúvať ani interagovať a pri recepcii textu nebude aktívne. Tu hrozí, že veľmi rýchlo o knihu stratí záujem a radšej siahne po moderných digitálnych technológiách.

Záznam príspevku: <https://www.youtube.com/watch?v=lel3Nko3cdQ>

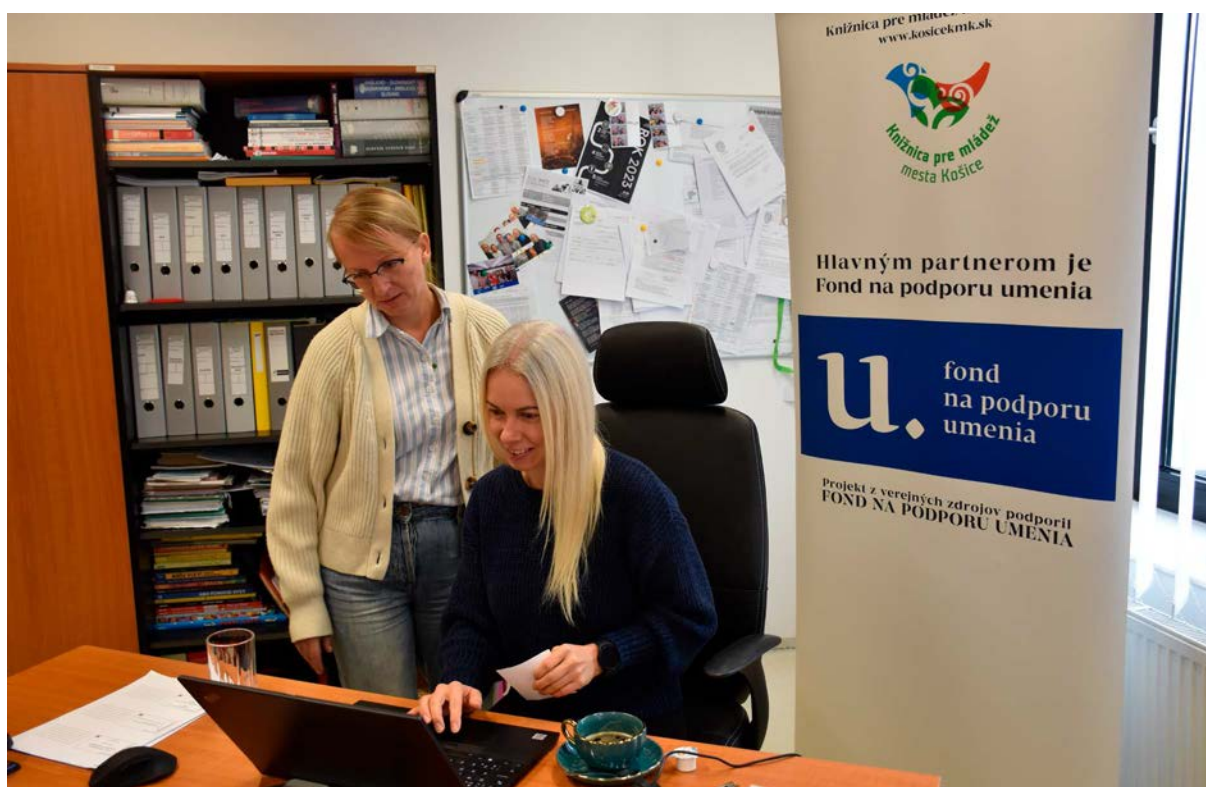
MVDr. Michaela Vlasáková, PhD. z Platformy rodín detí so zdravotným znevýhodnením a z OZ, ALKA sa zameriava na zdravie rodičov znevýhodnených detí. Vo svojom príspevku **Knihy v živote dieťaťa so zdravotným znevýhodnením** priblížila aké bariéry musia prekonávať rodičia detí so zdravotným znevýhodnením, aby sa ich deti dostali ku knihe. Predostrela autentický príbeh mamy syna, ktorému diagnostikovali autizmus. Napriek náročnej diag-

nóze sa vydala na cestu ku knihám a z jej Riška sa napriek zdravotnému znevýhodneniu stal „čitateľ“. Hovorila o začiatkoch, keď zažila šok z diagnózy svojho dieťaťa, potom prišlo popieranie skutočnosti, neskôr hnev na seba a okolie. Jej život sa v okamihu zúžil na cestovanie za lekármi, čakanie v ambulanciách a neustále hľadanie informácií a prostriedkov, aby mohla svojmu dieťaťu pomôcť. Sama trpela pocitmi zlyhávania ako rodiča, izolovala sa, stratila priateľov. V čase po príchode dieťaťa sa jej čítanie obmedzilo na čítanie odbornej literatúry a príbalových letákov k liekom. Chýbala akákoľvek motivácia sadnúť si ku knihe a ponúknuť ju aj dieťaťu, keďže to nevie udržať pozornosť, je v neustálom motorickom pohybe a nemá potrebu kontaktu. Jej osobné tipy na využívanie pop-up kníh, fotokníh, zošitov s obrázkami obľúbených postavičiek či zážitkových kníh boli určite inšpiráciou nielen rodičom, ale aj učiteľom a nám knihovníkom. Určite stojí za to sa k príspevku vrátiť.

Záznam príspevku: <https://www.youtube.com/watch?v=dkmpxHPKnDI>

FOTO (Vlasakova_Michaela)

PaedDr. Stanislava Opátová, učiteľka zo ZŠ s MŠ v Nižnej, mentorka a lektorka RCPU Orava, učí vyše

30 rokov a je veľmi aktívnou učiteľkou. Sama mala ako dieťa problémy s čítaním zapríčinené traumou z povinného čítania cez prázdniny a nediagnostikovanou dyslexiou. To ju poznačilo natoľko, že čítanie dlhý čas neznášala. Aj preto sa rozhodla, že svojim žiakom cestu k čítaniu spríjemní. Pre nás si pripravila príspevok na tému **Ako na čítanie** a dozvedeli sme sa, ako ona, učiteľka v škole, mení veci k lepšiemu. Snaží sa, aby jej žiaci čítali pre radosť a zo školy odchádzali pripravení na budúcnosť a celoživotné vzdelávanie. Skúsené čítanie prirovnáva k povrazu, ktorý prepája porozumenie reči so samotným čítaním a je presvedčená, že ak príde dieťa do školy bez porozumenia reči, čítať sa síce naučí, no často má problém pochopiť písaný text. Na ceste k čítaniu preto kladie dôraz na tri zložky, na čitateľský vzor v rodine, na školu a knižnicu. Osvedčilo sa jej pravidelné ranné čítanie v kruhu (cca 10 – 20 minút) a čítanie kníh na pokračovanie. Okrem toho sa venuje príprave inšpiratívnych nástieniek, z ktorých sa deti môžu dozvedieť, čo čítajú učiteľia, zamestnanci školy a ich rodiny alebo aj samotné deti navzájom. V triede spoločne oslavujú prečítanie každej knihy a usporadúvajú denné či večerné čítania rodičov deťom. Pracujú s literárnymi textami v čitateľských dielňach, učia sa strácať hanblivosť a zábrany z čítania nahlas čítaním stene. S. Opätová deti vyzýva, aby hodnotili známkami svojich rodičov za to, ako často a dobre im doma čítavajú. Nezabúda odporúčať vhodné knihy a s deťmi píše recenzie, aby ich motivovala otvoriť aj knihy, po ktorých by inak nesiahli. Jej cieľom je denne deťom čítať 20 minút, aby mohli dozrieť v múdrych ľuďoch.

Záznam príspevku: <https://www.youtube.com/watch?v=KBOKXr2MMck>

Mgr. Natálie Káčová a Mgr. Roman Sellner Novotný z Katedry informačných štúdií a knihovníctva FF MU v Brne prispeli do nášho vzdelávacieho webináru témou **Knižnice budúcnosti: AI, špekulácie a úloha knižníc ako empatických inovátorov v digitálnych transformáciách**. Načrtli nám svoj spôsob navrhovania služieb a to, ako robia prieskumy v cieľových skupinách, aby dokázali naplňať potreby knižníc. Venujú sa tiež príprave knihovníkov na príchod AI a pri návrhu dizajnu knižníc nikdy nepracujú s budúcnosťou, ale s tým, čo v danom čase knižnica potrebuje dosiahnuť. Zároveň však potvrdzujú,

že nástup AI musíme reflektovať a pripraviť sa na to aj v knižniciach. Kým sme v minulosti pozerali na budúcnosť vo svetlých farbách a utopicky, aktuálne si, žiaľ, budúcnosť skôr predstavujeme distopicky a očakávame, že bude horšia. Myslia si to aj rodičia, väčšina z nich hovorí o tom, že ich deti rastú do horšieho sveta. Čo sa stalo, že sa pohľad na budúcnosť takto zmenil? Nápadly dizajnérov a konštruktérov často čerpajú z nápadov vizionárov či tvorcov fantasy kníh a filmov. Je dobré budúcnosť predvídať, tvoriť si modely toho, ako by to mohlo vyzeráť napríklad u nás v knižniciach. Pokúsme sa naplánovať nové metódy, ktoré by nám pomohli nastaviť cestu, ako sa k cieľu aspoň priblížiť a vyhnúť sa neželanému. Hľadáme využitie knihovníctva a predstavme si hypotetickú budúcnosť v knižniciach. Ich projekt Dvojité diament sa zaoberal výskumom a dizajnom a mal odpovedať na to, ako AI zmení knižnice a ako premení spoločnosť. Zistili, že knižniciam zatiaľ chýba kapacita na tvorbu modelu príchodu AI, preto v súčasnosti pripravené nie sú. Školenia pre knihovníkov by však mohli pomôcť lepšie spoznať spoločenské dopady AI a načrtnúť, ako sa s nimi vyrovnáť.

Záznam príspevku: https://www.youtube.com/watch?v=_H330XhKaSI&t=3s

S Matúšom Draganovským zo SUVKO Coaching, ktorý sa venuje partnerskému a organizačnému rozvoju, sme spoznali **5 zručností, ktoré nám pri práci s ľuďmi vždy pomôžu**, aj v roku 2030. Otvorenosť voči zmene (AQ), ochota učiť sa a (spolu) pracovať, vytvárať bezpečné prostredie, zmysel pre humor a udržiavanie zdravého nadhľadu a odstupu. Päť zručností, ktoré sa nezmenia, pretože vytvárajú človeka a jeho identitu. Na druhej strane sa tieto zručnosti môžu meniť v čase, je to evolúcia zručností, a platí, že čo bude dôležité v roku 2030, nebolo medzi podstatnými zručnosťami v roku 2015. Do trendov sa dostáva aktívne učenie sa a metazruč-

nosti, potreba nespoliehať sa na jednotlivé zručnosti, ale multiplikovať ich a vytvárať metakompetencie, čo však nemusí byť vhodnou cestou pre každého člena tímu a môže to viesť k odchodu zo zamestnania. Postupne sa bude meniť optika a my sa budeme musieť viac zameriavať na služby, pretože tie sú v knižnici kľúčové a sú jej identitou. Ochota adaptovať sa a neriešiť otázku človeka vs. stroja, ale človek vs. človek, ktorý multiplikuje svoje schopnosti. Ako vnímame zmenu a ako sa s ňou vysporiadame, to je najdôležitejšie. Niekedy sa pozeralo na IQ, čo sa glorifikovalo, ale potom sa do popredia dostal EQ (emocionálny kvocient) a teraz prichádza AQ (to ako rýchlo sa vieme adaptovať). Potrebujeme pozitívne emócie, spolupatričnosť, pozitívne vzťahy v tíme, vidieť vo svojej práci zmysel a oslavovať aj malé úspechy. Firemnú kultúru podľa M. Draganovského tvorí transparentnosť, jasná interná komunikácia, spoločná vízia, zamestnanci ako spolutvorcovia, zdieľané hodnoty, bezpečie a súdržnosť.

Záznam príspevku: <https://www.youtube.com/watch?v=KgpvrXMsBGE>

Mgr. Michal Hvorecký z Goethe-Institut Bratislava, spisovateľ a prekladateľ, nám predostrel možnú cestu, **Ako rozvíjať dramaturgiu knižnice v krízových časoch**. Sám odporúča aktuálnu krízu vnímať aj ako výzvu a inšpiráciu. Vo svojom príspevku sa zameril na zmeny v knižniciach v posledných dvoch rokoch a na dopad „škrtnia“ rozpočtu a možnostiach ako pracovať v hlboko krízových časoch a silnejúcim politickým tlaku, ktoré zasahujú aj do fungovania knižníc. Vyjadril podporu Otvorenej kultúry a zapojil sa do kultúrneho štrajku. Goetheho inštitút, v ktorom zastáva funkciu vedúceho knižnice, má 93 knižníc v 77 krajinách s výpožičkami 400 000 ročne, no kríza postihla aj túto inštitúciu a ich knižníc ubúda. Aj oni začali hľadať rôzne spôsoby, ako problémy so znižovaním stavov a obmedzovaním financií riešiť.

Predtým hradili všetko zo svojho rozpočtu, čo pri dnešnej finančnej situácii nie je možné. Prostriedky na svoju prácu získavajú z iných ako verejných zdrojov a ustúpili od organizovania podujatí výlučne v nemčine. Aktuálne sa snažia vyjsť v ústrety napríklad odídencom z Ukrajiny a rozšírili aktivity pre nich. Podarilo sa im založiť ukrajinský knižný klub. Toto podujatie, na ktorom sa stretáva ukrajinská a slovenská komunita diskutujúca o ukrajinských knižných tituloch, funguje prakticky s nulovým rozpočtom. Na stretnutia prizývajú ľudí, ktorí sa profesionálne venujú ukrajinskej kultúre a tiež prekladateľov a je medzi čitateľmi obľúbené. Podarilo sa im založiť Literárny salón, v ktorom prijímajú návštevy zahraničných autorov a ktorý financuje Volkswagen Slovakia. Ďalšie cenné rady a odporúčania nájdete v jeho zverejnenom príspevku.

Záznam príspevku: www.youtube.com/watch?v=7ky5kHU7fMk

Mgr. Daniela Sochorová, dátová analytička a experimentátorka z OZ Krajina čitateľov, naše pozvanie prijala, aby cez tému **Zmrzlinu nejeme kvôli kornútku** predstavila projekty OZ Krajina čitateľov. Každý z projektov je zameraný na hľadanie spôsobov, ako podporiť deti a tínedžerov v čítaní. Jedným takým je napríklad prázdninový projekt Prečítané leto, do ktorého sa zapájajú najmä knižnice. Podstatou je ponúknuť tipy na tematické zábavné aktivity a knižné odporúčania, aby sme sa spoločne s rodičmi pokúsili zbaviť deti prázdninovej nudy a podporili u nich čítanie pre radosť. Leto je rovnako čas workshopov, prebiehajúcich v letných školách čítania, ktoré sú určené na vzdelávanie pedagógov a knihovníkov. Podnetný je projekt Naša trieda číta zameraný na podporu triednych knižníc, do ktorého je už zapojených cez tisíc tried v základných školách a tiež televízna relácia Knižkotipy, Cieľom aktivít Krajiny čitateľov je zistiť, ako vplyva čitateľstvo u detí na ich progres v čítaní, a potom sa o tieto informácie podeliť. Je potrebné poukázať na dôvody, prečo nám nemá záležať len na tom, aby deti vedeli čítať, ale aj na tom, aby textom rozumeli. Prežívanie je totiž dôležitou súčasťou samotného čítania a vnímanie vlastných schopností má veľký vplyv na výsledky v učení.

Záznam príspevku: www.youtube.com/watch?v=8qVGTvQzQUU

REALIZOVANIE AKREDITOVANÝCH PROGRAMOV V SLOVENSKEJ NÁRODNEJ KNIŽNICI / IMPLEMENTATION OF ACCREDITED PROGRAMMES IN THE SLOVAK NATIONAL LIBRARY

Mgr. Jana Skalicová, knihovník odboru k-Služby,
oddelenie Knižničného inštitútu a študovní jana.skalicova@snk.sk

Abstract: Most librarians consider their work to be a certain type of mission. They deal with many problems in institutions - from technical to moral aspects. Libraries, on the other hand, reserve the right to employ competent staff who, in addition to providing library and information services, can handle the work challenges, the failure of which impoverishes users and diminishes the credit of the library itself. The Slovak National Library is interested in the issue of librarians' work and, in addition to many educational events and activities, implements accredited training through accredited programmes for service staff and librarians who work primarily in departments with collections for children and young people.

Keywords: Slovak National Library, accredited programmes, librarian education, library and information services

Kľúčové slová: vzdelávanie, Slovenská národná knižnica, akreditované programy, celoživotné vzdelávanie, detský knihovník, knižnično-informačné služby, kompetencie knihovníka.

Právo na vzdelávanie ako súčasť ocenenia práce knihovníkov v knižniciach

Knižnice poskytujú prístup k rôznym perspektívam a pomáhajú používateľom okrem iného rozvíjať tiež zručnosti kritického myslenia a empatie. Aj preto často usporadúvajú komunitné a autorské besedy, čím sa priamo podporujú kontakty medzi čitateľmi a spisovateľmi a podnecujú sa zmysluplné rozhovory o literatúre či spoločenských otázkach. Knižnice dnes tiež čelia problematike súvisiacej s porušovaním autorských práv či udržiavaním rovnováhy medzi fyzickými a digitálnymi zbierkami. Mnohé knižnice roky zápasia so zastaranou infraštruktúrou a nedostatočným financovaním, čo môže brániť ich

schopnosti poskytovať moderné knižnično-informačné služby a používať pri svojej práci potrebné technológie. A nie sú to len otázky fungovania samotných knižníc. Morálne aspekty knihovníctva na druhej strane zahŕňajú presadzovanie intelektuálnej slobody, rešpektovanie súkromia používateľov či zabezpečenie dostupnosti knižničných zdrojov a služieb pre všetkých členov spoločnosti bez ohľadu na ich pôvod, sociálne postavenie, politickú či náboženskú orientáciu.

Byť knihovníkom je jedným slovom výzva. Väčšina knihovníkov napriek tomu považuje svoju prácu za veľmi obohacujúcu. Najmä, ak sú schopní úspešne prepojiť používateľov s informáciami, ktoré títo používatelia potrebujú a vyhľadávajú, alebo pomôcť používateľovi objaviť nového autora, tému či zaangažovať komunitu do aktivít a činností. Profesia knihovníka im umožňuje byť súčasťou niečoho väčšieho, než sú oni sami, pozitívne pôsobiť v bežných životoch ľudí a tak v konečnom dôsledku formovať komunitu používateľov, na ktorých majú prostredníctvom svojej práce dosah a cítiť svoj osobný prínos pre spoločnosť.

Aj preto je potrebné osobnostne a odborne rásť a to o to viac, ak knihovník vo svojej profesii prejavuje veľkú mieru intelektuálnej slobody. Tá je pre knihovníkov nevyhnutná aj pre ich osobný rast a kreativitu, nakoľko umožňuje jednotlivcom skúmať rôzne perspektívy, spochybňovať predpoklady a robiť rozhodnutia. Podľa Medzinárodnej federácie knižničných asociácií a inštitúcií (IFLA) je intelektuálna sloboda právom každého jednotlivca mať a vyjad-

rovať svoje názory, vyhľadávať a získať informácie a je podstatou ako vydavateľských, tak knižničných a informačných služieb.

Jedným zo spôsobov ako uznať a oceniť prácu a obetavosť knihovníkov, je medzi iným poskytovať im príležitosti na profesionálny rast a rozvoj a oceňovať ich prínos pre organizáciu a komunitu. Profesia knihovníka si vyžaduje vzdelanie, vzdelávanie a stále sa zvyšujúcu úroveň zručností, na ktorú by mal mať každý pracovník v oblasti knihovníctva od svojho zamestnávateľa nárok.

Bez profesného posunu, ocenenia a možností zapájať sa do knihovníckej problematiky naprieč odborom môžu mať knihovníci pocit, že ich úsilie nie je ocenené alebo uznané, čo môže ovplyvniť ich spokojnosť s prácou a celkovú pohodu na pracovisku. To môže začať vytvárať toxické pracovné prostredie, ktoré vedie k vyhoreniu a vysokej fluktuácii medzi knihovníkmi, čo v konečnom dôsledku ovplyvňuje kvalitu služieb, ktoré môžu knižnice komunitu poskytnúť. Niekedy je možné uskutočniť zmenu zvnútra riadenia knižnice, no často si to vyžaduje práve vzdelaného, nadšného a kompetentného pracovníka, ktorý bude ochotný inibovať a presadzovať potrebné zmeny a zlepšenia. V opačnom prípade nastáva spochybňovanie voľby svojho povolania, zvažovanie zmeny, až po úplné odsúdenie a opustenie povolania, čo býva obrovská strata pre knižnicu a komunitu, ktorej takýto pracovník už nejakú dobu slúžil a teda disponuje značným objemom know-how a cenných zručností.

Vzdelávanie knihovníkov v Slovenskej národnej knižnici

Akreditované programy

- Knihovník špecialista na prácu s deťmi a mládežou

Poskytovanie knižnično-informačných služieb je pre knihovníkov, ktorí v súčasnej

dobe pracujú s fondom určeným detským čitateľom a mládeži, iba časťou ich pracovnej náplne. Oveľa rozsiahlejšou sa stala podpora čitateľstva, rozvoj neformálneho vzdelávania, spolupráca so školami, realizácia kultúrno-vzdelávacích podujatí, organizovanie besied, workshopov či práca s bábkou. Každá knižnica, ktorá eviduje aj detského používateľa samozrejme ocení, keď sa v jej pôsobení objaví knihovník, ktorý bude v spomínaných činnostiach kompetentný a skúsený.

Časť úlohy, ktorá má za cieľ pripraviť pre slovenské knižnice budúcich tzv. detských knihovníkov-špecialistov, na seba preniesla Slovenská národná knižnica, ktorá okrem pravidelne organizovaných seminárov a workshopov pre knihovníkov pracujúcich s deťmi a mládežou, akreditovala v roku 2022 pilotný vzdelávací program **Knihovník špecialista na prácu s deťmi a mládežou**.

Akreditovaný program, ktorý bude vo svojej pilotnej štruktúre realizovaný 1 x ročne až do roku 2027, odborne zastrešili lektorky: Mgr. Renáta Taligová, PhD., PhDr. Ľudmila Hrdináková, PhD., doc. Mgr. Barбора Krajč - Zamišková ArtD. a Mgr. Jana Skalicová. Garantom celého programu je riaditeľka odboru k-Služby Slovenskej národnej knižnice Mgr. Zuzana Prachárová.

Predmetová skladba tohto akreditovaného programu obsahuje odborné témy ako napríklad: komplexná charakteristika, vývinové aspekty čitateľstva, psychológia čitateľa; kompetencie knihovníka pri práci s deťmi a mládežou; detské čitateľstvo a čitateľská gramotnosť; práca s literatúrou prostredníctvom divadelných prostriedkov; metódy rozvoja detského čítania a detského čitateľstva čitateľskej kultúry, motivácia k čítaniu a čitateľská angažovanosť a pod., pričom prezenčná výuka trvá plné tri pracovné dni priamo v priestoroch Slovenskej národnej knižnice.

Profil absolventa programu definuje nasledovne: „Absolvent vzdelávacieho programu ovláda pracovné postupy na prácu s detským používateľom, je oboznámený s povahou a psychologickými aspektami detského používateľa. Vie organizovať, koordinovať a vytvárať podporu rozvoja čitateľskej gra-

motnosti, detského čitateľstva a čitateľskej kultúry rôznymi vzdelávacími a kreatívnymi spôsobmi akými sú: zážitkové čítanie, dramatizácia, tvorivá dramatika, interpretácia literárneho textu prostredníctvom bábok, etudy, improvizácie, tvorivých dielní a pod. Dokáže samostatne tvoriť a implementovať scenáre k rôznorodým kultúrno-vzdelávacím podujatiam, tvoriť, riadiť a uskutočňovať besedy, čitateľské súťaže a aktivity k celoslovenským projektom na podporu čítania detí a mládeže. Má poznatky o akvizícií knižničného fondu a je schopný samostatne prepájať jednotlivé spôsoby práce s vhodnou literatúrou pre deti a mládež.”

A ako na špeciálny program pre „detských knihovníkov” reagujú samotní účastníci? V písomnej spätnej väzbe, ktorú účastníci programu po jeho absolvovaní poskytujú realizátorom programu sa počas dvoch ročníkov nevyskytla ani jedna negatívna skúsenosť či odmietavý postoj k prevedeniu vzdelávania. Účastníci naopak oceňujú, že sa knižnica odhodlala realizovať vzdelávanie, ktoré odráža ich pracovné potreby a obohacuje možnosti vykonávania ich práce, ktorú knihovníci vo vzťahu k deťom a mládeži vnímajú ako svoje poslanie. Okrem vzdelávacej funkcie počas priebehu programu je vysoko hodnotený aj spôsob a štruktúra záverečných skúšok, ktoré sú potrebné k získaniu osvedčenia o absolvovaní programu. Tá pozostáva z prípravy a prezentácie metodických listov k príprave a realizácii kultúrno-vzdelávacích podujatí pre zvolené cieľové skupiny detských používateľov a je skupinová. Účastníci tak získajú prehľad a inšpiráciu na prácu s deťmi a mládežou aj po skončení kurzu a vzájomne si zdieľajú aj pripravené metodické listy v elektronickej podobe, spolu s odporúčaniami na vhodnú literatúru pre cieľovú skupinu používateľov, pre ktorú je ten ktorý metodický list určený.

Realizácia akreditovaného programu Knihovník špecialista na prácu s deťmi a mládežou sa v roku 2024 úspešne uskutočnila v júni 2024. Ďalší záujemcovia, ktorí vyplnia **prihlasovací formulár**, budú zaradení do poradovníka ďalšej výzvy na rok 2025.

- Knižnično-informačné služby

V akreditovanom programe, zameranom na všeobecné znalosti knihovníka je absolvent vzde-

lávacieho programu pripravený vykonávať odborné činnosti spojené s poskytovaním knižnično-informačných služieb a so sprístupňovaním fondu a informačných zdrojov. Je oboznámený s postupmi budovania, doplňovania a spracovania fondu. Je pripravený podieľať sa na projektovej a marketingovej činnosti knižnice, pozná princípy realizácie kultúrno-vzdelávacích podujatí a je oboznámený so základnými normami metodickej a legislatívnej činnosti. Ovláda a vie využívať základnú odbornú terminológiu, pracovné postupy a špecializované úkony z oblasti knihovníctva, o ktorých dokáže podávať základné odborné informácie a diskutovať o nich.

Program obsahovo napĺňa tieto témy: Knižnice a knihovníctvo na Slovensku a knižničný systém Slovenskej republiky; Legislatíva v knižniciach; Teória knižnično – informačných služieb; Budovanie, doplňovanie a spracovanie knižničného fondu; Projektová činnosť; Základy manažmentu, marketingu a PR; Metodické usmernenia pre pracovníkov v knižnično-informačných službách; Príprava a realizácia kultúrno-vzdelávacích podujatí; Architektúra knižníc a Ochrana knižničných fondov a kultúrneho dedičstva.

Záverečná skúška sa uskutočňuje online, čo šetrí čas na cestovanie do Slovenskej národnej knižnice a účastník ju môže absolvovať z pohodlia domova. Skúška je kombináciou dvoch foriem – písomnej formy a pozostáva z overenia teoretických vedomostí formou online testu a praktickej formy, ktorá pozostáva z online obhajoby prípravy projektu/scenáru kultúrno-vzdelávacieho podujatia.

Program KIS bol akreditovaný v roku 2021 a bude v spomínanej skladbe realizovaný do roku septembra 2026.

Realizácia akreditovaného programu Knižnično-informačné služby sa v roku

2024 úspešne uskutočnila v novembri 2024. Ďalší záujemcovia, ktorí vyplia **príhlasovací formulár**, budú zaradení do poradovníka ďalšej výzvy na rok 2025.

Ďalšie vzdelávacie workshopy a semináre pre knihovníkov, ktorí pracujú v oddeleniach literatúry s knižničným fondom pre deti a mládež

Slovenská národná knižnica sa posledné roky zaujíma o problematiku práce knihovníkov, ktorí okrem poskytovania knižnično-informačných služieb aktívne pracujú s deťmi a mládežou. Aj preto sa okrem akreditovaného vzdelávania snaží realizovať aj menšie vzdelávacie podujatia, ktoré sa minimálne 2x ročne konajú vo forme celodenných workshopov v priestoroch SNK. Tradíciu podujatí pod názvom *Detský knihovník v knižnici* alebo *Podujatia v knižnici pre nástročné* prinášajú ďalšie postupy a inšpirácie na prácu s deťmi a mládežou a zdá sa, že táto téma je skutočne nevyčerpatelná. Predovšetkým je však prínosná pre novú generáciu „detských knihovníkov“, ktorí do praxe slovenských knižníc prichádzajú mnohokrát bez predchádzajúcich skúseností, ktoré by v opačnom prípade zastrešovali aspoň znalosti z pedagogickej praxe. Knižovník však nemusí a ani by nemal byť vyslovene pedagóg. Vzťah k interpretácii detských príbehov, schopnosť komunikovať prevažne s det-

ským publikom a trpezlivosť. To sú faktory, ktoré sa získavajú skúsenosťou a tá je žiaľ, neprenosná. SNK je však knihovníkom nápomocná aspoň v tej miere, že prostredníctvom svojich vzdelávaní umožní získavať nové pohľady a informácie, nasmeruje a ukáže možnosti a v neposlednom rade motivuje a inšpiruje. Popri tom všetkom je hlboko cenená aj neformálna časť vzdelávania, ktorá pozostáva vo výmene vzájomných kontaktov, spoznávaní kolegov naprieč Slovenskom alebo len obyčajné zdieľanie svojich každodenných starostí a radostí.

Záver

Vzdelávanie pracovníkov je súčasťou firemnej kultúry organizácie. Moc zasiahnuť do firemnej kultúry má v prvom rade manažment a vedenie tej ktorej organizácie a pomenovanie hodnôt, ktoré sa neskôr odrážajú v správaní zamestnancov je tiež veľmi dôležité. Očakávať od zamestnancov, aby boli zodpovední k vzdelávaniu a zvyšovaniu svojej odbornosti nestačí. Aj vzdelávanie musí byť viazané na hodnoty firemnej kultúry, ktoré nebudú viazané čisto na potreby organizácie, no budú mať benefit aj pre samotného pracovníka, napríklad v podobe motivujúceho kladného hodnotenia, či už platového alebo vyzdvihnutím práce na pracovisku a pod.

V prípade, že by ste si chceli niečo z našich vzdelávacích podujatí zopakovať alebo sa k niečomu vrátiť, prípadne odporučiť svojim kolegom, môžete tak urobiť prostredníctvom záznamov z podujatí, ktoré sú zverejnené na **youtube** kanáli Slovenskej národnej knižnice.

INFORMÁCIE / INFORMATION

KNIŽNICE TURCA /LIBRARIES OF TURIEC

KOHA, ako integrovaný knižnično-informačný open source systém, nabera v posledných rokoch na popularite a postupne sa zavádza aj do slovenských knižníc. Ponúka množstvo výhod vrátane prístupu k fondu v online prostredí (OPAC), úplnej katalogizácie, akvizície, správy seriálov a výpožičného procesu. Jeho jednoduché a intuitívne webové rozhranie umožňuje

rýchlu orientáciu aj knihovníkom bez praxe. Výrazne zjednodušuje a zefektívňuje ich prácu, automatizuje knižničné úlohy a zvyšuje prístupnosť knižničných služieb cez online katalóg.

Jedným z hlavných cieľov Turčianskej knižnice v Martine (TK), pod vedením riaditeľky Ing. Alžbety Martinickej, je modernizácia a zavedenie inovácií nielen v Turčianskej knižnici, ale aj v obecných

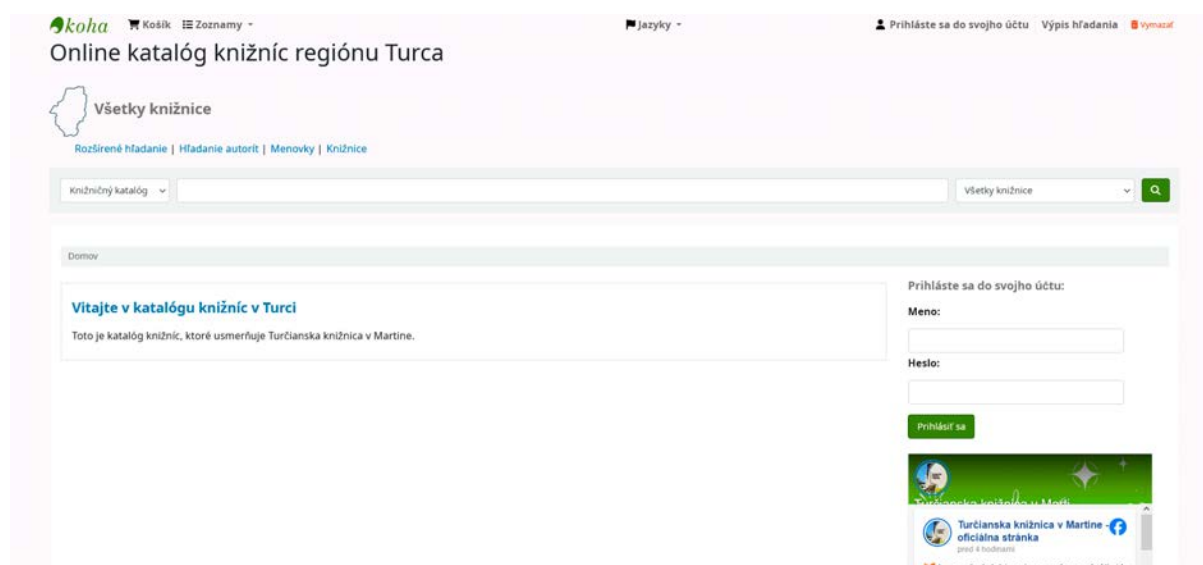
a mestských knižniciach v regióne Turiec. Niektoré z obecných knižníc čelia vážnym problémom, ako je nedostatok výpočtovej techniky alebo pripojenia na internet. S príchodom metodičky, Mgr. Danky Kapustovej, začala Turčianska knižnica v Martine, ako prvá regionálna knižnica, proces prispôsobovania knižnično-informačného systému KOHA <https://koha-community.org/> pre obecné knižnice a prichádza tak s možnosťou spracovania a sprístupnenia knižničných dokumentov elektronicky prostredníctvom portálu Knižnice Turca <https://knizniceturca.tkmartin.sk/>, ktorý bol vytvorený v rámci projektu **Knižnice Turca**. So samotnou realizáciou plánovaného projektu Turčianskej knižnici pomohol Ing. Viliam Polonec, ktorý má s KIS KOHA niekoľkoročnú skúsenosť. Dôležitým faktom je, že Turčianska knižnica vďaka darovaným serverom z Nadácie Českej sporiteľne, disponuje úložným priestorom, kde môžu byť uložené a spravované potrebné dáta knižníc participujúcich na tomto projekte.

Knižniciam, v metodickej pôsobnosti Turčianskej knižnice v Martine, ktoré majú záujem byť súčasťou projektu Knižnice Turca, stačí urobiť len niekoľko jednoduchých krokov. Prvým krokom je požiadanie o vytvorenie konta. Potrebné úkony pre vytvorenie konta sú následne zabezpečené cez knihovnícke rozhranie na <https://koha.tkmartin.sk>. Dáta uložené na serveri Turčianskej knižnice sú bezpečne chránené a spravované. Zároveň zabezpečujú jedi-

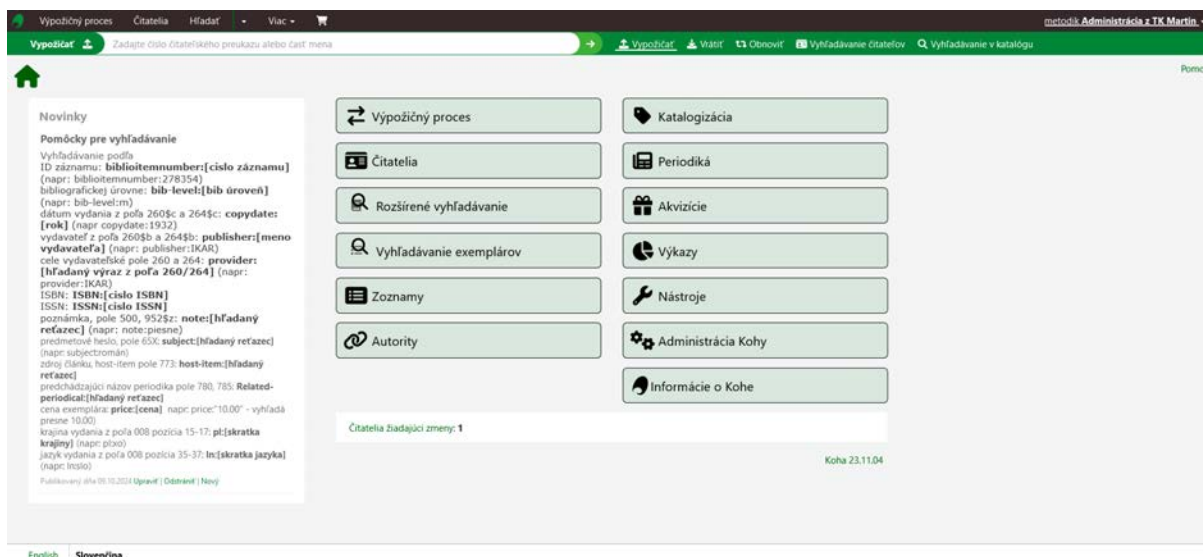
nečný prístup k správe vlastných dát. Zo strany obecnej/mestskej knižnice je potrebné na elektronickú evidenciu zabezpečiť len prístup na internet a elektronické zariadenie.

Každá knižnica, ktorá sa pripojí k systému, dostane vlastnú lokáciu, Medzinárodný štandardný identifikátor (ISIL) a číselný prefix pre automatické generovanie čiarových kódov, ktorý zaisťuje jedinečnosť dát. Bibliografické záznamy sú zdieľané, zatiaľ čo osobné údaje používateľov sú chránené a spravované individuálne každou knižnicou. Každá knižnica si poskytovanie výpožičných služieb, evidenciu činnosti a správu dát manažuje sama.

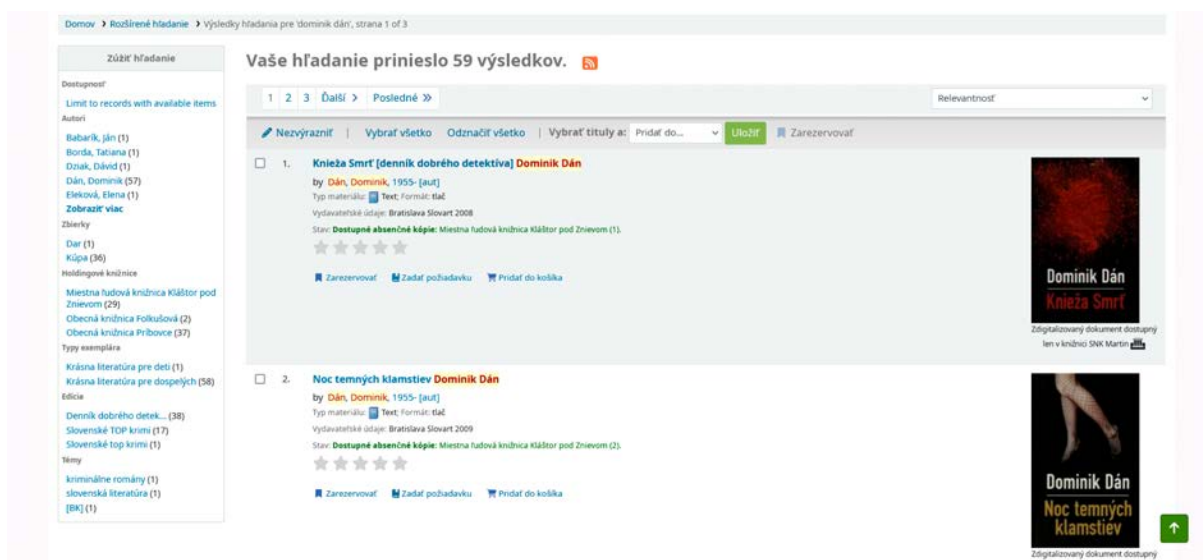
Turčianska knižnica v Martine verí, že zavedením KIS KOHA do obecných/mestských knižníc sa efektívne zjednotia dáta jednotlivých knižníc, čo bude prínosom ako pre knihovníkov, tak aj pre používateľov. Z jedného miesta – spoločného súborného online katalógu – OPAC Knižnice Turca sa tak len na pár kliknutí ktokoľvek dostane k informáciám o dostupnosti dokumentu vo svojom okolí. Online katalóg je dostupný bez prihlásenia.

Online katalóg Knižnice Turca

Knihovničné rozhranie – pracovné prostredie zobrazené po prihlásení sa do KIS KOHA

Online katalóg – zobrazenie výsledkov vyhľadávania

Prechod k elektronickej evidencii nie je náročný, avšak vyžaduje si čas a trpezlivosť. Pre dobrovoľných knihovníkov, ktorí svoju knižnicu otvoria raz za týždeň na 2 hodiny, sa to môže zdať beh na dlhé trate. Turčianska knižnica poskytuje individuálne školenia knihovníkom v ich prostredí a plánuje vytvoriť príručku na uľahčenie práce v systéme. Zo strany Turčianskej knižnice, je poskytovaná individuálna pomoc, s dôrazom na rozmanitosť každej knižnice, zatiaľ bezplatne.

KOHA spája používateľov a knihovníkov, zvyšuje efektívnosť a prístupnosť služieb. Turčianska knižnica v Martine ďakuje Nadácii Českej sporiteľne, Slovenskej asociácii knižníc za poskytnutie finančnej podpory v rámci programu Partnerstvo alebo Spojme svoje sily a Ing. Viliamovi Poloncovi za podporu projektu.

Mgr. Danka Kapustová, metodik
Turčianska knižnica v Martine
danka.kapustova@tkmartin.sk

AKO SME DEŤOM VRÁTILI ROZPRÁVKU / HOW WE GAVE THE FAIRY TALE BACK TO CHILDREN

Cieľom projektu „Vráťme deťom rozprávku“ bolo priviesť deti k čaru klasickej rozprávky a poskytnúť im zážitky spojené s knihou a príbehmi, zlepšiť čitateľskú gramotnosť a ukázať deťom, že čítanie môže byť aj v roku 2024 trendy a priniesť zábavu.

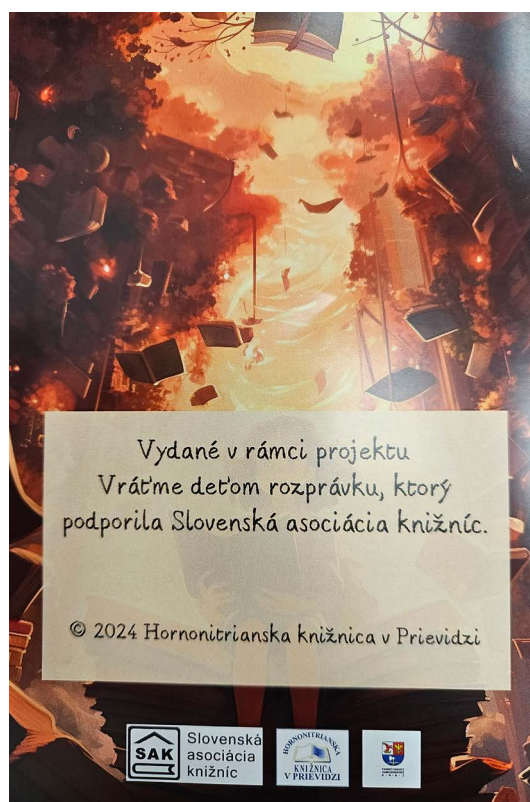
V minulosti existovali potulní rozprávkari, ktorí toto duchovné dedičstvo šíрили verbálnym podaním. Rozprávky pomáhajú rozvíjať fantáziu, slovnú zásobu, zmysel pre estetiku a tvorivosť. Hornonitrianska knižnica v Prievidzi preto pripravila pre žiakov 1. stupňa základnej školy projekt na motiváciu a povzbudenie k čítaniu. Podujatia sa môžu zúčastniť triedne kolektívy, ale aj široká verejnosť.

Na zapojenie sa detí do projektu bolo potrebné splniť niekoľko podmienok. Prvou podmienkou bolo navštíviť knižnicu na Úseku pre deti a mládež v Hornonitrianskej knižnici na Záhradníckej 21 od 2. apríla do 30. septembra 2024. Tu mohli žiaci základných škôl získať čitateľský denník plný rozprávkových úloh, ktorý bol ich sprievodcom pri čítaní knížiek.

Druhou podmienkou bolo do konca septembra 2024 požičať si a prečítať 3 až 5 rozprávkových knížiek a vyplniť úlohy v denníčku. Každý, kto mal vyplnený denník a nakreslil na určenú stranu obrázok, dostal za odmenu lístok na rozprávkové divadelné predstavenie „Veselá Vandrovka“ od divadelného súboru TUŠ, ktoré sa uskutočnilo 15. 10. 2024. Samotné divadlo bolo venované práve výjavom z rozprávok.

Z detských dielok bola v Hornonitrianskej knižnici v Prievidzi vytvorená obrázková galéria. Rodičia, deti aj ostatní návštevníci knižnice si mohli výstavu pozrieť od 11. 10. 2024 do 30. 11. 2024.

Do projektu „Vráťme deťom rozprávku“ sa zapojilo spolu 45 detí zo školských kolektívov aj širokej verejnosti. Projekt sa stretol s úspechom nielen vďaka detskému predstaveniu ako odmene. Súčasne deti medzi sebou spontánne diskutovali

Čitateľský denník

Rozprávkové divadelné predstavenie Veselá vandrovka

o prečítaných knižkách, rozprávkach, obdivovali svoje práce a v knižnici tak opäť zavládol ruch okolo klasických rozprávok.

Veríme, že sa deti budú k rozprávkovým postavám vracaať aj naďalej. Vďaka aktívnemu zapojeniu tvorivosti, nielen pasív-

Výstava prác detí

nemu čítaniu, si tak rozvíjali fantáziu, kreativitu a mohli objaviť aj širší rozmer písaného textu.

Mgr. Marek Mittaš, riaditeľ
Hornonitrianska knižnica v Prievidzi
marek.mittas@hnpkd.sk

LEBO NA ČÍTANÍ NÁM ZÁLEŽÍ / BECAUSE READING MATTERS

Canisterapia a čítanie kníh: Synergia pre rozvoj detí

Canisterapia, teda terapia s využitím špeciálne vyškolených psov a čítanie kníh sú dve samostatné, no veľmi účinné metódy, ktoré majú pozitívny vplyv na psychický a sociálny vývoj detí. Keď sa tieto dve metódy spoja, vzniká synergický efekt, ktorý môže byť obzvlášť prospešný pre deti s poruchami reči, učenia či správania. Kombinácia oboch metód sa stáva čoraz obľúbenejším prístupom, najmä pri práci s deťmi zo znevýhodneného prostredia alebo s postihnutím. Psy ako empatickí spoločníci, dokážu vytvoriť bezpečné a uvoľnené prostredie, v ktorom sa deti cítia prijaté a podporované. Keď sa k tomu pridá čítanie, môže to mať jedinečný účinok, ktorý pozitívne ovplyvňuje rozvoj detí na viacerých úrovniach.

Vo všeobecnosti existuje viacero konkrétnych príkladov využitia canisterapeutických metód. Aj na Slovensku niektoré školy a školské zariadenia dovoľujú dobrovoľníkom, aby ich navštívili so svojimi psami. Canisterapia sa úspešne využíva v seniorských centrách, či v centrách pre deti a dospelých s rôznymi typmi postihnutia. Jedným zo základných zámerov canisterapie je prostredníctvom príjemnej atmosféry pri interakcii so psom dosiahnuť zníženie úzkosti a zlepšenie nálad postihnutých osôb. Ďalším dôležitým cieľom je riešenie porúch pozornosti a hyperaktivity u detí (ADHD). Pes môže svojou prítomnosťou pomôcť dieťaťu sústrediť sa a znížiť jeho impulzivnosť. V posledných rokoch pribúdajú nové inštitúcie, ktoré zapájajú canisterapeutické sedenia do svojich základných aktivít. Okrem škôl sú to najmä knižnice, ktoré organizujú špeciálne typy stretnutí - hodiny čítania so psom.

Knižnica v Ružomberku sa stala jednou z prvých na Slovensku, ktoré sa zapojili do týchto aktivít. Už tretí rok, približne raz do mesiaca (podľa aktuálnych možností knižnice a lektora), prebiehajú stretnutia, počas ktorých sú naši mladí čitatelia spolu so psíkmi priamo zapojení do procesu čítania. Za rozbehnutie projektu, podnecujúceho a motivujúceho detí k čítaniu, vďačíme nášmu priateľstvu s canisterapeutkou Veronikou Kubáňovou. Majka Lesáková, knihovníčka oddelenia pre deti a mládež, ktorá u nás úspešne rozbehla dlhoročný knižný projekt o zvieratách nesúci názov *Lebo na nich záleží*, dlho vnímala Veroniku najmä prostredníctvom sociálnych sietí. Keď jej sučka austrálskeho ovčiaka Happy utrpela vážny úraz pri zrážke autom, Veronikin príbeh sa medzi priaznivcami zvierat rýchlo rozšíril.

Veronika bola v Liptove, ale i na celom Slovensku, známa kvôli práci s deťmi s poruchami autistického spektra; vedeli sme o nej, že má aj skúsenosti s klientami v špecializovaných zariadeniach pre seniorov. My sme v tom čase pracovali v knižnici v rámci spomínaného projektu o zvieratách na sérii zážitkových čítaní o Magdaléne - *Magdaléna*

a psík z knižnice, *Magdaléna a psík z útulku*, *Magdaléna a psík terapeut* (vyd. *Vnímavé deti*). Tieto príbehy sa pre nás stali inšpiráciou a videli sme v nich skvelý potenciál na realizáciu canisterapie. Stačilo pár mailov a na jar roku 2022 prebehlo prvé stretnutie. Jednou z kníh, ktoré sme v nasledujúcich mesiacoch čítali, boli aj príbehy Doktora Hafbolíto od Ľubice Bátorjoej z Terapeutického centra Physiocanis Žilina, u ktorej Veronika získavala podstatnú časť vedomostí a skúseností, a ktorú sme neskôr mali česť privítať aj u nás. Po takmer dvadsiatke stretnutí môžeme konštatovať, že tento formát podujatia je obľúbený aj u zdravých detí, najmä u tých, ktoré majú niekedy problémy s koncentráciou alebo sú veľmi hanblivé a plaché.

Ako to funguje?

Každé stretnutie by malo prebiehať tak, aby sa počas neho všetci cítili čo najpríjemnejšie. Stretnutia realizujeme v priestoroch Knihulienky na detskom oddelení na 1. poschodí, v skorých popoludňajších hodinách. Ten, kto pozná našu knižnicu vie, že výpožičné služby aj podujatia prebiehajú v spoločnom otvorenom priestore. Keďže je naozaj dôležitá časť našich „tichých“ aktivít realizo-

vať vo vhodnom uzavretom kúte, vytvorili sme si Knihulienku, časť detského oddelenia, ktorá je vizuálne a sčasti aj zvukovo oddelená od ostatných priestorov. Obmedzuje nás najmä počet zúčastnených detí počas podujatia, ktorý by určite nemal presiahnuť počet 10 osôb. Čím je zúčastnených detí menej, tým je pozitívny účinok zreteľnejší.

Volíme pasívnu formu čítania textu; pokiaľ dieťa urobí chybu, neopravujeme ho hneď, necháme mu dostatok priestoru, aby si chybu uvedomilo a opravilo sa samé; až v druhom rade s pomocou terapeutky. Stretnutia nie sú vyslovene len o čítaní. Na prečítaný text (čiastkový alebo celý text knihy) nadväzujú náučné aktivity. V rámci doplnkových aktivít sa snažíme prispôsobiť aktuálnej téme, o ktorej deti čítajú. Veľmi zaujala tematika správania sa psov, výživa zvierat a stravovacie návyky, práca veterinára, psie plemená a pod. Používame názorné ukážky, ako porozumieť reči psov. Okrem toho pracujeme aj s vlastnými pracovnými listami, ktoré zohľadňujú pracovné postupy pre deti s konkrétnymi poruchami, najmä s dyslexiou. Pomáhame si množstvom encyklopédií a chovateľskými časopismi.

Pracovná skupina je heterogénna. Práve to však pomáha pri učení k tolerancii a trpezlivosti. Ani raz sa nám nestalo, aby si účastníci robili posmech alebo sa nadradzovali nad druhých. Pokroky v čítaní a správaní sú viditeľné, pozitívne sa vyjadrujú rodičia či konkrétne učiteľia.

Aké príbehy vyberáme?

Zámerné sú to knihy o psoch, príbehy detí a psov. Iba týmto spôsobom dôjde ku komplexnému prepojeniu zážitkového čítania s realitou. Okrem spomínaných

2

Pani Uličkovú vytrhne z jej zvykov iba chrípka, hoci ako sa zdá, aj tú dostáva pravidelne – vždy v marci a septembri, keď sa najviac mení počasie.

Aj teraz zafahla do postele, pila jeden čaj za druhým, stonala, kašľala a kýchala. A pozerala televíziu už doobeda. Marcipán pri nej so znudným výrazom podriemkaval na poduške. Zrazu sa ozval zvonček.

„Poštárka!“ natešene vykričkla pani Uličková a ponáhľala sa otvoriť, hoci predtým si sťažovala, že nevládze ani len vstať z postele.

Marcipán by spokojne driemal ďalej, no z televízora sa spustil krik. Ktosi volal o pomoc. Bol to starší chlapec, ktorý sa začal topiť. Spočiatku neplával ďaleko od brehu, ale vlny na mori sa dvíhli a unášali ho preč. Vedel síce plávať a silou-mocou sa snažil dostať späť, ale nešlo mu to a sily ho začali opúšťať.

„Pomóóóó, pomóóóó!“ kričal najhlasnejšie, ako vládol.

príbehov o Magdaléne a príbehov o Psíkovi Timovi pracujeme aktuálne s titulom *Marcipán má veľký plán* od Zuzany Csontosovej (vyd. Albatros Media Slovakia). Mbol tu teda veľiktoarcipán je biely labradorský retriever, ktorého si panička s láskou chová a rozmaznáva, raz však v televíznych správach zahliadne, ako iný pes zachraňuje topiaceho sa chlapca. A vtedy sa zrodí jeho túžba pomáhať...

Aké psy sú účastné na stretnutiach?

Happy je austrálsky ovčiak, *Eliška* je labrador a *Minnie* je francúzsky buldoček. Niekedy nás navštívil aj zajačik Barnabáš, ba dokonca na niektoré stretnutia si deti priniesli vlastné zvieratko.

Záver

Ak by sme na základe našich skúseností mali vo všeobecnosti zhrnúť účinky spojeného efektu terapie so psom a čítania v skupine, dôjdeme k nasledovným poznaniam:

Pomáhame prekonávať strach z hlasného čítania. Hladkanie psa má upokojujúci účinok a pomáha deťom znížiť stres a úzkosť. Deti sú motivovanejšie čítať a zlepšujú sa ich čitateľské zručnosti.

Interakcia so psom pomáha deťom rozvíjať empatiu a emočnú inteligenciu. Čítanie príbehov o iných deťoch alebo zvieratách, ktoré sa v príbehu ocitnú v podobných situáciách, môže pomôcť dieťaťu lepšie poro-

zumieť svojmu vlastnému správaniu. Odtiaľ je už len krôčik k hľadaniu spôsobov, ako regulovať vlastné emócie a vylepšiť správanie smerom k iným.

Čítanie nahlas a následná diskusia o knihe s terapeutom a ostatnými deťmi v skupine pomáha deťom zlepšovať ich komunikačné a tým aj celkové sociálne zručnosti.

Úspešné zvládnutie úlohy zvyšujú sebavedomie a pocit úspechu u detí, ktoré majú problémy s inými aktivitami.

„Môžete zabudnúť, o čom ste čítali v mojich knihách. Nikdy však nezabudnite pomáhať ľuďom a zvieratám,“ - to je motto jednej z najskúsenejších slovenských canisterapeutiek, kynologičky a autorky Ľubice Bátoroyovej. Presne toho sa počas našich stretnutí snažíme čo najviac držať. Kombinácia canisterapia a čítanie kníh predstavuje sľubný prístup v práci s deťmi, najmä tými, ktoré majú špecifické potreby. Veríme že tento prístup má mnoho pozitívnych účinkov na rozvoj na kognitívnej, emocionálnej a sociálnej úrovni.

Ing. Tatiana Babincová, riaditeľka
Mestská knižnica Ružomberok
riaditel@kniznicark.sk

UMELÁ INTELIGENCIA V PRÁCI KNIHOVNÍKA – VZDELÁVAME SA /ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE WORK OF A LIBRARIAN – WE EDUCATE OURSELVES

Umelá inteligencia (Artificial Intelligence - AI) je fenomén, ktorý sa šíri vo všetkých oblastiach ľudského života vysokým tempom. Čím ďalej tým viac ľudí s ním prichádza do styku, využíva ho v pracovnom i súkromnom živote, často nevedomky. AI mení návyky ľudí, spôsob práce, ovplyvňuje využívanie voľného času. Ani knižnice a knihovníci v tom nie sú výnimkou. Ak sa nechcú stratiť v modernom svete, musia sa vzdelávať. Pre knihovníkov je schopnosť porozumieť AI veľmi dôležitá najmä z pohľadu poslania knižníc byť centrami informačnej gramotnosti, vzdelávania verejnosti, poskytovania zaujímavých služieb, ktoré inovácia prostredníctvom AI ponúka.

To bol hlavný motív, ktorý podnietil Univerzitnú knižnicu UPJŠ v Košiciach (UK UPJŠ), aby podala projekt v rámci programu Slovenskej asociácie knižníc „Partnerstvo alebo spojme svoje sily“. Vďaka získanej podpore zorganizovala 22.10.2024 celodenný odborný seminár „Ako efektívne využívať umelú inteligenciu v práci“.

Seminár oslovil mnohých. V uvedený deň (aj s ohľadom na kapacitu školiacej miest-

nosti) sa zišlo 25 knihovníkov z rôznych typov knižníc nielen Košického kraja. UK UPJŠ pre spoluprácu oslovila odborníkov z Ústavu informatiky Prírodovedeckej fakulty UPJŠ, ktorí sa AI venujú niekoľko rokov a majú za sebou bohatú prednáškovú činnosť. Doc. Ľubomír Antoni z Ústavu informatiky PF UPJŠ a Bc. Barbora Ľapinová, študentka posledného ročníka magisterského stupňa odboru Analýza dát a umelá inteligencia, sa lektorovania zhostili naozaj výborne. Seminár pod ich vedením bol plný zaujímavých informácií, vedený na veľmi profesionálnej úrovni. Pozostával z troch blokov. Úvodný blok bol teoretický - účastníci sa zoznámili so základnými pojmami AI, históriou vzniku, aj súčasnými smermi vývoja, boli im prezentované základné funkcie konverzačného robota ChatGPT.

V druhej časti sa prednášajúci zamerali na praktické ukážky, návody a rôzne cvičenia. Po prvotnom prehľade nástrojov AI, mali účastníci v rámci úloh možnosť prakticky si vyskúšať jednotlivé typy nástrojov – generovali obrázky, texty, kládli otázky, analyzovali, vyskúšali si prekladač. Začali s prácou s ChatGPT (chat.openai.com), ktorý slúži pre textové analýzy. Jazykový model ChatGPT bol trénovaný na väčšine digitálnych dostupných kníh a textoch z internetu. Funguje v rôznych jazykoch vrátane slo-

Školitelia

venského. Je vhodný ako pomoc pri písaní emailov, vytvárania obsahu prezentácií, prekladov. Sumarizuje text, vytvára plagáty, obrázky. Dokáže analyzovať dáta v importovanom súbore – na príklade knižničného fondu bol vytvorený napr. graf rastu. Bezplatná verzia nástroja má ohraničený počet otázok a analýz. Pre potreby školenia bol vytvorený skúšobný email, eventuálne každý účastník sa mohol prihlásiť cez vlastný emailový účet. Lektori dosť podrobne ukázali, čo kde vybrať, nastaviť v tomto nástroji. Z hľadiska súkromia je možné zvoliť vypnutie tréningu modelu na otázkach pýtajúcich sa. Knižovníci skúšali a výstupy dostávali podľa svojich požiadaviek v rôznych formátoch – ako graf, text, tabuľka, citáciu, odsek. ChatGPT generoval pútavé nadpisy, vygeneroval obrázky, abstrakt...

Ďalšie nástroje AI, ktoré boli prezentované aj s praktickou časťou:

AI pre klasifikáciu obrázkov – napr. Microsoft Lobe (www.lobe.ai), pre klasifikáciu signálov – dôležitý nástroj pre medicínu (EKG snímky) Cordelia (cordelia.vsl.sk)

AI pre tabuľkové dáta – metóda rozhodovacích stromov, vetvenie podľa definovania priorít – nástroj RapidMiner studio – vytvára modely, vyhodnocuje.

AI pre textovú analýzu - okrem ChatGPT napr. nástroj PoolParty (<https://www.poolparty.biz>) – účastníci vložili text a výstupom po analýze boli kľúčové slová.

Marketingový nástroj Copy.ai, Jasper.ai, ktorý slúži na pomoc pri generovaní marketingových a reklamných textov, príspevkov na sociálnych sieťach;

Nástroj Copilot (copilot.microsoft.com) – kvalitnejšia práca s literatúrou, výstup aj s odkazmi na relevantné články, preklady textov do iných jazykov;

Gemini – porovnanie, popis obrázkov, audionahrávky,

Perplexity – vyhľadávanie informácií doplnené o AI, cituje použité zdroje, z ktorých získal odpoveď na otázku;

Sora (openai.com/index/sora) – vytvára videá z textov.

Vzhľadom na časový interval seminára bola jeho účastníkom ukázaná len časť z množstva nástrojov AI. Pre viacerých zaujímavou časťou bola aj prezentácia neuronových sietí, ktoré môžu pomôcť aj knižníkom pri riešení problémov a uľahčiť rozhodovanie – napr. otázka vyradovania knižničného fondu. Na záver tohto bloku pán doc. Antoni upriamil pozornosť na ponuku, ktoré sa týkajú možnosti samoštúdia prostredníctvom webových kurzov – napr. bezplatný kurz „Elements of AI“ - <https://www.elementsofai.sk/>.

Posledná časť seminára patrila právnym, etickým a sociálnym aspektom používania nástrojov AI. Aktuálne z hľadiska legisla-

Pohľad do auditória

tívý prebieha diskusia o tom, čo je dielom AI. Zákon o umelej inteligencii, ktorý prijal parlament EU v marci 2024 a v máji 2024 schválila Rada EU presne definuje škálu neprijateľných, vysokých, nízkych rizík. Do platnosti v plnom rozsahu by mal vstúpiť v roku 2026. Z pohľadu verejnosti, odbornej aj laickej, je dôležitým poznatkom potreba overovať fakty z dôveryhodných zdrojov, nedôverovať informáciám získaným umelou inteligenciou a chrániť si súkromné informácie.

Zrealizovaný seminár poukázal na možnosti umelej inteligencie z hľadiska práce a pomoci knihovníkom – AI dokáže vyhľadávať relevantné knihy, články, pripraviť odporúčanie podľa záujmu čitateľov, pripraviť pútavé letáky pre propagáciu, môže pomôcť pri citovaní – kontrole správneho tvaru podľa rôznych citačných štýlov, automatizovať odpovede na často kladené otázky, prekladať odborné texty, robiť ko-

rektúry, obsahy pre školenia, pomocou analýzy dát optimalizovať služby podľa preferencií používateľov na základe štatistik. Nástroje AI aj v prípade knižníc dokážu slúžiť pre uľahčenie práce, ktorá je rutinnou, často sa opakujúcou, eliminuje chyby, pomôžu pri spracovaní veľkého množstva dát. Je vhodná aj pre jednoduchú komunikáciu s používateľmi prostredníctvom konverzačných robotov- chatbotov, je dostupná 24/7.

UK UPJŠ verí, že zorganizovaný seminár nabitý množstvom kvalitných informácií bol prínosom pre všetkých účastníkov a že ďalšie knižnice budú pokračovať v organizovaní a vzdelávaní sa v oblasti AI. Samotná UK UPJŠ plánuje pokračovať v nadviazanej spolupráci s Ústavom informatiky PF UPJŠ pri vzdelávaní vlastných zamestnancov a zlepšovaní ich digitálnych zručností.

Fotografie: autorka
Ing. Eva Matušovičová
Univerzitná knižnica UPJŠ v Košiciach

SEMINÁR AKADEMICKÝCH KNIŽNÍC 2024 ALEBO ČO PONÚKA SEKCIA AKADEMICKÝCH KNIŽNÍC SAK?

/ ACADEMIC LIBRARIES SEMINAR 2024 OR WHAT DOES THE ACADEMIC LIBRARIES SECTION OF THE SLOVAK LIBRARY ASSOCIATION OFFER?

Sekcia akademických knižníc Slovenskej asociácie knižníc (SAK) zameriava svoju činnosť na sledovanie, vyhodnocovanie a reagovanie na aktuálne podnety zasahujúce do oblasti výkonu odborných knižničných činností v akademickom prostredí, podporuje rozvoj a aktívnu spoluprácu akademických knižníc (AK), a to bez ohľadu na to, či sú členskými knižnicami SAK alebo nie. Niektoré podujatia možno označiť ako „tradičné“, stavajúce na tom, čo vytvorili naše kolegyně a kolegovia pred viac ako dvomi desaťročiami, iné sú nové. Všetky sa snažia reagovať na problémy a potreby slovenských akademických knižníc. Svedčí o tom aj prehľad vybraných aktivít sekcie AK za posledné roky, z ktorých vyberáme:

- Prieskum týkajúci sa názorov a problé-

mov knižníc vo vzťahu k CREPČ 2, ktorý bol východiskom pre seminár *Akademické knižnice a CREPČ 2* v máji 2019 v CVTI SR v Bratislave.

- Pripomienkovanie návrhov Akreditačných štandardov, konkrétne požiadaviek týkajúcich sa publikačnej činnosti.
- Projekt *Knižnice a informačné vzdelávanie*, ktorý v roku 2021 podporil Fond na podporu umenia. V rámci projektu sa realizoval prieskum informačnej gramotnosti, zorganizovali sa dva webináre a spracovala publikácia, dostupná na stránke SAK, s názvom *Knižnice a informačné vzdelávanie*¹⁾.
- Porada akademických knižníc zameraná na implementáciu novej vyhlášky o CREPČ a CREUČ organizovaná v marci 2021 v spolupráci s Odborom pre hodnotenie vedy CVTI SR.

1) https://www.sakba.sk/wp-content/uploads/publikacie/Zbornik_Kniznice_a_IV_web.pdf

- Formulácia zadania pre právnu analýzu týkajúcu sa sprístupňovania digitálneho obsahu. Analýzu spracovala JUDr. Adamová, špičková odborníčka na autorské právo a financoval ju SAK.

Otvorenie seminára AK

Vedúca sekcie akademických knižníc SAK Ing. Beáta Bellerová, PhD.

Prednáška Dizajn služieb – ako nám môže pomôcť

- Projekt *Knihovník vo svete dezinformácií - ako sa orientovať v zložitom informačnom svete*, ktorý prebiehal roku 2023 a bol spoločným dielom všetkých sekcií a pracovných skupín SAK, sekcia AK však bola hlavným koordinátorom. Jeho výstupmi bol odborný seminár a workshopy zamerané na tému *Kritické myslenie a komunikácia*.
- Porada riaditeľov akademických knižníc, organizovaná v máji 2023 v spolupráci s Univerzitnou knižnicou UMB v Banskej Bystrici.
- Otvorená veda a akademické knižnice – prieskum zameraný na stav problematiky v AK a následne seminár, ktorý sa touto témou zaoberal.
- Vytvorenie a koordinácia činnosti pracovnej skupiny k citačnej norme STN ISO 690, 2021. Najväčší podiel na spracovaní interpretácie normy mala doc. Mgr. Lucia Lichnerová, PhD. z Katedry knižničnej a informačnej vedy Filozofickej fakulty UK v Bratislave. Sekcia AK iniciovala spoluprácu v tejto oblasti a spojila odborníkov z praxe so zástupcami akademicko-komunit. Do činnosti pracovnej skupiny sa okrem zástupcov 8 akademických knižníc zapojili aj odborníci z Katedry mediatickej a kultúrneho dedičstva Fakulty humanitných vied Žilinskej univerzity v Žiline. Výsledný materiál bol publikovaný v časopise ITlib, v čísle 3-4 / 2023²⁾.
- Predkladanie opakovaných nesúhlasných stanovísk k rozhodnutiu Fondu na podporu umenia vylúčiť akademické knižnice z možnosti uchádzať sa o dotácie v podprograme 5. 1. 4. Akvizícia knižníc a rokovanie zástupcov SAK s riaditeľom FPU k tejto téme.

Takýmto prehľadom aktivít sekcie akademických knižníc sa začalo jej posledné podujatie v roku 2024 – Seminár akademických knižníc, ktorý sa konal 13. no-

2) https://itlib.cvtisr.sk/wp-content/uploads/2024/01/10-22_Lichnerova-%E2%80%93-Bellerova.pdf

vembra v Liptovskom Mikuláši. Hostiteľom podujatia bola Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika a jej Akademická knižnica. Cieľom pravidelných seminárov AK je vytvoriť prostredie na spoznávanie sa, výmenu skúseností, získanie nových poznatkov k aktuálnym témam, ale najmä diskusia o problémoch, ktoré treba riešiť. Domnievame sa, že seminár v Liptovskom Mikuláši toto všetko naplnil.

Za hostiteľskú organizáciu účastníkov seminára privítal plk. doc. Ing. Michal Turčaník, PhD., prorektor AOS gen. M. R. Štefánika v Liptovskom Mikuláši pre vzdelávanie. Odborný program bol zameraný na problematiku dizajnu služieb. Prezentovali ju kolegyně z Ústrednej knižnice Filozofickej fakulty Masarykovej univerzity v Brne: Mgr. Pavla Martinková a Mgr. Zuzana Matulíková, prezentácia mala názov *Dizajn služieb – ako nám môže pomôcť*. Účastníci mali možnosť prejsť si základné princípy a možnosti uplatnenia dizajnu služieb, celý dizajnový proces od získavania poznatkov po overovanie až zavádzanie navrhnutých riešení. Na praktických príkladoch si ukázali základné zdroje, z ktorých je možné čerpať a metódy realizácie dizajnovania služieb.

Súčasťou seminára bola aj prehliadka priestorov Akademickkej knižnice AOS, ktorými nás previedla vedúca knižnice, Mgr. Mária Mestická. Predstavila históriu knižnice, ktorá je úzko spätá s históriou vojenského vysokého školstva na Slovensku a zoznámila účastníkov so špecifickými funkciami tejto knižnice s ohľadom na miesto pôsobenia.

Popoludňajší program bol venovaný diskusnému panelu, ktorý iniciovala riaditeľka Akademickkej knižnice Univerzity Komenského, Mgr. Jana Ilavská, PhD. Problémy, ktoré otvorila, viedli k bohatej diskusii. Na jej základe boli sformulované

závery zo seminára uvedené dolu. Závery nemajú byť formálnou deklaráciou problémov, ale skôr podnetom na ďalšiu prácu. Na ich základe bude sekcia AK plánovať svoje aktivity pre ďalšie obdobie a SAK upozorňovať na problémy, ktoré treba riešiť.

Seminár vytvoril prostredie na odbornú diskusiu, ale zároveň príjemné chvíle. Prispeli k nim všetci zúčastnení, osobitne však kolegyně a kolegovia z hostiteľskej knižnice, za čo si zaslúžia veľké poďakovanie.

Závery zo seminára AK, ktorý sa konal 13. 11. 2024 v Liptovskom Mikuláši

Na základe podnetov prezentovaných Akademickou knižnicou Univerzity Komenského v Bratislave

Prehliadka Akademickkej knižnice AOS v Liptovskom Mikuláši

Mgr. Mária Mestická pri sprevádzaní akademickou knižnicou AOS

Diskusný panel pod vedením Mgr. J. Ilavskej, PhD, riaditeľky AK UK. Autor: M-. Lopusanová

a následnej diskusie sa zúčastnení zhodli na tom, že v najbližšom období je okrem iného potrebné venovať sa nasledovným témam / úlohám:

Spoločne postupovať pri zabezpečovaní prístupu k digitálnemu obsahu diel slovenského pôvodu

Pripraviť dotazníkový prieskum stavu digitalizácie v jednotlivých akademických knižniciach a ich sprístupňovania

Zvážiť projekt registra digitalizovaných diel

Riešiť s vedením CVTI SR problém nedostatočnej komunikácie a koordinácie nákupu EIZ a transformačných zmlúv.

Pod hlavičkou SAK odoslať list podpísaný akademickými knižnicami, ktorý na túto skutočnosť upozorňuje.

V spolupráci s OHV CVTI pripraviť podujatie zamerané na problematiku ohlasov v CREPČ, ktorému bude predchádzať zber informácií o stave problematiky v jednotlivých AK dotazníkovou formou.

V súvislosti s informáciou, že metodika rozpisu dotácie verejným vysokým školám na rok 2025 nebude akceptovať odborné publikácie, odporúča sa akademickým knižniciam, aby prostredníctvom svojich vysokých škôl upozornili na skutočnosť, že prehľadové práce (*review articles*) sa aktuálne zaraďujú ako odborné publikácie, pričom ide často o publikácie s veľkým prínosom k danej problema-

tike, vysoko citované, publikované v časopisoch zaradených do Q1, Q2 Ich vyľúčenie z financovania môže pôsobiť na autorov demotivačne a deformuje publikačné prostredie.

V spolupráci s ďalšími inštitúciami (najmä NIVAM a SNK) zlepšiť ponuku vzdelávacích podujatí špecializovaných pre akademické knižnice.

Pripraviť vzdelávacie podujatie zamerané na komunikačné zručnosti knihovníkov AK.

Mgr. Beáta Bellérová, PhD.
Slovenská poľnohospodárska knižnica
pri SPU v Nitre

Mgr. Monika Lopusanová
Ústredná knižnica FiF UK v Bratislave

Autorka fotografií (okrem č. 6):
Mgr. Erika Szuperáková, referentka
špecialistka, rektorát AOS.

SPOLOK MAĎARSKÝCH KNIHOVNÍKOV UZAVREL ÚSPEŠNÝ ROK PLNÝ VZDELÁVACÍCH PODUJATÍ / HUNGARIAN LIBRARIANS' ASSOCIATION CONCLUDES A SUCCESSFUL YEAR FULL OF EDUCATIONAL EVENTS

Spolok maďarských knihovníkov na Slovensku má za sebou opäť rok bohatý na vzdelávacie semináre a podujatia. V tomto roku Spolok oslávil 25. výročie založenia a môžeme povedať, že toto štvrtstoročie sa mu podarilo osláviť dôstojne.

Začiatkom roka sa konalo obnovujúce valné zhromaždenie, na ktorom bola opätovne zvolená za predsedníčku Dóra Tegdes Egyházi a za podpredsedníčku Andrea Pethő. Ekonomickým referentom ostala Mária Fabóová a tajomníčkou Melinda Roncz. Ďalší členovia predsedníctva sú Lilla Kocskovics Reczai, Éva Molnár Kantner, Tímea Páldi a Veronika Smidt.

Vo februári, v spolupráci so Zväzom maďarských pedagógov na Slovensku, uskutočnil sériu školení pre školských knihovníkov a pedagógov. Prvé školenie sa konalo v Komárne, druhé v októbri v Rimavskej Sobote a tretie v Rožňave.

Jednodňové školenie bolo zamerané na priestory školských knižníc. Lektormi vzdelávacieho podujatia boli Andrea Dömsödy, knihovnička ELTE (Univerzita Loránd Eötvös), Éva Fülöp, knihovnička Gymnázia a základnej školy Sándora Máraiho s vyučovacím jazykom maďarským, Košice a Dóra Tegdes Egyházi, predsedníčka SMKNS a mentorka RCPU Rožňava. Odborné vzdelávanie sa uskutočnilo v rámci projektu Čítanie 24 s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

V máji, s podporou Fondu na podporu umenia, sa uskutočnilo odborné školenie v Knižnici Mateja Hrebendu v Rimavskej Sobote a v októbri v Knižnici Józsefa Szinyeieho v Komárne. V rámci projektu Od papiera ku knihe sa počas dvojdňo-

vého odborného školenia mohli účastníci zoznámiť s technikami mramorovania papiera, viazania kníh a reštaurovania papiera, ktoré viedli umelecká reštaurátorka Petronella Vincze a kníhviazač Péter Gönczi.

Súčasťou podujatia bola aj prezentácia firmy Ceiba, ktorá účastníkom predstavila svoje portfólio tovarov. Leto patrilo budovaniu medzinárodných vzťahov. V dňoch 2.-3. júna 2024 sa na Konferencii knihovníkov Karpatskej kotliny, ktorá sa konala v Csongráde (Maďarsko), zúčastnilo 7 členov Spolku. Spolok maďarských knihovníkov v dňoch 17.-20. júla 2024 v Segedíne (Maďarsko) usporiadal putovné zhromaždenie, na ktorom Dóra Tegdes Egyházi viedla

Skupinová práca na workshope pre školských knihovníkov v Rožňave

Účastníci workshopu s názvom Od papiera ki knihe v Komárne

diskusiu za okrúhlym stolom, ako súčasť programu Sekcie cezhraničných organizácií.

Diskusie sa zúčastnili: Zita Bednárík Prokec (Biblioteka „Eržebet Juhas“, Bačka Topola, Srbsko); Róbert Bodnár (Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga“ v Kluji, Rumunsko); Eszter Kovács (Spolok maďarských knihovníkov v Rumunsku, podpredsedníčka, Kolozsvári Központi Egyetemi Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga“ v Kluji, Rumunsko); Éva Varga (Berehovská centrálna knižnica, Berehovo, Ukrajina); dr. Judit Zágorec Csuka (Knižnica a kultúrne centrum Lendava, Slovinsko). Paralelne sa konal aj Gombasecký letný tábor, na ktorom bol Spolok prítomný ako spoluorganizátor Literárneho stanu Grendel. Programy viedla Lilla Kocskovics Reczai, členka predsedníctva. V dňoch 29.-30. augusta 2024 sme sa prvýkrát zúčastnili odbornej konferencie s názvom Knižnica budúcnosti, ktorá sa koná každoročne v Odorheiu Secuiesc (Rumunsko). V dňoch 15.-17. septembra 2024 sa uskutočnila

Diskusia za okrúhlym stolom v Segedíne

Konferencia s názvom Štvrtstoročnica v Rimavskej Sobote

odborná konferencia s názvom Štvrtstoročnica, organizovaná pri príležitosti 25. výročia vzniku Spolku v Rimavskej Sobote. Účastníci, ktorí prišli z 21 knižníc zo 17 miest, mali možnosť vypočuť si 11 prednášok a zúčastniť sa 6 workshopov.

V prvý večer hostia mohli pozorovať hviezdnu oblohu z Hvezdárne v Rimavskej Sobote. Posledný deň navštívili aj Knižnicu Mateja Hrebendu v Rimavskej Sobote a knižnicu Gemersko-malohontského múzea.

Príležitosť bola aj na prehliadku mesta. Na trojdňovom odbornom podujatí sa celkovo zúčastnilo 56 knihovníkov. Odborné uznanie za činnosť v Spolku a činnosť pre maďarských čitateľov na Slovensku si na gala-večeri prevzalo spolu 21 odborníkov: Ildikó Kecskés (Nové Zámky), Éva Fülöp (Košice), Diana Gerdová (Kráľovský Chlmec), Jozef Puntigán (Lučenec), Lilla Bolemant (Bratislava), Helena Laczová (Dunajská Streda), Magdaléna Majorosová (Šahy), Henrieta Nagyová (Rimavská Sobota), Mária Oláhová (Rimavská Sobota), Ibolya Horváthová (Dunajská Streda), Gabriela Zvolenská (Kráľovský Chlmec), Eleonóra Németh (Šamorín), Rita Péterfi (Budapešť), Ágnes Hangodi (Budapešť), Péter Illés (Csongrád), Mária Ramháb (Kecskemét), Ágnes Barátné Hajdu (Budapešť), Károly Redl (Budapešť), Péter Fodor (Budapešť), Katalin Haraszi (Budapešť) a Miklós Fehér (Budapešť).

V mesiaci október prebiehali workshopy Spolku vo viacerých častiach republiky, na západe aj na východe: v dňoch 8. – 9. a 10. – 11. októbra 2024 s názvom Rómske rozprávky - Romane paramisa podporené Fondom na podporu kultúry národnostných menšín. Zúčastníci sa mohli zúčastniť dvoch dvojdných školení. Prvýkrát sa uskutočnilo v Mestskej knižnici v Moldave nad Bodvou a druhýkrát v Regionálnej knižnici v Kráľovskom Chlmcí.

Lektorkami prakticky orientovaného workshopu boli Vanda Tátrai, lektorka rozprávkovoterapie Metamorphoses, predsed-

níčka Spolku rozprávkovej cesty (Meseút Egyesület) a Irén Lázár, predsedníčka Rómskeho spolku v Szomolyi (Szomolyai Roma Egyesület) z Maďarska. Zúčastnení knihovníci, sociálni pracovníci a učitelia sa zoznámili s rozprávkovou terapiou a sociálne znevýhodnenými situáciami.

Dňa 21. októbra 2024 sa vo Fórum inštitúte pre výskum menších uskutočnilo spoločné školenie Knižničného inštitútu Strediska verejnej zbierky Maďarského národného múzea SZNK v Budapešti a SMKS. Dr. Rita Radó, lektorka jednodňového školenia, predstavila 16 účastníkom alfu a omegu digitalizácie a uviedla nespočetné množstvo príkladov medzinárodného a domáceho tematického digitálneho obsahu a ich

v Budapešti. Predsedníčka, Dóra Tegdes Egyházi vo svojom príspevku predstavila Spolok a jeho činnosť od jeho vzniku až po súčasnosť.

Workshop s názvom Rómske rozprávky v Moldave nad Bodvou

Účastníci konferencie Štvrtstoročnica v Rimavskej Sobote pred Knižnicou Mateja Hrebendu

možnosti podpory vzdelávania.

Dňa 11. novembra 2024 v Mestskej knižnici v Štúrove sa tiež vďaka podpore Knižničného inštitútu Strediska verejnej zbierky Maďarského národného múzea SZNK v Budapešti uskutočnilo podujatie s názvom Rozvoj čítania, podpora čítania. Lektori boli Beatrix Goda a Rita Péterfi z Národnej pedagogickej knižnice a múzea v Budapešti.

Na záver roka, v dňoch 21. – 22. novembra 2024, sa členovia Spolku zúčastnili IX. Svetového stretnutia maďarských knihovníkov, ktoré zorganizovali Parlamentná knižnica a Széchényiho národná knižnica

V posledných mesiacoch roka už prebiehajú prípravy na budúročnú celoslovenskú odbornú konferenciu, ktorej hostiteľom bude Žitnoostrovská knižnica v Dunajskej Strede. Prvý deň dvojdného podujatia bude zameraný na mentálnu pohodu knihovníkov a ich profesionálne sebauvedomenie. Témou druhého dňa budú obecné knižnice. Predsedníctvo Spolku chce túto dynamiku udržať a pokračovať v organizovaní školení aj v roku 2025.

Andrea Pethő, Ústredná knižnica SAV
andrea.petho@savba.sk

Dóra Tegdes Egyházi
Spolok maďarských knihovníkov na Slovensku
szmke2004@gmail.com

BUDOVANIE MOSTOV: KNIŽNICE PRE UDRŽATEL'NÚ BUDÚCNOSŤ / BUILDING BRIDGES: LIBRARIES FOR A SUSTAINABLE FUTURE

Abstract: Another successful conference at European Union Member State level took place in Brussels in November 2024. As the name suggests, libraries are there to build bridges in society and overcome the gaps between people. The subtitle talks about how libraries can build a sustainable future for Europe through access to culture, civic engagement and inclusive innovation. Thus, how libraries can contribute to the development of society and further positive developments.

Keywords: sustainable future, inclusion, information, conference, Brussels

Kľúčové slová: udržateľná budúcnosť, inklúzia, informácie, konferencia, Brusel

5-6 november, 2024, Brusel, Belgium

Hlavnou aktivitou prvého dňa bolo stretnutie s europoslancami jednotlivých krajín. Za Slovensko sa stretnutia zúčastnili Martin Hojsík, Michal Wieszik, Judita Laššáková a Lucia Yar. Bolo zaujímavé diskutovať o témach ako digitalizácia, elektronické výpožičky na Slovensku a v zahraničí, financovanie knižníc a dotačné možnosti knižníc s fondov EU. Za

Stretnutie s poslancami

knižnice boli pripravené štatistické údaje o Slovenských knižniciach, ktoré boli spracované v peknom grafickom prevedení. Na stretnutí sa zúčastnili aj podpredsedníčka europarlamentu Sabine Verheyen a kvestor europarlamentu Marc Angel. Ku knihovníkom z celej európy sa prihovorili aj Georg Häusler, riaditeľ pre kultúru, kreativitu a šport, DG EAC a André Wilkens, riaditeľ, European Cultural Foundation.

Poobedná aktivita sa zamerala na diskusiu o knihovníckej politike. Sumarizovalo sa stretnutie s europoslancami a najmä témy, ktoré najviac rezonovali medzi poslancami. Nasledovali prezentácie partnerov ako:

- **EBLIDA** - Európske združenie knižničných, informačných a dokumentačných asociácií
- **IFLA** - Medzinárodná federácia knižničných asociácií a inštitúcií
- **LIBER** - Združenie európskych výskumných knižníc
- **NAPLE** - Národné authority pre verejné knižnice v Európe
- **PL2030** - Verejné knižnice 2030 (Public Libraries 2030)
- **KR21** - Práva na poznanie 21 (Knowledge Rights 21)
- **ECF** - Európska kultúrna nadácia (European Cultural Foundation)

Tieto organizácie zohrávajú významnú úlohu pri podpore knižníc, informačnej gramotnosti a kultúrneho rozvoja na európskej úrovni a prezentovali svoje vízie a plány, ktoré chcú dosiahnuť v blízkej budúcnosti. Diskusiu uzavrela téma o perspektíve politik pre knižnice v Európe na obdobie 2024 – 2026 ktorú viedli:

- **Arnaud Pasquali** z generálneho riaditeľ-

stva pre vzdelávanie, mládež, šport a kultúru (DG EAC) Európskej komisie. Pán Pasquali je vedúcim sektora pre program Creative Europe v rámci DG EAC.

- **Stuart Hamilton**, predseda Národných autorít pre verejné knižnice v Európe (NAPLE).
- **Klaas Gommers**, poradca pre záležitosti združenia vo Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB), holandská asociácia verejných knižníc.

Diskusia bola zameraná na budúce politické smerovanie európskych knižníc, pričom účastníci mali možnosť klásť otázky a zapojiť sa do dialógu o výzvach a príležitostiach v tomto sektore.

Druhý deň pokračoval v Muntpunt knižnici v centre Bruselu. Táto sekcia sa zamerala na „EU Projekty a Veľtrh výmeny poznatkov“. Súčasťou boli:

- **rýchle prezentácie o projektoch knižníc v EÚ**: Krátke prezentácie vybraných európskych knižničných pro-

Eurosposlankyňa Lucia Yar skupina Renew Europe

Marc Engels uprostred Skupina progresívnej aliancie socialistov a demokratov

PUBLIC LIBRARIES AND SKILLS IN SLOVAKIA

Total population **5,4 million**
 One public library per **4.376 inhabitants**

2022

PUBLIC LIBRARIES IN SLOVAKIA:

LANGUAGE CODE: **SK**

1.242
TOTAL PUBLIC LIBRARIES

60%
wifi access

741
of them offer internet access

There are **10,9 MLN BOOK LOANS** in Slovak public libraries in 2022

There are **17.331 eBOOK LOANS** in Slovak public libraries in 2022

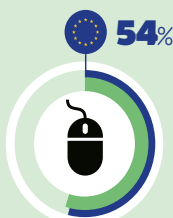
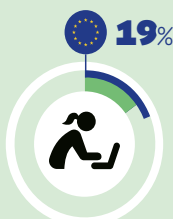
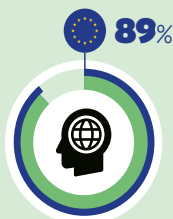
There are **1.305 PEOPLE** in public libraries STAFF in Slovakia

The libraries **WERE VISITED 4,1MLN TIMES**

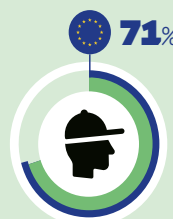
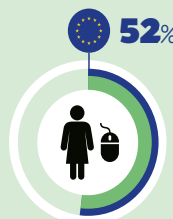
450 VOLUNTEERS

352.174 REGISTERED USERS

SKILLS IN SLOVAKIA:

Slovakia ranks 23 on the EU's Digital Economy & Society Index (DESI)

jektov, po ktorých nasledovala diskusia.

- **prezentácia projektu “Make-a-thek” od PL2030:** Predstavenie iniciatívy “Make-a-thek” organizácie Public Libraries 2030 (PL2030).

Projekt “Make-a-thek” je mobilná iniciatíva, ktorá prináša tvorivé a vzdelávacie aktivity priamo do komunít prostredníctvom špeciálne upraveného autobusu. Cieľom je podporiť digitálnu gramotnosť, kreativitu a celoživotné vzdelávanie medzi občanmi. Tento projekt zdôrazňuje úlohu verejných knižníc ako centier inovácií a komunitného rozvoja.

V rámci podujatia “Building Bridges: Libraries for a Sustainable Future” sa uskutočnili aj dve paralelné sekcie:

1. Európske asociácie: Prehľad plánu EBLIDA

Táto sekcia sa zameria na predstavenie a diskusiu o strategickom pláne EBLIDA na obdobie 2022 – 2025. Plán sa sústreďuje na tri hlavné oblasti:

- **Udržateľnosť:** podpora knižníc pri implementácii cieľov udržateľného rozvoja.
- **Demokratická účasť:** posilnenie úlohy knižníc ako centier pre demokratickú angažovanosť a občiansku participáciu.
- **Rovnaký prístup k informáciám:** zabezpečenie spravodlivého prístupu ku knižničným zbierkam a zdrojom prostredníctvom udržateľných stratégií autorských práv.

Diskusia poskytla priestor na výmenu názorov a skúseností medzi účastníkmi o implementácii týchto cieľov v praxi.

2. PL2030 Lighthouse Libraries: Budovanie medzinárodnej siete knihovníkov

Táto sekcia sa zamerala na iniciatívu “Lighthouse Libraries” organizácie Public Libraries 2030, ktorá spája inovatívne verejné knižnice z celej Európy. Cieľom je:

- **Vytvoriť aktívnu sieť knižníc:** Podpora spolupráce a zdieľania osvedčených postupov medzi členmi.
- **Rozvíjať programy financovaných projektov:** vytváranie projektov, ktoré prinášajú úžitok členom siete a širšej knižničnej komunite.
- **Podporovať inovácie:** zdieľanie inovatívnych prístupov a riešení v knižničnej praxi.
- **Uľahčovať advokáciu:** poskytovanie príležitostí na obhajobu záujmov knižníc na národnej aj európskej úrovni.

Účastníci sa dozvedia o možnostiach zapojenia sa do tejto siete a o prínosoch, ktoré z toho vyplývajú pre ich inštitúcie.

Obe sekcie zavřšili toto podujatie a ponúkli príležitosť na hlbšie pochopenie súčasných trendov a stratégií v európskom knižničnom sektore, ako aj na nadviazanie cenných kontaktov s kolegami z rôznych krajín.

Ing. Ondrej Látka, PhD.
riaditeľ UK TUKE

KNIŽNICE VO SVETE DEZINFORMÁCIÍ – MEDZINÁRODNÁ KONFERENCIA

/ LIBRARIES IN A WORLD OF MISINFORMATION – INTERNATIONAL CONFERENCE

Abstract: The Slovak Library Association and the Association of Library and Information Professionals of the Czech Republic (SKIP) in cooperation with the National Library of the Czech Republic jointly organized the international conference “Libraries in the World of Disinformation”. On the home ground, contributions were presented that had a common denominator - media literacy.

Keywords: Slovak Library Association, SKIP, National Library, disinformation, media literacy

Kľúčové slová: SAK, SKIP, Národná knihovna, dezinformácie, mediálna gramotnosť

Hoci už o falošných správach a boji proti nim vieme veľa, riešenie tohto problému zostáva mimoriadne náročnou úlohou. Ich množstvo neustále rastie a zároveň sa stávajú čoraz sofistikovanejšími a technologicky vyspelejšími. Falošné správy, misinformácie a dezinformácie často pôsobia dôveryhodne, pretože vychádzajú z vierohodných základov, no sú zámerne vytvárané a šírené s cieľom dosiahnuť

Miesto konania konferencie - Praha 2024

konkrétny prospech. Na sociálnych sieťach sa môžu rýchlo šíriť a ľahko oslovovať široké publikum.

Napriek týmto výzvam zohrávajú knižnice a informačné inštitúcie kľúčovú úlohu pri pomoci používateľom kriticky hodnotiť a spochybňovať misinformácie, dezinformácie a malinformácie.¹⁾ V tomto kontexte je nevyhnutná mediálna a informačná gramotnosť. A kto by mohol tieto zručnosti efektívnejšie sprostredkovať, ak nie knihovníci a špecialisti v oblasti informácií?

Boj proti dezinformáciám je téma, ktorá spája komunitu knihovníkov a informačných špecialistov naprieč všetkými krajinami. O to dôležitejšie je o uvedenej problematike diskutovať a vzdelávať sa. Pri tejto príležitosti sa na spoločnej konferencii Národnej knihovne v Prahe stretli zástupcovia Svazu knihovníkov a informačných pracovníkov Českej republiky a zástupcovia Slovenskej asociácie knižníc. Do konferenčného programu prispeli svojimi príspevkami aj prizvaní hostia.

Po úvodnom privítaní Mgr. Romana Giebischu, Ph.D., ktorý pôsobí ako vedúci Oddelenia vzdelávania Knižničného inštitutu NK a zároveň je aktívnym členom predsedníctva SKIP, prítomných privítal riaditeľ Národnej knihovny Mgr. Tomáš Foltýn, ktorý konferenciu oficiálne otvoril.

S prvým príspevkom pod názvom **Knižnice vo svete dezinformácií: celoslovenská kampaň** vystúpili za Slovenskú asociáciu Ing. Ondrej Látka, Ph.D. a Ing. Beáta Belterová, Ph.D. Na začiatku svojej prednášky ponúkli východiská na základe ktorých sa SAK rozhodla pre boj proti dezinformáciám ako hlavný cieľ kampane TSK 2024. Hlavnou témou boli *Knižnice, záruka kva-*

1) Pojem, definuje informáciu, ktorá je pravdivá, avšak je zverejnená s cieľom uškodiť, nakoľko je citlivej, resp. dôvernej povahy

litných informácií. Nasledovala sumarizácia celoslovenskej kampaň, ktorá sa niesla v duchu posilňovania kritického myslenia, informačnej a mediálnej gramotnosti s prizvanými hosťami. Dôležitým prvkom kampane bola aj grafika, ktorá bola šírená prostredníctvom sociálnych sietí a mala zaujímavý dopad. Celkovo bolo zasiahnutých 409 893 unikátnych používateľov, ktorým sa kampane a príspevky zobrazili 1 166 471 krát. Zaznamenali sme celkovo 9 085 interakcií s príspevkami, z toho 6 316 reakcií, 440 komentárov, 66 uložení, 193 zdieľaní a 2070 kliknutí na odkaz. Prezentovanie zástupcov SAKu pokračovalo v seminári určenom pre knihovníkov *Knihovník vo svete dezinformácií – ako sa orientovať v zložitom informačnom svete*. Uvedená dvojdná aktivita bola určená pre zamestnancov knižníc.

Pod názvom **Medzi dobrou vôľou a možnosťami. Slovenské knižnice vo vetre dezinformácií** pokračoval lektor kritického myslenia *Pavol Lacko* z *demagog.sk*. Prítomným priblížil čomu sa *demagog.sk* venuje, v čom spočíva fact-checking politických diskusií i na sociálnych sieťach. V uvedených aktivitách im pomáhajú analytické nástroje, ktoré vedia definovať naj-

rýchlejšie šíriace sa dezinformácie. Následne sú označované, aby boli jasne odlíšiteľné od ostatného obsahu. Spätné naprávanie faktov, je oveľa zložitejšie ako prevencia. Z uvedeného dôvodu ponúka *demagog.sk* workshopy o kritickom myslení aj priamo v knižniciach, ktoré považuje *Pavol Lacko* za „*oporný bod v tekutom svete*“.

Prednášku **Implementácia Európskej legislatívy proti šíreniu dezinformácie na Slovensku a overovanie faktov v knihovníckej praxi**, ktorá poukazovala na aktuálne platnú legislatívu, ktorá sa týka dezinformácií ponúkla *Mgr. Katarína Matušková*. Cez východiskovú situáciu doloženú výsledkami prieskumov, cez pomenovanie najdôležitejších legislatívnych dokumentov EU, postupne predstavila ich implementácií v Slovenskom prostredí. V druhej časti prezentácie sa dotkla fact-checkingu ako metódy vhodnej aj pre informačných špecialistov a knihovníkov. Záver prednášky tvoril Digitálneho rámca DIG Comp 2.2, na ktorý plynule nadviazal príspevok riaditeľky Krajskej knižnice zo Žiliny *Mgr. Kataríny Šušoliakovej*. Príklad dobrej praxe predstavil rozsiahli projekt **Čítam - rozumiem - myslím - som**. V ktorom žiak absolvuje kurzy pod vedením knihovníka (*Informačná príprava, Len čítať nestačí, Pochoopenie - cesta k tvorivosti*) i pod vedením odborníka (*Kriticky myslieť a správne argumentovať, Kritické myslenie a internetová bezpečnosť*). Súčasťou projektu bola aj ponuka pre učiteľov a rodičov pod ve-

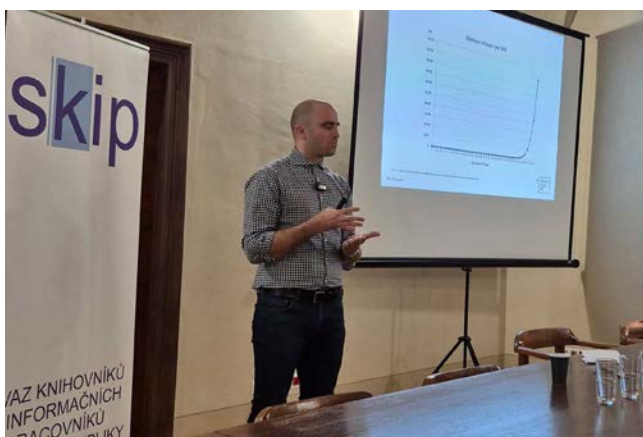
Pohľad do auditória - privítanie hosťateľom *Mgr. Romanom Giebischom, Ph.D.*

dením odborníka (*Metodika práce s dětmi, Školenie kritického myslenia*)

Pod názvom príspevku **Jeden svět v knihovnách** predstavila Mgr. Alena Chodounská z *Jeden svět na školách* bohatú ponuku vzdelávacích a didaktických materiálov zameraných na mediálnu gramotnosť. Hlavným cieľom jsns je učiť prostredníctvom filmu. Na webovom sídle <https://www.jsns.cz/> tak

Prednáška Ing. Beáty Bellerovej, PhD.

Prednáška Pavla Lacka

Prednáška Aleny Chodounskej

nájdete nielen databázu filmov, ktoré sa venujú dôležitým témam z oblasti mediálnej gramotnosti ako napr. Sociálne siete a algoritmi, Fake news a dezinformácie, Propaganda, ale aj metodické materiály, ktoré sú súčasťou jednotlivých lekcí spolu s pracovnými listami. Okrem mediálnej gramotnosti sú prostredníctvom filmov ponúknuté aj témy ľudské práva, životné prostredie i umelá inteligencia.

Téma **Mediální gramotnost v českých knihovnách** rezonovala aj v prednáške Mgr. Ondřeja Hudečka, Ph.D. z *Městské knihovny v Praze*. Ktorý prítomným priblížil mediálne vzdelávanie v knižniciach v rokoch 2018 – 2024. Predstavil metodiky, ktoré dokázali vytvoriť, testovať, zhodnocovať a zdokonaľovať. Taktiež predstavil Projekt Ověřeno (knihovny na informačnom on-line bojišti), #Doknihovny, deFacto workshop a Městečko Kybernetov.

Tereza Lišková z *Nadace OSF* ponúkla príspevok pod názvom **Mediální vzdělávání v knihovnách a podpora Nadace OSF**. Prepojenie knižníc a Nadácie OSF zdôraznila vo svojej prezentácii na príkladoch individuálnej podpory absolventov a grantovej podpory knižníc. Na konkrétnych príkladoch podporených projektov sa prítomní dozvedeli aj o následnom dopade na cieľové skupiny, pre ktoré boli programy určené. Na záver boli zhrnuté tri dôležité oblasti, v ktorých je možné Nadáciu OSF nájsť: v sieti knižníc a medzi ľuďmi s dlhodobým záujmom o mediálne vzdelávanie, v spolupráci s knižničnými katedrami v Brne a v Prahe (portál <https://medialka.wikimedia.cz>), spolupráca s ďalšími organizáciami, ktoré sa venujú mediálnej gramotnosti.

Pod názvom **Fake news jako novodobé luštěnky pro seniory – zkušenosti z ověřovacích dílen v knihovnách** ponúkla Mgr. Kateřina Lukaničová z *Transitionsmedia*. Uvedená spoločnosť má už od roku 2017 za cieľ boj proti dezinformáciám a reťazovým mailom, posilňovanie mediálnej gramotnosti, budovanie dôvery v kvalitnú žurnalistiku a vo svoj vlastný úsudok a v konečnom

dôsledku je výsledkom naplnenia spomenutých cieľov aj budovanie medziľudských vzťahov a posilňovanie duševného zdravia. V rámci workshopov so seniormi využívajú metódu piatich kľúčových otázok (Kto? Čo? Komu? Ako? Prečo?). Štruktúra neformálneho vzdelávania pozostáva z online kurzov a z následných osobných stretnutí, tzv. dielniach. Zaujímavé boli aj výsledky prezentovaných aktivít.

Poslednou prednášajúcou bola *Lucie Schubert* zo spoločnosti *Wikimedia Česká republika*. Jej Prednáška **Wikipedie – ostrůvek jistoty ve světě dezinformací?**, mala za cieľ prezentovať Wikipediou ako relevantný zdroj s overenými informáciami. Po stručnej charakteristike a zadaní toho, čo Wikipedia obsahuje a čo nie, ako funguje a ako prebieha jej vývoj. Prítomní sa taktiež dozvedeli viac o pravidlách, ktoré v jej svete platia a ako funguje systém kontroly. Záverečná časť príspevku patrila možnosti participácie na tomto celosvetovom projekte a predstaveniu možností ako sa do projektu tvorby Wikipedie zapojiť a stať sa tak plnohodnotným wikipedistom či wikipedistkou.

Po odznení všetkých inšpiratívnych príspevkov ponúkli organizátori priestor na diskusiu. Vzhľadom na aktuálnu tému konferencie, ktorá ostro kontrastovala s aktuálnou spoločensko-politickou situáciou na Slovensku, bola aj diskusia smerovaná v duchu hľadania možností akým spôsobom môžu práve knižnice pomôcť v upokojovaní situácie, a ako prednášajúci Pavol Lacko uviedol, zostať tak naďalej „*oporných bodov v tekutom svete*“ plnom informácií a zmien.

Bonusom celej konferencie bola aj prehliadka historickej budovy Klementina, ktorú absolvovali členovia Slovenskej asociácie knižníc v sprievode hostiteľa podujatia Romana Giebischa.

Záver

Konferencia v Prahe poukázala na kľúčovú úlohu knižníc a informačných inštitúcií v boji proti dezinformáciám. Výmena skúseností a odborných príspevkov zdôraznila potrebu aktívneho vzdelávania v oblasti mediálnej a informačnej gramotnosti. Príspevky rečníkov poskytli nielen inšpiráciu, ale aj konkrétne nástroje a metódy, ktoré môžu knižnice využiť na posilnenie mediálnej gramotnosti svojich používateľov.

V kontexte neustále sa meniacich informačných výziev zohrávajú knižnice nezastupiteľnú rolu ako

Zástupcovia Slovenskej asociácie knižníc

„oporné body v tekutom svete“, ktoré poskytujú prístup k overeným informáciám a podporujú schopnosť jednotlivcov orientovať sa v zložitom informačnom prostredí. Diskusia, ktorá uzavrela konferenciu, zdôraznila potrebu medzinárodnej spolupráce, výmeny skúseností a trvalého rozvoja vzdelávacích aktivít zameraných na mediálnu gramotnosť. Úspešná organizácia tejto konferencie zároveň ukázala, že spájanie odborníkov z rôznych krajín a oblastí má zásadný význam pre rozvoj efek-

tívnych stratégií v boji proti dezinformáciám. Knižnice tak zostávajú nielen centrami vzdelávania a kritického myslenia, ale aj miestami, ktoré prispievajú k stabilite v nestálej dobe.

Mgr. Katarína Matušková
Katedra žurnalistiky FF KU,
špeciálna knižnica OG/ SR SAK
katarina.matuskova@edu.ku.sk

XXVI. KOLOKVIUM ČESKÝCH, MORAVSKÝCH A SLOVENSKÝCH BIBLIOGRAFOV / XXVI COLLOQUIUM OF CZECH, MORAVIAN AND SLOVAK BIBLIOGRAPHERS

Abstract: On 20 - 22 October 2024 the State Scientific Library in Prešov hosted a traditional library event - the Colloquium of Czech, Moravian and Slovak Bibliographers. This year, the 26th edition of the event took place. The event, which is held under the auspices of two library organisations - The Czech Republic Libraries Association (SDRUK) on the Czech side and the Slovak Library Association on the Slovak side, has long been associated with the month of October - the Month of Czech and Slovak Cultural Reciprocity.

Keywords: State Scientific Library Prešov, Slovak Library Association, SDRUK, colloquium, bibliography

Kľúčové slová: Štátna vedecká knižnica Prešov, SAK, SDRUK, kolokvium, bibliografia

Štátna vedecká knižnica v Prešove,
20. – 22. 10. 2024, Prešov, (správa z podujatia)

Aj v tomto roku bol dodržaný klasický harmonogram podujatia. Účastníci sa stretli v nedeľu 20. 10. 2024 a absolvovali bohatý kultúrny program s prepojením na dejiny knižnej kultúry a dejiny mesta Prešov. Pre referujúcich bola pripravená komentovaná prehliadka historického centra Prešova, vďaka spolupráci s VD ECAV na Slovensku sa uskutočnila exkurzia v jednej zo zachovaných historických knižníc mesta – Kolegiálnej knižnici evanjelického kolégia,

nasledovala prehliadka Chrámu Sv. Trojice. Program sa aj ďalej niesol v duchu prehliadky unikátnych sakrálnych objektov a muzeálnej inštitúcie. Účastníci navštívili SNM - Múzeum židovskej kultúry v Prešove, kde si v priestoroch ortodoxnej synagógy mohli vypočuť exkurz dejinami miestnej židovskej komunity a prezrieť si výnimočnú Barkányovu zbierku – expozíciu judaík, o vznik ktorej sa zaslúžil prešovský architekt Ing. Eugen Barkány. V prehliadke sakrálnych objektov sa pokračovalo v Konkatedrále sv. Mikuláša. Bola aj možnosť prezrieť si „kaplnku“ v budove starej mestskej školy, kde v danom čase sídlila časť Krajskej knižnice P. O. Hviezdoslava. Následne sa účastníci vrátili do priestorov študovne starých tlačí, v ktorej si prezreli výstavu Prvá svetová vojna v prameňoch a dobovej spisbe. Za lektoring počas prvého dňa konania kolokvia patrí poďakovanie doc. Mgr. Marcele Domenovej, PhD., Mgr. Milošovi Kožlejovi a PhDr. Zore Mihokovej. Prvý deň kolokvia sa uzavrel spoločnou večerou a neformálnymi diskusiami o stave knihovníctva na Slovensku i v Čechách a na Morave.

V pondelok 21. 10. 2024 pokračovalo kolokvium svojou odbornou časťou. Podujatie svojím príhovorom otvoril a účastníkov privítal riaditeľ Štátnej vedeckej knižnice v Prešove PaedDr. Ľubomír Baláž, odznali

príhovory zástupcov knižničských organizácií, za ŠVK – ako za organizátora podujatia a ako odborný garant podujatia vystúpila doc. Mgr. Marcela Domenová, PhD. a predstavila aj tím, ktorý sa účastníkom na kolokviu venoval, a to svoje kolegyně z OHKF. Za SDRUK (ako spoluorganizátora podujatia) sa účastníkom prihovoril Ing. Jan Kaňka, riaditeľ Krajskej knihovny Františka Bartoše ve Zlíně, napokon sa za SAK slova ujal Mgr. art. Roman Večerek, riaditeľ Oravskej knižnice Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne.

V roku 2024 si pripomínáme 110. výročie vypuknutia prvej svetovej vojny, čo sa odzrkadlilo aj v tematike príspevkov kolokvia. Rokovanie sa v jednotlivých blokoch sústredilo na bibliografiku a regionalistiku, vojnu v kontextoch a súvislostiach (1. svetová vojna v literatúre a prameňoch) a živú knižnicu (živá história, oral history ako súčasť pamäti regiónu).

Odbornú časť – rokovanie kolokvia svojím príspevkom otvorili kolegyně z Krajskej knižnice v Žiline Nataša Lajdová a Ivana Uríková, ktoré predstavili 100. výročie založenia predchodkyne Krajskej knižnice v Žiline: pracovisko regionálnej bibliografie v premenách času. V popredí ich

záujmu sa ocitli nielen dejiny knižnice, ale najmä špecializované pracovisko regionálnej bibliografie, ktorého činnosť je zaznamenaná od roku 1970 a v súčasnosti sa zameriava na mapovanie okresov Žilina a Bytča, ich hospodársky, spoločenský, verejný, kultúrny život a prírodné charakteristiky a koordinuje činnosť regionálnych pracovísk v Žilinskom kraji. Súčasťou prezentácie kolegýň bol aj krátky film, vďaka ktorému mohli návštevníci vidieť aj fyzické premeny knižnice za roky jej existencie.

Druhý príspevok s názvom *Perfektný klasik Anton Habovštiak* predniesla Mgr. Katarína Kožáková, PhD. z Oravskej knižnice Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne. Výber témy príspevku nebol náhodný, v tomto roku si pripomíname 100. výročie narodenia a 20. výročie úmrtia významného slovenského jazykovedca, dialektológa, spisovateľa, esejistu, prozaika a Oravca Antona Habovštiaka (1924 – 2004). Ten sa počas svojho pôsobenia v Jazykovednom ústave Ľudovíta Štúra okrem iného venoval systematickému výskumu slovenských nárečí, predovšetkým oravských. Je spoluautorom 1. zväzku Atlasu slovenského jazyka (Vokalizmus a konsonantizmus) a autorom jeho 4. zväzku. Ako vyplynulo z príspevku, práve toto dielo bolo v JÚLŠ nedávno digitalizované. Anton Habovštiak bol však predstavený celistvo, a teda aj ako autor rozprávok a ďalších nejazykových publikácií.

Medzi vzácných hostí kolokvia patrila aj nová ria-

Otvorenie kolokvia

diteľka Slovenskej národnej knižnice (SNK) v Martine, Mgr. Eva Augustínová, PhD., ktorá spolu s kolegom Mgr. Vladimírom Filipom, PhD. (Fakulta humanitných vied, Žilinská univerzita v Žiline) predstavila príspevok *Akademický výskumný priestor a dokumentácia kultúrneho dedičstva*. Prítomní tak mali možnosť oboznámiť sa so študijným programom mediamatika a kultúrne dedičstvo realizovaným na pôde FHV UNIZA, jeho zameraním, ale aj s jeho praktickými výstupmi určenými bádateľom z oblasti dejín knižnej kultúry. K takýmto výstupom patrí dokumentácia a prezentácia kultúrneho dedičstva v praxi v podobe online databáz. V týchto databázach sú dokumentované a účastníkom kolokvia boli aj predstavené databázy zamerané na historické knižnice, knižničné katalógy, kolegovia prezentovali aj databázu korešpondencie vzdelancov z územia Slovenska, ale aj databázu venovanú grafickej výzdobe starých tlačí či najnovšiu databázu Chronológia dejín knižníc na Slovensku. Budovanie a využívanie takýchto databáz výrazným spôsobom napomáha mapovaniu kultúrneho dedičstva Slovenska a poskytuje neoceniteľný materiál pri výskume dejín knižnej kultúry.

Mgr. Andrea Smolková z Považskej knižnice v Považskej Bystrici sa zamerala na *Ochotnícke divadelné pôsobenie Jozefa Kronera v Považskej Bystrici*. Týmto príspevkom si pripomenula 100. výročie narodenia nezabudnuteľného slovenského herca,

osobnosti divadla, filmu i televíznej tvorby Jozefa Kronera. Práve on a jeho pôsobenie v slovenskej kultúre je dôkazom, že osobnosti s nadregionálnym presahom môžu vzísť aj z ochotníckeho prostredia. V rámci príspevku boli prezentované jeho ochotnícke začiatky, ktoré absolvoval ako člen Divadelného krúžku Považských strojární v Považskej Bystrici. S inscenáciou *Ženba* sa spolu so svojimi kolegami zúčastnil viacerých regionálnych i celoštátnych ochotníckych súťaží a prehliadok (Divadelná žatva, Jiráskov Hronov). Aj vďaka jeho pôsobeniu sa práve toto divadlo sprofesionalizovalo (Divadlo pracujúcich). O vzťahu J. Kronera k divadlu, divadelníctvu i regiónu svedčí aj fakt, že so svojimi kolegami inscenáciu dohrával aj v čase aktívneho pôsobenia na profesionálnych divadelných doskách.

Ďalším príspevkom zaradeným do programu v prvý deň bol príspevok Mgr. Dagmar Petiškovej, Ph.D. z Národného pedagogického múzea a knihovny J. A. Komenského (Praha) *Bibliografie učebnic v ukrajinštině, vydaných SPN, ve fondu Pedagogické knihovny JAK*. Nešlo iba o predstavenie vydaní SPN po roku 1945, ktoré sú späté práve s Prešovom, kde sídli-

Pohľad do auditória

la pobočka redakcie. Autorka sa zamerala na predstavenie učebníc vydaných v ukrajinčine vo viacerých kontextoch a súvislostiach, predovšetkým z chronologického hľadiska. Prvým okruhom boli učebnice pre základné (obecné) školy vydané ešte v čase existencie Rakúsko-Uhorska (1884 – 1918), nasledovali učebnice pre základné a stredné školy vydávané v medzivojnovom období pre Podkarpatskú Rus (1920 – 1938), literatúra určená pre ukrajinské vzdelávacie inštitúcie pôsobiace od 20. rokov do konca 2. svetovej vojny, učebnice vydávané pre základné a stredné školy s ukrajinským vyučovacím jazykom po 2. svetovej vojne.

Ing. Ivana Poláková, PhD. zo SNK v Martine sa na pôde kolokvia pravidelne venuje predstavovaniu osobností spojených s bibliografiou, knižnicami, kultúrou a vzdelaním. Tento rok si vybrala osobnosť našej dlhoročnej kolegyne v ŠVK v Prešove, odbornej pracovníčke, ktorá bola svojím pôsobením v knižnici najdlhšie spojená s bibliografickým oddelením, v príspevku s názvom *Zuzana Džupinková – jej celoživotnou láskou sú ukrajinské a rusínske bibliografie alebo nedajme si svoje tradície...* Pani Zuzana Džupinková nie je knihovníckemu prostrediu neznáma, je autorkou viacerých personálnych i tematických bibliografií v prepojení na ukrajinskú i rusínsku národnostnú menšinu. Je autorkou bibliografií spisovateľov (pars pro toto Milan Bobák), výtvarných umelcov, edičných výstupov pamäťových inštitúcií (Vedecský zborník Múzea ukrajinskej kultúry na Slovensku) a systematicky sa počas svojho profesijného života venovala článkovej bibliografii ukrajinskej a rusínskej národnostnej menšiny na Slovensku, okrem ŠVK v rámci tejto agendy spolupracovala aj so SNK v Martine a SPK v Bratislave.

V rámci prvého dňa rokovania odzneli aj dva príspevky venujúce sa problematike 1. svetovej vojny a legionárskej literatúre. Prvým bol príspevok Mgr. Lenky Pokornej Korytarovej z Moravskej zemské knihov-

ny v Brně s názvom *Legionárska tradice v nepravých periodikách*, v rámci ktorého sa autorka aj na základe projektu ALKARO – Almanachy, kalendáre, ročenky v českých zemích 1801–1945 venovala predstaveniu nepravých periodík – kalendárov, almanachov a ročeníek, na ktorých vzniku sa podieľali samotní legionári a ich organizácie (napr. Kancelář československých legií, Památník odboje, Československá obec legionárska, Kruh francouzských legionářů, 2. pluk Jiřího z Poděbrad). Legionári verejnosť oslovovali nielen beletristickou tvorbou a predstavovanými nepravými periodikami, ale aj dennou tlačou a časopismi.

Ako posledný príspevok počas prvého rokovacieho dňa odznel príspevok Martiny Zlatohlávkovej z Krajskej knihovny v Pardubicích s názvom *Rudolf Robl, legionář a spisovatel*, v ktorom sa autorka venovala (online) predstaveniu osobnosti učiteľa, riaditeľa školy, vojnového zajatca a legionára Rudolfa Robla, ktorý sa vo svojej publikačnej činnosti venoval dejinám, regiónu a osobnostiam Mikulovic. Rokovanie jednotlivých blokov viedli Mgr. Lucia Němcová, PhD. a Ing. Jan Kaňka. Deň zakončili účastníci kolokvia prehliadkou oddelení ŠVK, a to OKIS-u, DICR-u, po ktorej nasledovala spoločná večera.

Počas druhého rokovacieho dňa kolokvia odzneli predovšetkým príspevky viažuce sa na blok živá knižnica – živá história, oral history ako súčasť pamäti regiónu. Ako prvá sa slova ujala Mgr. Beáta Ocilková z Hornozemplínskej knižnice vo Vranove nad Topľou a venovala sa téme *Knižnica ako priestor rozvoja miestnej komunity*. Predstavila činnosť knižnice v kontexte jej pôsobenia v rámci mesta a regiónu, zamerala sa na rozličné kultúrne akcie, ku ktorým možno zaradiť prezentácie kníh, zborníkov, monografií, organizáciu podujatí pre cieľene vybraný okruh recipientov – či už národnostné menšiny, jednotlivé konfesie, ale aj vysídencov z dedín na území vodného diela Domaša. V poslednom čase sa okrem aktivít v knižnici autorka príspevku venuje aj čítaniu seniorom v Liečebni sv. Filomény, vďaka čomu nadobúda práca knihovníka ďalší prosociálny rozmer.

Mgr. Viktor Szabó zo Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach sa zamerail na *Využitie bibliografie a biografie pri výskume regionálnych dejín prvej svetovej vojny na východnom Slovensku*. Dlhodobu sa zaujíma o dejiny prvej svetovej vojny predovšetkým

v kontexte regiónu východného Slovenska. V príspevku prezentoval možnosti využitia bibliografického a biografického interdisciplinárneho výskumu, získavania poznatkov z prameňov, dobových regionálnych periodík a starých tlačí z fondu ŠVK v Košiciach. Zameril sa aj na online medzinárodné databázy s touto problematikou. Poukázal na možnosti využitia retrospektívnej článkovej bibliografie pri výskume (ne)známych osobností regiónu, účastníkov bojov prvej svetovej vojny, rekonštrukcie ich osudov, pohybu v (časopriestore rakúsko-uhorskej monarchie, ktoré vo výsledku môžu viesť k parciálnym výstupom venovaným jednotlivým osobnostiam i širšie koncipovaným edičným titulom zameraným na región a jeho osobnosti.

Názov príspevku (*Ne*)obyčajné pramene – nepravé periodiká, ich bibliografické spracovanie a databázové výstupy v Kabinete retrospektívnej bibliografie Univerzitnej knižnice v Bratislave si zvolili kolegyně z Univerzitnej knižnice v Bratislave, Mgr. Bronislava Navarová a Mgr. Lívia Kurucová, PhD. Prezentovali jednak činnosť a aktivity Kabinetu retrospektívnej bibliografie UKB (1963-), jednak klasické tlačené bibliografie zamerané na nepravé periodiká (kalendáre, almanachy, ročenky, zborníky, výročné správy škôl a finančných inštitúcií, schematizmy, direktóriá, atď.) z obdobia rokov 1701 – 1765 z nášho územia bez ohľadu na jazyk dokumentu, ale aj prebiehajúce projekty riešené kabinetom, jednak databázy dostupné na portáli UKB či edičnú činnosť v kontexte vydávania nepravého periodika zameraného na dejiny knižnej kultúry Studia Bibliographica Posoniensia.

Tematiku *Vybraní autori legionárskej literatúry a ich zastúpenie vo fonde ŠVK v Prešove* si vybrala Mgr. Lucia Němcová, PhD. z ŠVK v Prešove. Venovala pozornosť tzv. legionárskej literatúre, predovšetkým beletrii (poézia a próza, memoárová literatúra), ktorej autormi boli priami účastníci bojov prvej svetovej vojny, Česi i Slováci – členovia československých légii v Rusku. Hoci súbor publikácií nie je veľký, dokumentuje významnú súčasť spoločnej histórie Čechov a Slovákov, a to aj v umeleckom – literárnom spracovaní.

Posledným odborným príspevkom, ktorý na kolokviu odznel, bol príspevok Ing. Jana Kaňku z Krajskej knižovny Františka Bartoše ve Zlíne (KKFB) s názvom *Město a region v literatuře*. V prvej časti

príspevku sa venoval predstaveniu dvoch posledných edičných titulov Krajskej knižovny F. Bartoše Lidé Zlína a Knihy Zlína, ktoré predstavujú regionálne zamerané publikácie. Následne prítomných oboznámil jednak s digitálnou knižnicou KKFB (so zameraním na jej digitalizovaný regionálny fond), jednak s ďalšími možnosťami vyhľadávania v digitálnom prostredí ČR (napr. digitalniknihovna.cz, knihovny.cz), ktoré môžu bádateľom zo Slovenska (i Čiech) napomôcť pri heuristike, orientácii v problematike a vďaka tomu viesť aj k obohateniu a posunu výskumných možností. Rokovanie viedla doc. Mgr. Marcela Domenová, PhD. Po každom bloku nasledovala plodná a konštruktívna diskusia.

Pohľad do auditória

Kolokvium na záver zhodnotili a uzavreli za českú stranu Ing. Jan Kaňka (KKFB), člen Ústřední knihovnické rady, předseda sekce pro bibliografii Sdružení knihoven ČR a za slovenskú stranu doc. Mgr. Marcela Domenová, PhD. za ŠVK v Prešove.

Garanti ako aj účastníci si spomenuli na prínos staršej generácie kolegov z českej i slovenskej strany pri organizácii predchádzajúcich ročníkov kolokvií a ocenili ho. Išlo napríklad o Mgr. Evu Svobodovú, doc. PhDr. Jaromíra Kubíčka, CSc., PhDr. Annu Kucianovú, PhD. a PhDr. Blanku Snopkovú, PhD. a vyjadrili nádej, že aj ich nasledovníci budú kráčať v ich šľapajach.

Ako odznelo aj z ich úst, tematická variabi-

lita zaradených príspevkov, výmena informácií, skúseností a dobrých praxí či už počas rokovania kolokvia potvrdili opodstatnenosť organizovania tohto druhu odborného – profesijne ladeného – podujatia aj v postcovidových časoch, pri zmene organizačných garantov alebo aj pri posune vnímania bibliografie, knižníc a ich úloh v 21. storočí. Podobne ako po minulé roky aj z tohto kolokvia sa chystá vydanie zborníka v elektronickej podobe. Nasledujúci ročník kolokvia zorganizuje česká strana. Tešíme sa na ďalšie podnetné referáty a stretnutia v budúcnosti.

Mgr. Lucia Němcová, PhD.

Štátna vedecká knižnica Prešov

Autor fotografií: Radka Riňaková Repková
(ŠVK v Prešove)

MEDZINÁRODNÁ PREHLIADKA KNIŽNIČNÝCH PODUJATÍ 2024: VŠETKY FARBY ŽIVOTA / INTERNATIONAL SHOWCASE OF LIBRARY EVENTS 2024: ALL COLOURS OF LIFE

Abstract: After a year, librarians from Poland, the Czech Republic and Slovakia met again at the Public Library of P. O. Hviezdoslav to share their experience in creating experiential readings for primary school pupils. The traditional informal educational seminar, supported by both the Fund for the Promotion of Arts and the Prešov Self-Governing Region, focused on relationships between seniors and children.

Keywords: Public Library of P. O. Hviezdoslav, international showcase, experiential reading, educational seminar

Kľúčové slová: Krajská knižnica P. O. Hviezdoslava, medzinárodná prehliadka, zážitkové čítanie, vzdelávací seminár

Nápadov na tému 12. ročníka Medzinárodnej prehliadky knižničných podujatí

bolo viac než dosť. Pozornosť knihovníctva a pozovateliek sa napokon zamerala na Medzinárodný deň seniorov, ktorý pripadol na 1. októbra 2024. Tento deň vyhlásila Organizácia Spojených národov v roku 1991 s cieľom zvýšiť povedomie o problémoch a výzvach starnúcej populácie. Jednotnou témou stretnutia boli *Všetky farby jesene: Podujatia o vzťahoch medzi seniormi a deťmi*. Prehliadka podujatí sa konala v dňoch 12. a 13. novembra 2024 v nových priestoroch Detskej knižnice Slniečko v Prešove. Knižovníčky z Poľska, Česka a Slovenska nám v priebehu dvoch dní predstavili osem zážitkových čítaní tvorivo približujúcich tieto medzi-generačné vzťahy. Cieľovou skupinou boli žiaci primárneho vzdelávania za účasti regionálnych knižničiek a knihovníkov. Prehliadka priniesla veľa zaujímavých, podnetných a inšpiratívnych momentov, ktoré môžu byť výborným východiskovým bodom pre učiteľov a učiteľky v rámci implementácie čitateľskej gramotnosti v kurikulárnej reforme. Uplatnenie aktivizačných a inovačných metód, tvorivej dramatiky, metakognitívnych stratégií aj rozvoj kritického myslenia umocnilo emocionálne prežívanie nielen prítomných žiakov, ale všetkých účastníkov projektu. Sprievodným programom bol workshop poľských knižničiek Marty Kroczevskej

a Joanny Lajdanowicz, ktorý bol mimoriadne inšpiratívny, presiaknutý pozitívnou energiou, chuťou tvoriť, čítať a povzbudzovať upevňovanie čitateľskej komunity.

Rovnaká téma, osem originálnych prevedení

V prvý deň neformálneho vzdelávacieho programu Medzinárodnej prehliadky knižničných podujatí svoje originálne zážitkové čítania predstavili Andrea Sabová a Miroslava Melicharčíková z Hornonitrianskej knižnice v Prievidzi. Pracovali s úryvkom *Babka a dedko, najlepšie všetko vychádzajúcim* z knihy Jaroslavy Blažkovej *Ohňostroj pre deduška*. Púťavou formou skĺbili afektívnu stránku s kognitívnu, kde bola výsledkom pohľadnica (adresa, pranie, kresba). Knižovníčky Simona Nagajdová a Lucia Koropecová z Podtatranskej knižnice v Poprade použili silne emotívny text z knihy *Vieš pískať, Johanna?* od švédskeho spisovateľa Ulfa Starka. Spojenie prežívania a empatie upevnilo pohľad na správanie i konanie starých rodičov. Dvojica Martina Be-

ňovičová a Zuzana Valentšíková z Verejnej knižnice Michala Rešetku v Trenčíne si pre svoje podujatie zvolila knihu klasika detskej literatúry Daniela Heviera s názvom *Starí ľudia voňajú ako orechové listy*. Jej svieži text vypovedá o hodnote rodiny, zároveň je nielen oslavou, ale aj vyvracaním predsudkov o starobe. Takto to vnímali a prežívali žiaci, ktorí to potvrdili prostredníctvom metód tvorivej dramatiky. Prekvapilo ich zistenie, že slovo influencer sa nevzťahuje len na mladých ľudí. Priznali, že starí ľudia nás môžu ovplyvniť viac, ako by sme očakávali. Na záver sa predstavila česká knižníčka Michaela Mohňanský z Městské knihovny Písek, ktorá odprezentovala odlišný pohľad na zážitkové čítanie prostredníctvom knihy Martiny Špinkovej *Kocouře, ty se máš*. Žiakom prerozprávala príbeh cez aktivity zmyslového vnímania. Vcítiť sa na chvíľu do roly sta-

rého človeka s rôznymi problémovými zručnosťami nebolo ľahké, ale aktivita priniesla prvotné pochopenie pre potreby a pomoc starých ľudí.

Druhý a zároveň záverečný deň neformálneho vzdelávacieho semináru odštartovali prezentujúce hostky Marta Kroczevska a Joanna Lajdanowicz, z Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Tadeusza Różewicza we Wrocławiu. Publiku odprezentovali zážitkové učenie s „veľkým Z“. Netradičné a mimoriadne neformálne aktivity poľských knihovníčok zapojili, s veľkou dávkou emócií, do podujatia okrem žiakov tretieho ročníka aj publikum. Vyvrcholením bolo experimentovanie s vodou i hudobné variácie rôznych zvukov a tónov. Knihovníčky Zuzana Havierová a Michaela Chandogová z Miestnej knižnice Petržalka využili metakognitívnu stratégiu Vennov diagram. Pri hľadaní rozdielnych a spoločných vlastností im poslúžili texty z kníh Marty Hlušíckovej *Môj dedko Rýchly šíp* a Ulfa Starka *Vieš písať, Johanna?* Snažili sa pochopiť, akí sú starí ľudia a prečo sú takí. Výsledky hľadania prostredníctvom skupinovej práce potvrdili, že môžu byť rovnako aktívni a radostní ako ktokoľvek iný. Knihovníčka Michaela Dúcsová z Knižnice pre mládež mesta Košice pracovala s úryvkom z knihy Andrey Gregušovej *Operácia Orech a iné dedkoviny*. Text vytvoril základ pre tvorivé písanie a hru so slovami, v skupinovej práci žiaci využili aktivizačné metódy. V závere programu prezentovala svoje originálne zážitkové čítanie Jana Lipková z Okresnej knižnice Dávida Gutgesela v Bardejove, ktorá si vybrala takisto knihu *Vieš písať, Johanna?* od Ulfa Starka. V jej prevedení sa spolu s deťmi zamerala skúmanie príbehu z uhla etickej výchovy a tvorivej dramatiky. Obdarovanie, prijímanie a empatia tvorili odrazový mostík pri posúdení a hodnotení správania a konania hrdinov.

Na kvalitu dohliadali „pozorovateľky“

Odbornosť, ale aj kvalitu jednotlivých prezentovaných detských knižničných podujatí hodnotili v rámci semináru pedagogička PhDr. Ľudmila Hrdináková, PhD. z Katedry knižničnej a informačnej vedy Univerzity Komenského v Bratislave, v spolupráci s pedagogičkou Mgr. Tatianou Alexovičovou a bývalou riaditeľkou Krajskej knižnice P. O. Hviezdoslava v Prešove Mgr. Martou Skalkovou. Ich úlohou nebolo vybrať najlepšie podujatie, ale poskytnúť svoj profesionálny názor na prezentované zážitkové čítania. Odborničky z praxe vyhodnotili pozitíva, ale aj navrhli odstránenie nedostatkov ôsmych zážitkových čítaní, ktoré budú následne slovenskému knihovníctvu slúžiť ako inšpirácia. Scenáre zozbierané v rámci prehliadky podujatí budú vďaka organizátorom verejne dostupné na webovom sídle www.kniznica-poh.sk, Krajská knižnica v Prešove zverejní elektronický zborník najneskôr do konca decembra 2024.

Osem zážitkových čítaní, jeden workshop a elektronický zborník, no aj sieťovanie knižníc a podpora vzájomnej spolupráce knihovníkov a knihovničiek nielen zo Slovenska, taká je bilancia Medzinárodnej prehliadky knižničných podujatí 2024. Podujatie vzniklo vďaka finančnej podpore Fondu na podporu umenia, ako hlavného partnera projektu. Krajská knižnica v Prešove môže podobné strategicky nevyhnutné aktivity organizovať aj vďaka podpore od svojho zriaďovateľa, ktorým je Prešovský samosprávny kraj. 12. ročník neformálneho vzdelávacieho seminára dopadol vynikajúco, svojim účastníkom a účastníčkam priniesol množstvo cenných skúseností a vedomostí. Jej spoločným jednotným cieľom bol ZÁŽITOK.

Mgr. Tatiana Alexovičová
ZŠ Šrobárová v Prešove

PERFEKTNÝ KLASIK ANTON HABOVŠTIAK / THE PERFECT CLASSICIST ANTON HABOVŠTIAK

Anton Habovštiak bol jazykovedec, spisovateľ, publicista, etnograf, folklorista, rozprávač, mysliteľ. Bol čínorodý človek držiaci sa známeho citátu sv. Augustína „Miluj a rob, čo chceš“, svoje veľké dielo napíňal do posledného dychu. Oravská knižnica si v tomto roku pripomína niekoľko výročí, a to 100 rokov od jeho narodenia, 20 rokov od úmrtia a 20 rokov od pomenovania Oravskej knižnice po ňom.

Anton Habovštiak sa narodil 22. septembra 1924 v chudobnej maloroľníckej rodine v obci Krivá. Vyrastal v medzivojnovom období, ktoré poznačilo vystaňovalstvo a zasiahlo aj rodinu Habovštiakovcov. Otec Antona Habovštiaka odišiel za prácou do Ameriky na celých 10 rokov. Ranné detstvo prežil s matkou a starými rodičmi, ktorí mu dali základ do života. Jeho starí rodičia viedli jednoduchý život spojený s dennodennou prácou, modlitbou, tichom a láskou. Základnú školu navštevoval v Krivej a patrilo medzi šikovných, ale aj šťastných žiakov. Stretol učiteľku, ktorá ho podporila a presvedčila rodičov, aby pokračoval v štúdiách. Aj rodinná situácia bola priaznivejšia, lebo sa vrátil otec z Ameriky, narodil sa jeho mladší brat Jozef, ktorý mal prebrať gazdovstvo. A Antoň (ako ho nazývali) mohol odísť do sveta študovať.

Nešiel ďaleko. Najskôr absolvoval gymnaziálne štúdiá v Trstenej a potom v Dolnom Kubíne. Tu začína jeho tvorivé obdobie. Venoval sa literatúre a bol členom samovzdelávacieho spolku, v ktorom sa zaujímali o jazyk, literatúru, kultúru, preberali rôzne témy, organizovali výlety a podobne. Toto bola živná pôda pre Antona. Spoznal osobnosti, ktoré ho posunuli ďalej a on cítilac v sebe literatúru a kultúru pokračoval v štúdiu na vysokej škole Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave.

Vyštudoval slovenčinu a francúzštinu. Po vysokoškolských štúdiách začal pracovať v Jazykovednom ústave Ľudovíta Štúra SAV v Bratislave, kde pôsobil až do dôchodku.

Počas svojej pracovnej kariéry vybudoval veľké jazykovedné dielo, ktoré presiahlo hranice Slovenska. Jeho celoživotná tvorba je vo výskume kultúry, dejín a jazyka, ale aj jazyka rodného oravského regiónu, spracovania slovenských nárečí regionálneho aj celoslovenského charakteru. Publikoval obsiahle jazykovedné diela ako *Atlas slovenského jazyka* a tiež spolupracoval na rozsiahlom medzinárodnom slavistickom projekte *na Atlase slovanských jazykov*. Okrem týchto jazykovedných diel publikoval aj autorské vedecké knižné práce, a to Oravské nárečia, Oravské chotárne názvy, Oravci o svojej minulosti, Krátky slovník nárečia slovenského oravského podľa Antona Habovštiaka. Okrem toho napísal veľa vedeckých štúdií, odborných článkov a iné. Všetky vylenenované diela sú veľmi vzácne a my Oravci máme najlepšie zmapované nárečia na Slovensku.

Antona Habovštiaka poznáme predovšetkým ako spisovateľa. A ako sa z vedca stal spisovateľ? Popri vedeckých výskumoch slovenských nárečí sa často stávalo, že rozprávač pridal niečo navyiac, napríklad príhody zo života, povedačky, rozprávky, zvyky. Pre Habovštiaka to boli cenné chvíle, kedy si uvedomil, že má možnosť zachrániť ľudovú slovesnosť. A preto pri nárečových výskumoch si hneď od začiatku čoraz viac začal všímať nielen odpovede informátorov na otázky z dotazníkov, ale sledoval aj každodenné rečové prejavy ľudí. Najskôr ich zapisoval a neskôr nahrával. Pri týchto výskumoch mal možnosť presvedčiť sa, že medzi nami žili ľudia, ktorých životy zažiarili bez ohľadu na časové či spoločenské zretele. Nadovšetko ho fascinovali osoby, nepovšimnuté postavy a hrdinovia z radov ľudu, čo vedeli odolávať aj najtrpkším chvíľam života. Takto nahromadený materiál v ňom bublal, až ho začal postupne spracovávať aj literárne.

V jednom z rozhovorov sa ho redaktor pýtal, že kedy prišla chvíľa, keď sa rozhodol literárne spracú-

vať ľudové motívy. Bolo to 8. februára 1955 v Pucove po Chočom, keď mu Jozef Mareta vyzprávajú rozprávku „Ako naučili princeznú na salaši spávať.“ Potom ho poprosili, že či nemá viac takýchto rozprávok a napokon vyšla prvá zbierka *Pastierik a zbojníci*. Na ďalšiu otázku prečo začal rozprávkami? Odpovedal, že na rozprávke ho skutočne udivuje, jej dlhodobá životnosť, neprestajná aktuálnosť a pozitívny filozofický i literárny fenomén. Rozprávka je pre poslucháčov príťažlivou metaforou i symbolom života. Jej tvorcovia v nej zobrazovali harmonický život, zidealizovaný svet videný vlastnými očami. Hrabovštiak to vysvetlil takto: „Rozprávka živila moju fantáziu, upevňovala vo mne vôľu premáhať ťažkosti, učila ma bojovať proti zlu. Ona formovala ducha príslušníkov mojej generácie i naše charaktery.“ V Hrabovštiakovej tvorbe okrem rozprávok sú povesti, poviedky, román, eseje, literatúra faktu, publicistické príspevky, ale spracoval aj Malé biblické príbehy.

Po odchode do dôchodku (september 1993) bol stále literárne činný a zmenou režimu sa mu otvorili nové dvere v oblasti publikovania. Otvoril témy, o ktorých nemohol hovoriť. Zaoberal sa príbehmi ľudí, ktorí boli postihnutí totalitným režimom. Násilné zasahovanie mocenských síl do života cirkvi, najmä cirkevnej hierarchie a reholí, ale aj laikov boli mimoriadne kruté, surové. Mal potrebu spracovať toto obdobie v podobe literatúry faktu. Zozbieral aj svedectvá o živote Cecílie Schelingovej rodáčky z Krivej, známejšia ako Sestra Zdenka, ktorá sa stala obeťou krutého násillia v komunistickom období. Zomrela na dôsledky drastického mučenia, predčasne ako 39 ročná. Anton Habovštiak vydal tri publikácie a veľkou mierou sa zaslúžil o jej blahorečenie v roku 2003 pápežom Jánom Pavlom II.

Anton Habovštiak miloval svoju prácu a tvoril až do posledného dychu. Zomrel náhle dňa 14. apríla 2004 v Bratislave v kruhu svojich najbližších, kde je aj pochovaný. Oravská knižnica, pri jeho troch významných výročiach (narodenie, úmrtie, pomenovanie), pripravila spomienkové podujatie vo Veľkej kongresovej sále Hotela Park v Dolnom Kubíne. Program podujatia sa niesol v duchu spomínania, rozprá-

vania a hlbšieho spoznávania Antona Habovštiaka, ktorý bol výrazný ako jazykovedec, spisovateľ, publicista, folklorista, mysliteľ a v neposlednom rade otec troch dcér. Práve prvé príspevky odznali z úst jeho troch dcér (Anna Kováčová, Katarína Jablkovová, Mária Čierna), ktoré hovorili o svojom otcovi a jeho odkaze pre ďalšie generácie. Spolupracovníci z Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV z Bratislavy doktorka Adriana Ferenčíková a profesor Pavol Žigo predstavili Antona Habovštiaka ako svojho kolegu, jazykovedca, ako aj jeho odbornú prácu v Jazykovednom ústave. Akademický maliar Stanislav Lajda ilustroval knihu Najkrajšie oravské povesti a hovoril o pracovnej symbióze s Habovštiakovými textami. Na podujatí vystúpil aj bývalý riaditeľ Oravskej knižnice Milan Gonda, ktorý sa zaslúžil o to, že knižnica dnes nesie meno Antona Habovštiaka, a Miroslav Mikolášik, osobný priateľ Habovštiakovcov. Spomínali na človeka, ktorý zanechal v ich životoch hlbokú stopu. Spomienkové podujatie podporil aj Detský divadelný súbor Úsmev zo Základnej školy z Babína, ktorý scénickým podaním uviedol Plátenníčku pieseň z Habovštiakovho románu. Za účasti brata Jozefa a blízkej rodiny Antona Habovštiaka, pozvaných hostí a širokej verejnosti sme si uctili pamiatku nášho Oravca, ktorého dielo si hlboko vážime.

Mgr. Katarína Kožáková, PhD.
Oravská knižnica Antona Habovštiaka Dolný Kubín

ONESKORENÁ SPOMIENKA / A BELATED MEMORY

Kontakty s kolegami či známymi sa rokmi postupne strácajú a len občas – zväčša náhodou – sa stretáme, či nájdeme „zapatrošené“ telefónne číslo a zavoláme si. Každý žije svojimi starosťami, radosťami, či smútkom a bolesťami. Preto aj ten nečakaný, obnovený kontakt nás privádza späť k spomienkam. Aj v tomto prípade ide o dámu, ktorá vlni v tichosti dovŕšila deväťdesiatku.

Vychovala niekoľko generácií knihovníkov (z nich mnohých zanietených pre túto profesiu), získala viacero nadšencov pre bibliografiu – predmet, ktorému zasvätila celý život, ako aj pôsobeniu na Katedre kniho-

vedy a vedeckých informácií Filozofickej fakulty UK (dnes Katedre knižničnej a informačnej vedy). Už väčšina tuší, že reč bude o často obdivovanej a zároveň obávanej vysokoškolskej pedagogičke **Doc. PhDr. Kataríne Ruttkayovej, CSc.**

Desaťročia sa stretávala s celou plejádou poslucháčov denného i diaľkového štúdia, obetavo viedla seminárne, ročníkové, diplomové práce, zúčastňovala sa obhajob i rigorózných skúšok, bola aj vedúcou niektorých ročníkov ako aj pozornou organizátorkou vzdelávacích exkurzií doma i v zahraničí. Samozrejme, nie všetkým bibliografia „sadla“, neraz zavládli obavy, ba aj strach. Časom sa však nepríjemné pocity vytratili.

Aká bola vlastne profesionálna cesta Kataríny Rutt-

kayovej, rod. Zathureckej (Martin 14. 3. 1933)?

Po maturite na martinskom gymnáziu si vybrala štúdium literárnej vedy na bratislavskej Filozofickej fakulte UK, ale odbor bol už obsadený a tak prijala ponuku na štúdium nového odboru – knihoveda. Pôvodné štúdium bolo 2-ročné, ale neskôr sa predĺžilo na päť rokov. Počas štúdia pracovala ako pomocná vedecká sila a na katedre budovala knižnicu. V poslednom ročníku pôsobila ako asistentka a ešte sa stihla aj vydať (za Vrútočana Fraňa Ruttkaya). Štúdium ukončila s červeným diplomom r. 1956 a zostala pôsobiť na katedre už ako odborná asistentka, kde zastávala celý rad funkcií (vedúca knižnice, tajomníčka katedry, referent pre edičnú činnosť, pre zahraničné styky i diaľkové štúdium). Zapájala sa do riešenia vedeckovýskumných úloh, bola členkou viacerých redakčných rád (zborníkov a periodík), pracovala v rôznych komisiách, poradných orgánoch, vedeckých radách. Viedla aj oponovala celý rad diplomových prác poslucháčov katedry.

Treba však zdôrazniť, že okrem pedagogickej činnosti a organizačných funkcií na katedre veľa študovala, prekladala, prednášala na vedeckých konferenciách a rozličných podujatiach a samozrejme, publikovala doma i v zahraničí. Jej práca zahŕňa výskum analýzu bibliografických prameňov, ako aj metodologický prístup k bibliografii, organizáciu a koordináciu bibliografického systému na Slovensku. Je autorkou monografií, bibliografií, učebných textov, štúdií v zborníkoch, odborných i populárno-náučných článkov, recenzií, či metodických listov.

Nemožno obísť ani mnohé koncepčné materiály a dokumenty. V súvislosti s publikačnou činnosťou som hľadala, kde a kedy začala publikovať. Jej prvé články vyšli v r. 1955 v časopisoch *Čitateľ (K slovenskej knižničkej terminológii, č. 11)* a *Knižnica (Riznerova neznáma regionálna bibliografia, č. 3)*. Z knižných titulov je to *Slovenská bibliografia* (Matica slovenská 1962) a učebné texty *Z dejín slovenskej bibliografie 1. časť* (SPN, UK 1963). Vo svojej životopisnej črte uvádza, že publikovala „*päť samostatných kníh, skript, učebnicu bibliografie a do 150 vedeckých štúdií a odborných článkov*“. Podrobnejšie údaje v jej publikačnej činnosti a údaje prináša i Slovenská knižnica, portál ku katalógom a zbierkam slovenských knižníc.

Bez akéhokoľvek zveličovania možno povedať, že Katarína Ruttkayová výrazne ovplyvnila bibliografické myslenie na Slovensku a prispela k rozvoju tohto odboru. Jej prácu ocenilo aj Ministerstvo kultúry SR Čestným uznaním za dlhoročné budovanie čs. knihovníctva (1973), Zväz slovenských knihovníkov a informatikov za dlhoročnú prácu vo zväze (1985), ako aj niektoré knižnice jej udelili pamätné medaily (Univerzitná knižnica v Bratislave, Matica slovenská, ŠVK Banská Bystrica).

Katarína Ruttkayová pôsobila na katedre od ukončenia štúdia (1956) do odchodu na dôchodok (1993). Naďalej sa zaujíma o „knihovnícky svet“ (napr. pripravila osobné spomienky na *Začiatky vysokoškolského štúdia knihovedy a knihovníctva – Knižnica 2001, či štúdiu Problematika výstavby českého a slovenského knihovníctva a bibliografie po druhej svetovej vojne*, ktorá vyšla v Bibliografickom zborníku r. 2000). Väčšinu času však dnes venuje rodine a vynahrádza všetkým blízkym tie roky, ktoré obetovala vede a svojim poslucháčom. Pred niekoľkými rokmi sa tiež aktívne aj autorsky podieľala na príprave publikácie *Náš pán profesor Fraňo Ruttkay* (Perfekt 2020). V súčasnosti kompletizuje manželov archív rukopisov pre Slovenskú národnú knižnicu v Martine. Okrem toho sústreďuje podklady a dokumenty pre svoje ďalšie rodinné spomienky.

Nech sily a tvorivý duch pani Kataríny ešte dlho vydržia.

PhDr. Ľudmila Čelková

NA PAMIATKU PAVLE STANČIKOVEJ / IN MEMORY OF PAVLA STANČIKOVÁ

Dňa 5. augusta 2024 priatelia, kolegovia, známy a blízka rodina prišli sa do Domu smútku v Devínskej Novej Vsi rozlúčiť s **pedagogičkou, vedeckou pracovníčkou, knihovníčkou, informatičkou, systémovou analytičkou Ing. Pavlou Stančíkovou, CSc.** Zhromaždili sa, aby na tichom mieste si v pamäti vybavili všetko milé a vzácne, čo nás s ňou spájalo. Stavali sme pomyslený most medzi prítomnosťou a minulosťou, vybavili sa nám nezabudnuteľné chvíle strávené v jej prítomnosti.

Životopis¹⁾

Pavla Stančíková, rod. Čudová sa narodila 12. júla 1943 v Prostějove otcovi – Rudolfovi (1907–1983) a matke Pavle, rod. Kaniová (1909 – ?). K dvom starším sestrám Drahomíre a Kvetoslave tak pribudla najmladšia Pavlínka. Otec bol staviteľ, mal vlastnú stavebnú firmu, mama sa venovala rodine. Po otcovi Pavlínka zdedila podnikateľské sklony, húževnatosť a po svojej maminke zase dobré srdce, zmysel pre krásu, dobrý vkus a kulinárstvo.

Po komunistickom prevrate v 50. rokoch rodina prežívala ťažšie časy, rodina sa často sťahovala, ale nakoniec našli útočisko v mestečku Orlová, okr. Karviná pri hraniciach s Poľskom, kde im otec postavil dom. Pavlínka tu v r. 1957 – 60 navštevovala Jedenástočnú strednú školu. Pavlínka bola veľmi usilovná žiačka, učila sa krasokorčuľovanie, hru na klavír, bola veľmi šikovná aj v kreslení. Podľa vzoru svojho otca chcela ísť ďalej študovať staveľstvo, no napriek excelentným študijným výsledkom nedostala odporúčenie na štúdium a nebola prijatá z kádrových dôvodov. Svojho sna študovať sa však tak ľahko nevzdala. Podarilo sa jej nastúpiť do práce v podniku Váhostav, ktorý bol dodávateľom prác na stavbe vodnej elektrárne v Považskej Bystrici. A práve tu sa jej životná ces-

1)Dotazník Biografického odd. Matice slovenskej, 1986 (archív NBIÚ SNK v Martine)

ta osudovo pretla so životnou cestou jej budúceho manžela Jána (1936– ?) stavebného inžiniera, narodeného vo Vaďovciach, okr. Trenčín. Stretli sa tu dva protiklady – Slovák a Moraváčka, luterán a katolíčka, vážny a uzavretý mladý muž a veselá, vždy usmievajúca sa dievčina. Pavla pre svoju usilovnosť a aktivitu nakoniec získala od podniku štipendium na vysokoškolské štúdium v Bratislave.

Tak v rokoch 1961 – 66 získala vysokoškolské vzdelanie na Stavebnej fakulte Slovenskej vysokej školy technickej v Bratislave, kde obhájila titul Ing. s diplomovou prácou – Statika železobetónovej konštrukcie stropu. V r. 1963 uzavreli manželstvo

v evanjelickom kostole na Legionárskej ulici v Bratislave. Nasledovalo v r. 1966 ukončenie školy s červeným diplomom s dcérkou pod srdcom, ktorá sa narodila v tom istom roku a dostala meno Jana. Syn Martin prišiel na svet v roku 1977. Popri náročnej práci a rodine sa iniciatívne učila anglický jazyk,

V rokoch 1966 – 71 pôsobila ako projektantka vo Váhostave, n. p. v Bratislave. Formou pedagogického štúdia absolvovala v r. 1970 – 72 katedru knihovníctva a vedeckých informácií na Filozofickej fakulty (FF) Univerzity Komenského (UK) v Bratislave. Ašpirantúru získala vo Výskumnej ústave vodného hospodárstva v Bratislave.

V r. 1971 mení profesné zameranie, a nastupuje ako špecialista pre informatiku do Československého strediska pre životné prostredie v Bratislave. Nasledujúci rok odchádza na odbornú 3-mesačnú stáž do USA neskôr do Nemecka, Holandska i Keni.

Od r. 1978 pokračuje vo Výskumnej ústave vodného hospodárstva, neskôr ako vedúca oddelenia, kde zostáva až do r. 1989. Výborný kolektív a firemné športové akcie Výskumnej ústavy, motivovali Pavlu objaviť nové športy – vodáctvo a lyžovanie, ktoré potom preniesla na celú rodinu. Od r. 1984 bola cvičiteľkou gymnastiky – ženy v Telovýchovnej jednote (TJ) Internacionál – Československý zväz telesnej výchovy (ČSZTV). Časté služobné cesty a manžel Ján ju podporovali v záujme o cestovanie a turistiku. Okrem toho mala rada knihy, umenie, klasickú a populárnu hudbu.

Dňa 8. 12. 1978 vykonala dizertačnú skúšku na FF UK v Bratislave, kde prebehla obhajoba dizertačnej práce – *Metodika riešenia automatizovaného informatického systému v medziodvetvovej problematike so zameraním na životné prostredie*. Školiteľom práce bol prof. PhDr. Štefan Pasiar. Rozhodnutím vedeckej rady zo dňa 21. 12. 1978 jej bol priznaný titul kandidát vied (CSc.). Absolvovala skúšky aj z informatiky, matematickej logiky a anglického jazyka.²⁾

V r. 1979 – 90 zastávala funkciu vedúcej oddelenia odvetvového informačného strediska pre vodné hospodárstvo vo Výskumnej ústave vodného hospodárstva v Bratislave. Bola riešiteľkou výskumných úloh a autorka výskumných správ a prác

2) HALIENA, Ján. Osobnosti knihovníctva na Slovensku 1945 - 1990 : heslár k tematickej výskumnej úlohe č. 534-31-17-05 Knihovníctvo na Slovensku 1945 – 1990. Martin: Matica slovenská, 1991. S. 186

z oblasti informačných systémov pre životné prostredie (P18–121–003 – Integrovaný informatický systém pre oblasť ochrany prostredia pred znečistením) a selekčných jazykov medzinárodného systému členských štátov Rada vzájomnej a hospodárskej pomoci (RVHP) vo vodnom hospodárstve – VODOINFORM. Spolupodielala sa pri významných projektoch, vypracovala koncepciu budovania odborového informačného strediska pre pôdoznalctvo a výživu rastlín pri VÚPVR v Bratislave a iné.

V r. 1990 – 92 bola vedúcou oddelenia informatiky v Slovenskej komisii pre životné prostredie v Bratislave. V r. 1992, ako 49 ročná sa prihlásila na stáž na Georgetownskej univerzite vo Washingtone, D.C so zameraním na biznis. Po návrate jej už nič nebránilo v odhodlaní založiť vlastnú firmu. V r. 1992 založila firmu CEIT – *Centrum eko-informácií a terminológie s.r.o.*, v ktorej sa zamerali na vývoj softvéru pre knižnice a viacjazyčné spracovanie dát a terminológiu.³⁾ Podľa Pavliných vlastných slov, vychádzala z čerstvých vedomostí a z poznania, že kapitál, potrebný na založenie firmy, nie je až tak dôležitý, ako unikátna myšlienka, ktorá definuje jedinečnosť.

Pôsobila tu ako riaditeľka firmy CEIT, s.r.o., neskôr ako riaditeľka pre marketing a obchod. Firmu aktívne viedla do r. 2007, kedy vedenie formálne odovzdala dcére Jane Šmihlovej, no firma jej ležala na srdci ešte mnoho nasledujúcich rokov. Treba uviesť, že v r. 1994–2003 pracoval vo firme CEIT, aj zať – Ing. Marek Šmihla (1967 – 2003), ako hlavný programátor a manažér dát. Vytvoril softvér pre knižnice, venoval sa počítačovému spracovaniu publikácií, vrátane spracovania viacjazyčných elektronických slovníkov.

Rodina sa postupne rozrastala, *deti založili rodiny a pribúdali vnúčatá*.

3) KIMLIČKA, Štefan, 1993. Kto je kto v knižničnom a informačnom svete na Slovensku ,93/94. Bratislava: Slovenská technická knižnica, 1993. 195 s. ISBN 80-85165-43-0

V tomto období absolvovala aj ďalšie početné zahraničné cesty do USA, západoeurópskych miest, kde prednášala na konferenciách a univerzitách, aj na univerzite v Bankoku.

Jednou z prvých aplikácií softvéru PROFLIB – profesionálna knižnica bolo nové spracovanie viacjazyčného vodohospodárskeho slovníka. Rozsah slovníka z r. 1984 sa zachoval iba v tlačenej verzii. Slovenské ekvivalenty slovníka boli konfrontované s termínmi v terminologických normách. Tu sa zrodila myšlienka počítačovo spracovať bibliografiu všetkých vodohospodárskych noriem (440 Nh), čo predstavovala vyše 4000 termínov.

V r. 1998 bol spracovaný ďalší produkt – komplexný súbor vodohospodárskych noriem na CD-ROM. V r. 1999 bol tento produkt rozšírený o plné text noriem v elektronickej forme. V r. 2002 vychádza edícia Vodohospodárske normy na CD a internete pravidelne spolu s plnými textami noriem, ktoré vyšli v predchádzajúcom roku⁴⁾.

Okrem iného je spoluautorkou *rusko-slovenského a slovensko-ruského tezauru VODINFORM anglicko-slovenského a slovensko-anglického slovníka vodného hospodárstva*⁵⁾, ktoré boli spracované pomocou výpočtovej techniky. Obsahuje 8 172 odborných termínov v anglickom slov., maďarskom a ruskom jazyku. Hlavným jazykom je angličtina. Nechýbajú slov., maďarský a ruský predmetový register.

Spracovala 10 manuálov pre aplikáciu Micro CDS/ISIS. (CDS – Computer Documentation System – počítačový dokumentačný systém. ISIS – Integrated Set of Information Systems – Integrovaná sada informačných systémov).

4) ŠMIHLOVÁ, Jana: Vodohospodárske normy. Bratislava: CEIT, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006 (CD-ROM)

5) STANČÍKOVÁ, Pavla a Marek ŠMIHLA, 2006. Multilingual Vocabulary of Water Terms EN-SK-HU-RU : viacjazyčný vodohospodársky slovník angl.-slov.-maď.-ruš.). Bratislava: CEIT, 365 s. ISBN 80-968807-3-X.

O Pavle Stančíkovej sa môžete dočítať v životopisoch uverejnených v publikáciách, vydaných v zahraničí:

- Who's Who in the European Information World 95/96 /Jorund B. Nordin. London, 1995, s.467.
- Who is who v Slovenskej republike: hlavné die- lo: životopisná encyklopédia obsahujúca viac ako 4000 nových životopisných osobností zo Slovenskej republiky, čiastočne s fotografiou. (A-Ž) /založené Ralphom Hübnerom. Zug, 2003, s. 460-461.

Spolupráca so Slovenskou národnou knižnicou (SNK) v Martine

V r. 2002 po schválení Programu elektronizácie knižníc na Slovensku vznikol projekt Knižnično-informačný systém tretej generácie (KIS3G). V decembri r. 2003 obstarala SNK knižnično-informačný systém (KIS) Virtuou verziu 43.1, od americkej firmy VTLS, Inc., v súlade s uznesením vlády SR č. 801/2002. Členské knižnice KIS3G majú rôznu hospodársko-právnu formu a rôznych zriaďovateľov, sú financované z verejných zdrojov, bez ohľadu na ich rezortnú príslušnosť. Projekt KIS3G je postavený na princípoch dostupnosti spoločného softvéru pre knižnice SR, na princípe štandardizácie, využívajú sietu internet a na spolupráci knižníc.

Na projekt KIS3G je nadväzujúci projekt s názvom KIS MaSK (Knižnično-informačný systém pre malé a stredné knižnice). KIS MaSK je prioritne určený pre malé a stredné knižnice, ktoré *nemajú prístup na internet* a majú málo finančných prostriedkov na zakúpenie finančne nákladnejšieho KIS. Projekt realizovala SNK v *spolupráci s firmou CEIT, s.r.o., ktorá bola autorom systému.*

Od r. 2005 bol poverený manažovaním projektu Ing. Emil Rišian s výkonnou spolupracovníčkou Katarínou Farbakyovou. Nainštalovali tento systém vo vyše 500 obecných, mestských, školských knižniciach ale i múzeách, galériách a spoločensko-kultúrnych zariadeniach po celom Slovensku. K. Farbakyová sa venovala analýze a programovaniu výstupných bibl. záznamov z databáz systému CDS/ISIS. V r. 2008 sa zrealizoval server pre online vyhľadávanie dokumentov tzv. Súborný katalóg MaSK, v ktorom sa môže vyhľadávať podľa lokácie knižnice (vlastníka knižnice). V tomto projekte bola realizovaná implementácia webového vyhľadáva-

nia MDT na samostatnom serveri SNK. Projekt sa síce ukončil v r. 2011, pretože už nebol podporovaný z MK, ale pretavil sa na open source KOHA. Softvér je kompatibilný s KIS Virtua, tzn. že používatelia KIS MaSK 2 (KOHA) sa tak stávajú potenciálnymi členmi pripravenými na integráciu do projektu KIS3G. Od r. 2016 sa už KIS nepredáva, iba udržiava v starých verziách.

Publikačná činnosť

Pavla Stančíková publikovala v odbornej tlači v bývalom Československu i v zahraničí. Uvádzame *súpis odborných článkov a štúdií zoradených chronologicky, podľa názvu slov. a českého periodika, kedy boli odpublikované:*

Československá informatika

- Integrovaný informatický systém pre oblasť ochrany prostredia pre znečistením. Roč. 14, 1972, č. 10, s. 23–27.
- Medzinárodné úsilie o riešenie otázok informačných systémov v oblasti ochrany prostredia pred znečistením. Roč. 14, 1972, č. 12, s. 28–31.
- Čs. subsystém VTEI pre životné prostredie. Poslanie, úlohy a realizácia v praxi. Roč. 18, 1976, č. 3, s. 76–81.
- Systém dvojjazyčných tezaurův v Medzinárodnom systéme VTI pre vodné hospodárstvo – VODOINFORM. Roč. 25, 1983, č. 6, s. 80–85.
- Selekčné jazyky ,84. Roč. 26, 1984, č. 12, s. 357–359.
- Vývojové trendy rozvoja knižničných a informačných systémov. Roč. 27, 1985, č. 6, s. 180–181.
- Priebeh a hlavné výsledky pracovného zasadania FID/CR – výboru pre výskum klasifikácie, konanej v Hágu dňa 20. 9. 1984. Roč. 27, 1985, č. 6, s. 181.

Informatika

- Skúsenosti s experimentálnym využívaním dvojjazyčného tezaruru AIS VODOINFORM. Zborník Informatika ,81, s. 42–52.
- Súčasný stav informatického výskumu v zahraničí. Zborník Informatika ,81, s. 168–183.
- Skúsenosti z rešeršnej činnosti v dialógovom režime v odvetví vodného hospodárstva. Zborník Informatika ,87, s. 54 – 62.

Knižnice a vedecké informácie

- Nové služby používateľom čs. subsystému VTEI

pre životné prostredie. Roč. 10, 1978, č. 5 , s. 236–238.

- Skúsenosti s využívaním magnetickej pásky Pollution Abstracts. Roč. 11, 1979, č. 6, s. 274–275.
- Overovanie informačných potrieb používateľov ako súčasť metodiky riešenia automatizovaného informačného systému – 1. časť. Roč. 12, 1980, č. 6, s. 244–250.
- Porovnanie a obsahové pokrytia magnetických pásovk Enivrotapes a Pollution Abstracts. Roč. 12, 1980, č. 2, s. 78–81.
- Dvojjazyčný tezaurus AIS VODOINFORM. Roč. 14, 1982, č. 6, s. 247–256.
- Odvetvové stredisko VTEI pri Výskumnom ústave vodného hospodárstva v Bratislave. Roč. 15, 1983, č. 1, s. 47–48.
- MSVTI 82 –Medzinárodné informačné systémy. Roč. 15, 1983, č. 2, s. 93–94.
- Čs. sústava VTEI vo vodnom hospodárstve. Roč. 15, 1983, č. 6, s. 279–183.
- Úlohy VTEI po VI. zjazde ČSVTS. Roč. 16, 1984, č. 1, s. 41–42.
- Ôsmy celoštátny seminár pracovníkov VTEI vo vodnom hospodárstve. Roč. 16, 1984, č. 1, s. 44–46.
- Postavenie a úlohy informačného strediska vo výskumno-vývojovej základni pri uplatňovaní výsledkov vedy a techniky v praxi. Roč. 17, 1985, č. 3, s. 118–121.
- Obsahová analýza rešeršného dopytu. Roč. 18, 1986, č. 3, s. 107–110.
- Informatika 89 a kolokvium VTEI o možnostiach využitia mikropočítačov v činnosti stredísk VTEI a knižníc. Roč. 21, 1989, č. 4, s. 191–192.
- Konceptia budovania integrovaného systému informácií o životnom prostredí. Roč. 23, 1991, č. 3, s. 102–106.
- Nové kritéria výberu knižničného softvéru z pohľadu návrhu stratégie rozvoja slovenského knihovníctva do roku 2006. Roč. 33, 2001, č. 3, s. 76–82.
- Nové kritéria výberu knižničného softvéru – k oneskorenej reakcii prof. Štefana Kimpličku. Roč. 34, 2002, č. 1–2, s. 26–27.

Zborník INFOS

- – Selekčné jazyky a obsahová analýza dokumentov v ČSSR. Zborník INFOS ,81, s. 53–79.
- Možnosti aplikácie metódy kategorizácie používateľov pre zavádzanie diferencovaných informačných služieb v odvetví elektrotechniky. Zborník INFOS ,82, s. 195–215.
- Konceptia rozvoja odvetvového systému VTEI vo vodnom hospodárstve na báze terminálovej siete. INFOS ,86, s.
- Nové možnosti softwaru Micro CDS/ISIS pri spracovaní fondov knižníc. INFOS ,95, s. 114–125.
- Bibliografická podpora retrokatalogizácie fondov knižníc – nové možnosti na ceste k plošnej elektronizácii knižníc v SR. INFOS 2003, s. 141–143.

Zborník SELEKČNÉ JAZYKY

- Skúsenosti s budovaním dvojjazyčného tezauru AIS VODOINFORM. Zborník Selekčné jazyky ,80, s.121–135.
- Selekčné jazyky VODOINFORM a obsahová analýza dokumentov. Zborník
- Selekčné jazyky ,82, s. 58–73.
- Aktualizácia rubrikátora VODOINFORM. Zborník Selekčné jazyky ,84, s. 88–98.

Bulletin Centra vedecko-informačných informácií

- „Profesionálna knižnica“ – nová ponuka modulárnych komponentov softvéru pre knižnice. Roč. 2, 1998, č. 4, s. 49–54.
- Čo nového v rozvoji softvéru pre CPS/ISIS. Roč. 4, 2000, č. 4, s. 63–67.

Zahraničie:

- Environmental Knowledge Organization and Information Management. Frankfurt am Main, 1994. ISBN 3–88672–600–2.
- Libraries and Environmental Information Centers in Central Eastern Europe. El Cerrito, 1994. ISBN 1–56513–003–0.

Zopár nadčasových myšlienok Pavly Stančíkovej z jej odborných príspevkov:

„ Je nesporné, že knižnice sú zdrojom národného dedičstva a kultúrnych hodnôt a bolo by nezodpovedné, ak by nevyužili všetky dostupné prostriedky na zmenu súčasného neuspokojivého stavu v oblasti elektronizácie a informatizácie knižníc. Nové nasmerovanie knižníc je predovšetkým v ich informatizácii, ktorá sa musí dotknúť nielen vnútorných odborných procesov knižníc, ale všetkých jej informačných, kultúrno-vzdelávacích oblastí, vrátane jej vonkajších vzťahov a služieb. Doterajšie programy automatizácie sa maximálne zaoberali riešením pre knižnice na najvyššej hierarchickej úrovni (SNK vedecké knižnice, čiastočne akademické knižnice). Tieto riešenia boli pre ostatné typy knižníc nedostupné a zväčša aj nevhodné. Žiaľ, na Slovensku ešte stále je zakorenená myšlienka, že bez kapitálu nie je nič možné konať, ergo knižniciam nezostáva nič iné, ako pasívne čakať na to, čo príde_nariadené „zhora“. Tie časy sú však minulosťou. Nová doba vyžaduje iniciatívny prístup jednotlivca, skupiny jednotlivcov a nadšencov k dosiahnutiu cieľa kultúrne, historické, vedecké a odborné poklady širokej verejnosti. Už neplatí, že čitateľ musí bezpodmienečne prísť do knižnice, knižnica musí prísť k čitateľovi a odhaliť svoje bohatstvo na čitateľovom pracovnom stole v práci, alebo aj doma. Spoločným menovateľom pre realizáciu tejto vízie je internet. Virtuálna knižnica Slovenska bude knižnicou prístupnou na internete. Na tejto úrovni už mnohí posmutnejú a myslia na náklady spojené s investíciami do internetu a jeho prevádzkou. Každá knižnica môže mať ambície byť súčasťou virtuálnej knižnice Slovenska a nepotrebuje k tomu miliónové, státisícové ba ani desaťtisícové kontá. Druhou dôležitou súčasťou tejto ambície je premena klasických katalógov knižníc na elektronické katalógy. Aj tu sa knižnice zväčša zastavia nad známym – nemáme investičné prostriedky na nákup vhodného softvéru, nemáme dosť odborných pracovníkov na katalogizáciu prírastkov a už vôbec nie na spracovanie retro-fondov. Je potrebné upozorniť na vzácne elektronické zdroje SNK v Martine akými sú súborný katalóg a najmä Slovenská národná bibliografia, vrátane súborov autorít...“⁶⁾

6) STANČIKOVÁ, Pavla, 2003. Bibliografická podpora retrokatalogizácie fondov knižníc - nové možnosti na ces-

„...Budovanie súborného katalógu SNK je pre ďalší rozvoj slovenského knihovníctva prioritnou úlohou a snažila som sa naznačiť možnosť alternatívneho riešenia, ktoré nevyklučuje prístup knižniciam k internetu ale umožňuje kooperatívnu katalogizáciu aj bez protokolu Z 39.50. Ide najmä o knižnice na regionálnej, mestskej, obvodnej a miestnej úrovni ako aj špecializované (odborné) knižnice a o ich rovnocennú účasť na tvorbe súborného katalógu.... alternatívne riešenie by nebolo možné bez úzkej spolupráce s SNK v Martine a bez zabudovania tejto úlohy do projektu „Súborný katalóg knižníc SR – monografie.“⁷⁾ „O databázovom systéme CDS/ISIS, sú sústavne podávané nepravdivé a zavádzajúce informácie, že ide o systém vhodný iba pre malé podnikové knižnice so zjednodušenou štruktúrou záznamu. Toto konštatovanie zrejme vyplýva zo znalosti systému pred desiatimi a viac rokov a zo skúseností z budovania systému IKIS. ... Chcela som predovšetkým povzbudiť pracovníkov knižnica širšiu knihovnícku a informatickú verejnosť zverejnením skutočností, že pracujeme na softvérovom riešení, ktoré umožní každej knižnici podieľať sa na budovaní súborného katalógu knižníc SR aj bez väčších investícií do knižničného softvéru. Som vďačná, že som mohla zverejniť svoj názor, podložený dlhoročnou praxou v oblasti vývoja knižnično-informačných systémov SR a skúsenosťami z budovania zahraničných a medzinárodných informačných systémov...“⁸⁾

Okrem odborných prác sa venovala aj poézii. Vyšla jej básnická zbierka **Kízanie s vetrom**,⁹⁾ z ktorej vyberáme:

te k plošnej elektronizácii knižníc v SR. In: INFOS 2003: zborník z 32. medzinárodného informatického sympózia, ktoré sa konalo v dňoch 7.-10. apríla 2003 v Starej Lesnej. V Bratislave: Centrum VTI SR, 2003, s. 141- 143. ISBN 8085165864.

7) STANČÍKOVÁ, Pavla, 2001. Nové kritéria výberu knižničného softvéru pohľadu návrhu stratégie rozvoja slovenského knihovníctva do roku 2006. In: Knižnice a informácie. Roč. 33, č. 3, s. 77.

8) STANČÍKOVÁ, Pavla, 2002. Nové kritéria výberu knižničného softvéru – k oneskorenej reakcii prof. Štefana Kimličku. In: Knižnice a informácie. Roč. 34, č. 1-2, s. 26-27.

9) STANČÍKOVÁ, Pavla, 1986. Kízanie s vetrom – príloha k zborníku prednášok zo seminára Veda a poézia. Bratislava: Mestská rada ČSVTS. s. 58.

Pýtaš sa ma, čo je to láska
a ja to neviem.

Láska je obdiv i povzbudenie,
sladký ošial i poblúdenie.
Víchor, čo so sebou všetko zmetie,
nežný dotyk a pohladenie,
splynutie s tebou v jedinom bode.
Dýchať v rovnakom rytme
počuť tvoj hlas a stratiť sa v tebe.
Láska je závrat s dotknutia hviezd.
Túžba mať dieťa.

Strach, že ťa stratím a nikdy nenahradím.
Láska je poklad, čo nás obohatil
zázrak, čo prišiel nečakane.
Sen o večnosti
Dar najvzácnejší.
Je toto láska?

Preteky s časom

Už v prvých sekundách stretnutia
sa skrýva zárodok lúčenia.
Nie je v tom podstata života
Keď prvým dňom zrodzenia sa zomiera?

Prístav

Čo nás to k sebe púta?
Mladosť, krása a sila?
Pevná vôľa, vytrvalosť a talent
Spôsob akým sa hviezd dotýkame?

Si búrlivý prístav do ktorého sa dostať
Chce odvahu a schopnosť riskovať.
Chutí to ako droga viac a viac.
To nás priťahuje? Iba hra?

Etuda C dur a hudobný nástroj
Čo v koncert dokáže ju rozohrať.
Prístav nežných dotykov a prevtelenie..
To všetko znamená veľa a ešte príliš
málo.
Pre lásku.

Načas vrátnicou

Snažím sa načas preplávať vrátnicou.
Vždy sa to nepodarí.
Najlepšie nápady aj tak pašujem z domu.
Tie ignorujú štikacie hodiny.
Len kto to vie, kto mi uverí?

Členstvo a ocenenia

V r. 1975 – 1980 bola predsedníčkou komisie Vedecko-technických informácií v Československej vedecko-technickej spoločnosti (ČSVTS) v Bratislave a v Slovenskej rade (ČSVTS). Od r. 1976 členka komisie pre životné prostredie pri Oblastnom národnom výbore v Bratislave II.

V r. 1966 získala Čestné uznanie ČSVTS Slovenskej republiky za aktívnu prácu. V r. 1980 získala Čestné uznanie II. stupňa ČSVTS SR za mimoriadne úsilie o rozvoj činnosti a technický pokrok čs. národného hospodárstva. V r. 1980 bola vyznamenaná Pamätnou medailou pri príležitosti 25. výročia založenia ČSVTS. V r. 1985 bola vyznamenaná Pamätnou medailou k 30. výročiu založenia ČSVTS.

V júli 2013 oslávila Paula Stančíková so svojím manželom zlatú svadbu v rodinnom kruhu. Postupne sa začala zákerná

nemoc vkrádať do jej života. Najprv s ňou bojovala sama v nádeji, že si rodina nevšimne, ale milujúcemu manželovi neuniklo, že už život nebude taký ako doposiaľ. Postupne sa zhoršoval zdravotný stav oboch. Zlomový bol úraz v roku 2021, ktorý Pavlu navždy pripútal na lôžko, vtedy už trvalá hospitalizácia bola nevyhnutná. Manžel Ján obetavo navštevoval Pavlu každý deň, aj keď spolu telefonovali. Asi po roku a pol sa rozhodol presťahovať čo najbližšie k manželke. V r. 2023 oslávili diamantovú svadbu, obšťastňovali ich deti, vnúčatá a v posledných rokoch aj prvé pravnúčatá. Žiaľ, takmer 3 ročné pripútanie na lôžko si začalo vyberať svoju krutú daň, zdravotný stav Pavly sa začal prudko zhoršovať ... Odišla tíško 1. augusta 2024.

Sviečka života zhasla, kniha života sa zavrela a spomienky ostanú. Životná púť Pavly Stančíkovej sa uzavrela. Česť pamiatke vzácnej osobnosti!

Ing. Ivana Poláková, PhD.
ivanapolakovatarcal@gmail.com

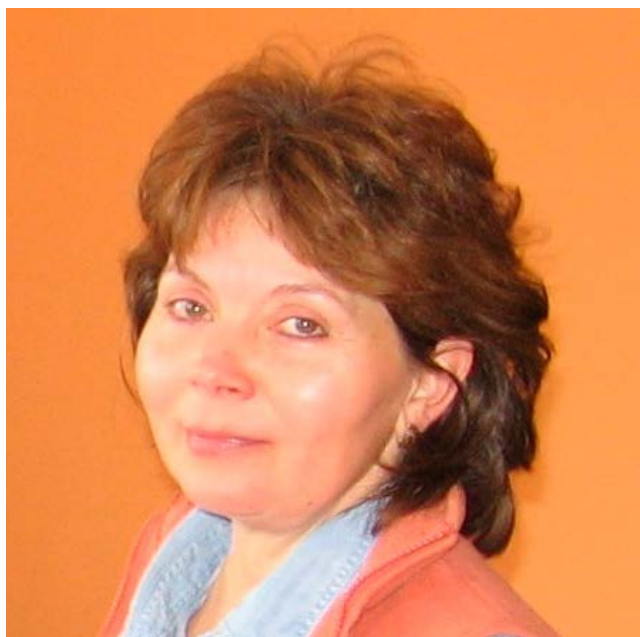
BOŽENA SOBOLOVÁ – JUBILANTKA! / BOŽENA SOBOLOVÁ - JUBILANT!

Na kolokviu českých, moravských a slovenských bibliografov, ktoré sa konalo v dňoch 20. – 22. októbra 2024 v Prešove, v prvom prednáškovom bloku vystúpili Nataša Lajdová a Ivana Uríková. Vo svojom príspevku informovali prítomných o 100. výročí založenia Krajskej knižnice v Žiline, terajšej Žilinskej knižnice (ŽK). Predstavili aj krátky dokument, v ktorom sa predstavili kolegyne zo ŽK, medzi nimi som zazrela dlhoročnú bibliografku Boženku Sobolovú. Vtedy som si spomenula, že oslávila životné jubileum, preto si dovoľím tieto riadky.

Životopisné údaje¹⁾

Mgr. Božena Sobolová, rod. Benčíková sa narodila 4. 10. 1964 v Ružomberku, okr. Liptovský Mikuláš. R. 1970 – 1974 navštevovala Základnú školu v Pucove, okr. Dolný Kubín, v r. 1975 – 1978 Základnú deväťročnú školu v Dolnom Kubíne (Kňažia).

1) POLÁKOVÁ, Ivana, 2015. Malý slovník bibliografov Slovenska – časť II. Martin. – S. 97-101. ISBN 978-80-972057-6-8.

V r. 1979 – 1983 študovala odbor všeobecná ekonomika na Strednej ekonomickej škole v D. Kubíne. V r. 1983 – 1987 pôsobila ako lektorka literárneho múzea v Oravskom múzeu P. O. Hviezdoslava v D. Kubíne.

Od r. 1987 – 1988 absolvovala Dvojročné nad-

stavbové diaľkové štúdium knihovníctva na Strednej knihovníckej škole v Bratislave. Po ukončení štúdiá pracovala v r. 1988 – 1989 ako knihovníčka v historickej Čaplovičovej knižnici v D. Kubíne.

V r. 1989 – 1996 pracovala ako knihovníčka na Úseku odbornej literatúry v Okresnej knižnici v Žiline, v r. 1996 – 2001 ako metodička pre obecné knižnice v Krajskej knižnici (KK) v Žiline, pričom od r. 2002 – 2010 pôsobila ako bibliografka na Úseku regionálnej bibliografie v KK v Žiline.

V r. 2004 – 2009 úspešne ukončila diaľkové štúdium odboru Dokumentácia kultúrneho dedičstva na Žilinskej univerzite v Žiline. V r. 2009 vypracovala diplomovú prácu s názvom - Jozef Kuzmík – bibliograf, lexikograf, historik knižníc a knižnej kultúry na Slovensku a jeho miesto v slovenskej historickej vede. V tom istom roku získala titul Mgr.

Od r. 2011 až do dnešných dní pôsobí ako krajská metodička na Úseku koordinácie a metodiky v Žilinskej knižnici, predtým na odd. koordinácie a metodiky a automatizácie v KK v Žiline. Od r. 1998 doteraz je členkou krajskej pobočky Spolku slovenských knihovníkov a knižníc (SKKK) pre Žilinský kraj. Je vydatá, s manželom vychovala štyri deti a tešia sa už aj zo štyroch vnúčencov.

Prvou publikáciou, ktorú zostavila v r. 1989 v spolupráci s Miladou Valachovou a Natašou Lajdovou bolo Kalendárium - výročia osobností okresu Žilina a Bytča v roku 1989 – s názvom *Spomíname*.²⁾ Kalendáriá zostavovali v takejto zostave do r. 2005. O rok neskôr už samostatne vypracovala metodický materiál k 150. výročiu narodenia básnika *Pavla Orságha Hviezdoslava*³⁾, o ktorom informovala aj na stránkach knihovníckej periodika – Knižnice a informácie⁴⁾. Ďalším metodickým materiálom pre obecné knižnice bol *Jozef Cíger Hronský*⁵⁾. Boženka Sobolová bola zostavovateľkou i výberovej odporúčajúcej bibliografie – *Násilie a agresivita – v ro-*

2) VALACHOVÁ, Milada a SOBOLOVÁ, Božena - Nataša LAJDOVÁ, 1989. *Spomíname: výročia osobností okresu Žilina a Bytča*. Žilina: Okresná knižnica

3) SOBOLOVÁ, Božena, 1999. *Pavol Orságh Hviezdoslav (1849-1921): metodický materiál k 150. výročiu narodenia básnika*. Žilina: Krajská štátna knižnica, 14s.

4) SOBOLOVÁ, Božena, 2000. *Pavol Orságh Hviezdoslav*. In: *Knižnice a informácie*, roč. 32, 2000, č. 1, s. 5.

5) SOBOLOVÁ, Božena, 2001. *Jozef Cíger Hronský (1896-1960): metodický materiál pre obecné knižnice*. Žilina: Krajská štátna knižnica, 13 s.

dine⁶⁾.

V r. 2003 vychádza výberová personálna bibliografia (PB) o regionálnom spisovateľovi Jánovi Lenčovi⁷⁾. Pre veľký ohlas na uvedenú PB sa rozhodnú spolu s kolegyňou Natašou Lajdovou zostaviť *Slovník začínajúcich autorov okresu Žilina – biobibliografiu*⁸⁾. Stihnú ešte vydať taktiež regionálnej spisovateľke *Božene Lenčovej*⁹⁾- výberovú personálnu bibliografiu.

Zároveň začnú organizovať v priestoroch Žilinskej knižnice nasledovné odborné semináre:

- **k básnikovi Jánovi Frátrikovi**, sa konal 9. októbra 2006, pričom pri tejto príležitosti bol vydaný zborník s názvom *Ján Frátrik – básnik, prekladateľ, pedagóg, človek*,¹⁰⁾ ktorého zostavovateľkou bola B. Sobolová; (O desať rokov neskôr, t.j. 11. 10. 2016 sa konala spomienková akadémia pri príležitosti stého výročia narodenia básnika, ale na Radnici mesta Žilina, výstupom z podujatia bol zborník - *Janko Frátrik*¹¹⁾.)

- **k spisovateľovi Milanovi Ferkovi**, pri príležitosti 80. výročia narodenia autora, bol vydaný zborník – *Milan Ferko a jeho miesto v slovenskej literatúre*¹²⁾;

6) SOBOLOVÁ, Božena, 2002. *Násilie a agresivita: násilie v rodine*. Žilinská knižnica, 35 s.

7) SOBOLOVÁ, Božena a Milada VALACHOVÁ a Nataša LAJDOVÁ, 2003. *Ján Lenčo: výberová personálna bibliografia*. Žilina: Žilinská knižnica. 118 s. ISBN 80-85148-24-2.

8) SOBOLOVÁ, Božena a LAJDOVÁ, Nataša, 2006. *Slovník začínajúcich autorov okresu Žilina: biobibliografia*. Žilina: Žilinská knižnica, 36 s. ISBN 80-85148-40-4.

9) SOBOLOVÁ, Božena a LAJDOVÁ, Nataša, 2007. *Božena Lenčová: výberová personálna bibliografia*. Žilina: Žilinská knižnica, 24 s. ISBN 978-80-85148-42-8.

10) SOBOLOVÁ, Božena, 2006. *Ján Frátrik – básnik, prekladateľ, pedagóg, človek: zborník príspevkov z odborného seminára*. Žilina: Žilinská knižnica, 48 s. ISBN 80-85148-41-2.

11) SOBOLOVÁ, Božena a ELIÁŠOVÁ, Jana, 2016. *Janko Frátrik: zborník príspevkov z spomienkovej akadémie...* Žilina: Žilinská knižnica, 84 s. ISBN 978-80-85148-90-0.

12) SOBOLOVÁ, Božena a LAJDOVÁ, Nataša,

- k **Žilinskej kníhtlačiarne rodiny Dadanovcov**, bol vydaný zborník s názvom *Žilinská kníhtlačiareň rodiny Dadanovcov*.¹³⁾

Boženka Sobolová s príspevkom o Dadanovskej exulantskej tlačiarne vystúpila už na kolokviu českých, moravských a slov. bibliografov v L. Mikuláši v októbri 2004, ktoré sa konalo pri príležitosti 210. výročia narodenia, 130. výročia úmrtia G. F. Belopotockého a 175. výročia založenia knižnice G. F. Belopotockého. Jej vystúpenie malo už vtedy veľký ohlas aj zásluhou doc. Miloša Kovačku.

Okrem kolokvií sme sa dlhé roky stretávali s Boženkou na metodickom seminári Dni regionálnej bibliografie, či slovenských bibliografických konferenciách, organizovaných Národným bibliografickým ústavom Slovenskej národnej knižnice (SNK) v Martine. Nikdy nezabudnem na jej vystúpenie na 11. slovenskej bibliografickej konferencii v Martine, konanej v dňoch 6. – 8. novembra 2006, kde predniesla príspevok – *Regionálna bibliografia v Žilinskom kraji a perspektívy jej rozvoja*. Jej vízie, nadšenie boli neuveriteľné.

Väčšinou prezentovala edičné výstupy zo svojho pracoviska, ale aj významné osobnosti svojho regiónu a nezabúdala ani na bibliografov, knihovníkov, či už Jozefa Kuzmíka, alebo Andreja Hvizdáka Podlučinského - prvého profesionálneho knihovníka Mestskej verejnej knižnice v Žiline. Jej srdcovkou sú aj obecné knižnice. O najlepšej knižnici Horného Považia – o obecnej knižnici v Strečne informovala i na stránkach Bulletinu SAK¹⁴⁾, či napo-

2009. Milan Ferko a jeho miesto v slovenskej literatúre: zborník z odborného seminára pri príležitosti 80. výročia. Žilina: Žilinská knižnica, 174 s. ISBN 978-80-85148-57-2.

13) JANČULOVÁ, Ivana, 2012. *Žilinská kníhtlačiareň rodiny Dadanovcov* : zborník z odborného seminára vydaný pri príležitosti 350. výročia narodenia Jána Dadana ml. Žilina: Krajská knižnica, 89 s. ISBN 978-80-85148-65-7.

14) SOBOLOVÁ, Božena, 2015. *Obecná knižnica v Strečne*. In: Bulletin SAK, roč. 23, č. 3

Kolokvium českých, moravských a slov. bibliografov, október 2005, Čejkovice, zľava prvý rad: Ľudmila Strohnerová, Elena Matisková, Božena Sobolová, Anna Kucianová, zľava druhý rad: Soňa Šváčková, Miloš Kovačka, Katarína Benciová, foto: archív autorky sledy o obecnej knižnici v obci Predmier na Hornom Považí¹⁵⁾. Napísala aj tieto slová: *„Obecná knižnica (OK) v malej obci je potrebná aj v dnešnej dobe a plní v danej komunite svoje úlohy a poslanie. Ak je to funkcie knihovníka menovaný učiteľ na dôchodku, knižnica má vyhrať. Ďalšou potrebou OK je atraktívny vkusne zariadený priestor... dokonca táto má vlastné logo. Knižnica je miesto, kde sa prezentuje história obce (M. R. Štefánik, J. I. Bajza) a vychádza sa ústrety všetkým od najmenších po seniorov. ... Preto nedovoľme, aby naše obecné knižnice zanikli a pričiňme sa o ich revitalizáciu, obnovu v modernom duchu a sprístupnenie obyvateľom vidieka...“*

Čo dodať? V každej osobnosti sa odráža obrovská vytrvalosť, zaniatenosť, obeta a zásadovosť, ale aj ochota pomôcť a urobiť pre druhých vždy niečo navyše.

Našej oslávenkyňi, vzácnnej osobnosti, želáme veľa osobnej pohody, šťastia, pevné zdravie, radosť v kruhu rodiny a neutíchajúce nadšenie! Veríme, že v plnom zdraví sa stretne na podujatí, ktoré bude organizovať Národná bibliografia SNK!

Ing. Ivana Poláková, PhD.
ivanapolakovatarcal@gmail.com

(2015), s. 34-35.

15) SOBOLOVÁ, Božena, 2024. *Obecná knižnica v obci Predmier na Hornom Považí má dôležité úlohy a poslanie*. In: Bulletin SAK, roč. 32, č. 1 (2024), s. 42-46.